Enric Valor
El valor de les paraules

Material didàctic
Educació Secundària Obligatòria
Batxillerat

7

Col·lecció Didàctica

COL·LECCIÓ DIDÀCTICA, 7
© dels textos: Víctor Labrado
© de les fotografies: Francesc Vera
© dels dibuixos: Enric Banyuls
© de l'edició: Acadèmia Valenciana de la Llengua
Edita: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Avinguda de la Constitució, 284. 46019 – València
avl@gva.es – www.avl.gva.es
Coordinador: Josep Lluís Doménech Zornoza
ISBN: 978-84-482-5443-8
Depòsit legal:
Disseny i maquetació: Pepe Gimeno - Proyecto Gráfico
Impressió: IGE

Enric Valor
El valor de les paraules

Material didàctic
Educació Secundària Obligatòria
Batxillerat

Víctor Labrado

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA

7

Col·lecció Didàctica

PRESENTACIÓ 6
ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT 8

MATERIAL DIDÀCTIC PER AL PROFESSORAT 11
CORRESPONDÈNCIA CURRICULAR 11

1r CICLE D'ESO 12
PROGRAMACIÓ DE LES UNITATS 12
SOLUCIONARI 15
Les rondalles d'Enric Valor 15
Els coneixements previs 15
Pobles, masos, castells 15
La geografia fantàstica 17
Proves, perills, pors 19
Les qualitats d'herois i heroïnes 21
Els defectes dels herois en la narració 22
Ajudants, consellers i objectes màgics 22

2n CICLE D'ESO 28
PROGRAMACIÓ DE LES UNITATS 28
SOLUCIONARI 31
Els coneixements previs 31
Una vocació primerenca 31
Carros i tartanes: camins de muntanya 31
Les serres del migjorn valencià 33
El caràcter del país 35
La Foia de Castalla 36
Les quatre estacions 36
Quan escoltava rondalles a la vora del foc 38
La geografia fantàstica d'Enric Valor 39
Els nous temps 42
El bloqueig alemany 42
La fil·loxera 43

BATXILLERAT 48
PROGRAMACIÓ DE LES UNITATS 48
SOLUCIONARI 51
Els coneixements previs 51
Vida i obra d'Enric Valor 51
Les Normes de Castelló 53
La cultura valenciana durant el franquisme (1939-1975) 54
L'obra d'Enric Valor durant el franquisme 55
Les rondalles valencianes 55
Les novel·les d'Enric Valor 56
L'opció del realisme 57
L'època històrica 58
Biografia i ficció 59

BIOGRAFIA D'ENRIC VALOR 61
Infància i vida familiar 63
Elda, Alacant, Catarroja i València 63
La guerra 63
La postguerra 63
Enric Valor i la premsa 63
La narrativa breu 64
Les rondalles 64
Les novel·les 64
Gramàtiques i altres estudis sobre la llengua 64
Premis i reconeixements 65
CRONOLOGIA 65

MATERIAL DIDÀCTIC PER A L'ALUMNAT **69**

1r CICLE D'ESO 70
Les rondalles d'Enric Valor 71
Els coneixements previs 71
Pobles, masos, castells 71
La geografia fantàstica 76
Proves, perills, pors 78
Les qualitats d'herois i heroïnes 83
Els defectes dels herois en la narració 85
Ajudants, consellers i objectes màgics 85

2n CICLE D'ESO 93
Els coneixements previs 94
Una vocació primerenca 94
Carros i tartanes: camins de muntanya 95
Les serres del migjorn valencià 97
El caràcter del país 99
La Foia de Castalla 103
Les quatre estacions 103
Quan escoltava rondalles a la vora del foc 107
La geografia fantàstica d'Enric Valor 109
Els nous temps 115
El bloqueig alemany 116
La fil·loxera 119

BATXILLERAT 124
Els coneixements previs 125
Vida i obra d'Enric Valor 125
Les Normes de Castelló 129
La cultura valenciana durant el franquisme (1939-1975) 132
L'obra d'Enric Valor durant el franquisme 134
Les rondalles valencianes 135
Les novel·les d'Enric Valor 139
L'opció del realisme 139
L'època històrica 142
Biografia i ficció 145

BIBLIOGRAFIA **151**

PRESENTACIÓ

...els de la meua generació hem tingut tan mala sort.
Enric Valor

Enguany fa deu anys que va morir Enric Valor, una oportunitat que ha volgut aprofitar l'Acadèmia Valenciana de la Llengua per a retre-li homenatge nomenant-lo l'Escriptor de l'Any 2010, i així participar en la difusió de l'obra d'un dels grans narradors valencians. Hem de reconéixer que no sols admirem la seua dedicació incansable a la cultura i a la creació, sinó també la seua vida, coherent amb les seues idees, una vida que, a més, és l'expressió d'un amor profund per esta terra nostra. A pesar de totes les dificultats provocades pels convulsos temps d'aquell període històric en què va viure la generació d'intel·lectuals de la qual Valor formava part —Sanchis Guarner (el lingüista), Joan Fuster (l'assagista i el crític), Vicent Andrés Estellés (el poeta) i el mateix Enric Valor (el gramàtic i l'escriptor de novel·les i rondalles), entre altres—, ells van saber afrontar l'adversitat i aportar al seu país el benefici d'un gran esforç: la recuperació de la llengua i la cultura del poble valencià.

Encara que Enric Valor va estudiar economia, el que realment li interessava era la llengua: es preocupava, i molt, per la seua qualitat (lingüística, literària) i per la seua vitalitat, que veia en perill. La seua obra, reflex d'esta preocupació, es pot dividir en tres àrees fonamentals: la gramatical (difusió de les Normes de Castelló, intent de fer entenedores les incorreccions lingüístiques, proposta d'un model de llengua net de barbarismes), la rondallística (recopilació i reelaboració d'uns mons fantàstics forjats amb paraules, frases i expressions genuïnes valencianes) i la novel·lística, en què descriu d'una manera exquisida i amb gran domini de la llengua literària un món pròxim, que plasma amb realisme. En totes va destacar; en totes tingué el mateix afany: la llengua i la cultura pròpies. De fet, el seu univers literari posa de manifest que l'home es fa humà precisament a través de la cultura, una cultura que Valor descriu a partir de les seues vivències personals, presentades amb un to nostàlgic per la desaparició d'una manera d'entendre la vida, d'una societat, d'un paisatge, sempre vinculats a una llengua: la seua, la nostra.

El mestre Valor ens ha deixat així un tros d'ahir: la seua vida és també la dels nostres avantpassats més immediats. Una experiència que aglutina canvis de govern (República, dictadures), guerra, postguerra..., i que arriba fins a la democràcia en què ara vivim. Conéixer Enric Valor és acostar-nos a l'essència del nostre passat, ja que tota la faena que du a terme (la gramàtica normativa, la narrativa, el gènere rondallístic) té significat valencià. Ens fem ressò del que ja s'ha dit: ell és la nostra novel·lística del segle XX, el guardià de les paraules, el mestre de mestres.

La guia didàctica *Enric Valor. El valor de les paraules* que ara presentem s'ha dissenyat amb la intenció que els alumnes es posen en contacte d'una manera amena amb l'obra d'este escriptor i facen servir habilitats com la comprensió, la investigació i la imaginació. La guia s'estructura a partir de dos seccions: el «Material didàctic per al professorat», que inclou el solucionari de les activitats, la biografia d'Enric Valor i una cronologia dels fets més importants de l'època de l'escriptor, i el «Material didàctic per a l'alumnat», que engloba les activitats amb les quals proposem investigar, inventar i jugar amb la llengua i els texts (literaris, d'anàlisi, del gènere de l'entrevista) a partir dels quals els alumnes comprendran més bé l'obra, la vida i el pensament del nostre escriptor, a més del context en què va viure. També incorpora una col·lecció d'il·lustracions, dibuixos i fotografies que la fan encara més estimulant i atractiva per als jóvens, a més de poder servir com a material didàctic. Amb esta recopilació gràfica volem que l'alumnat puga imaginar com era el paisatge, la gent, la pròpia terra: com es treballava, com es vivia; en definitiva, com transcorria la quotidianitat en el segle XX.

Amb el nomenament d'Enric Valor com a Escriptor de l'Any 2010, l'Acadèmia, com a institució encarregada de vetlar per la llengua pròpia dels valencians, aspira a divulgar la seua obra, però no sols les seues rondalles, cada vegada més llegides i més famoses, sobretot des que el valencià accedí a l'escola, sinó també les seues novel·les, de traços potents i ben personals, que hui han de ser una referència per als docents. És per això que ara oferim a tota la comunitat educativa esta guia didàctica dedicada al mestre Valor, amb l'ambició que els jóvens adquirisquen el bagatge cultural d'una part del seu passat a través de la mirada i la prosa del nostre escriptor.

Ascensió Figueres Górriz
Presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

ORIENTACIONS PER AL PROFESSORAT

Els deu anys de la mort d'Enric Valor, que enguany commemorem, i el centenari del seu naixement, que s'escaurà l'any que ve, ens han de donar ocasió per a refermar i eixamplar l'espai que es mereix com a escriptor en la nostra tradició cultural. La seua obra ja s'ha guanyat entre nosaltres un reconeixement i una audiència que encara hauran de créixer més. La seua actitud com a valencià compromés, com a home que va saber treballar en temps difícils, amb fermesa i eficàcia, sempre guiat per una estima insubornable a la pròpia tradició cultural, fa temps que desperta adhesions afectuoses entre nosaltres. Per tot això, Enric Valor ha de tindre un lloc en l'escola valenciana. I tractant-se d'una proposta escolar com la que fem ací, no s'ha de deixar de banda l'aspecte de l'exemplaritat cívica, que, en el seu cas, és indiscutible, o de la voluntat de sobreviure històricament com a poble.

Enric Valor es pot entendre com una personalitat ben representativa, rellevant, del segle XX valencià. No sols la seua obra, sinó també la biografia, evoquen o ajuden a comprendre un temps tan ple de canvis, crucial, que ens ha configurat col·lectivament, com ara som.

Sembla del tot evident que, com a intel·lectual i com a ciutadà, es va voler identificar amb un territori, amb una gent, amb una llengua, amb un temps. Els seus: un país en un temps determinat de la història. És el caràcter de compromís, de fidelitat, amb el temps viscut per l'escriptor el que, sens dubte, ajuda a donar unitat a la seua obra. És veritat que entre les *Rondalles* i les novel·les del *Cicle de Cassana* hi ha una gran diferència. Ara bé, per poc que ens esforcem, no costa trobar-hi el trellat o la coherència en la voluntat que l'animava: si des de *Sense la terra promesa* fins a *Enllà de l'horitzó*, passant per *Temps de batuda*, veiem que escriu per fixar en la memòria un món desaparegut, una realitat social abolida, susceptible de novel·lar des d'un tractament realista, en les *Rondalles* també ens trobem una semblant operació de rescat exercida sobre una part de l'imaginari d'aquella mateixa societat, des d'una altra estratègia literària: la recreació de la narrativa oral tradicional. Realisme i fantasia participarien, doncs, d'un mateix desig de l'autor: fer reviure el seu món, convençut potser que res no mor del tot, o que, mitjançant la literatura, es pot impedir que muira del tot.

Més evident és encara la relació entre la prosa que va escriure i els seus tractats de gramàtica i comentaris de correcció lingüística. També això té la marca del seu temps: el profund coneixement de la llengua culta i popular només li podia vindre, en les circumstàncies polítiques i culturals que va viure, d'una notable capacitat d'observació i reflexió sobre el fet lingüístic. És a dir, el seu temps l'obligava a ser un autodidacte, pel que fa a la llengua en què volia escriure. Dominar-la amb qualitat literària, sense institucions acadèmiques on aprendre-la, ni massa facilitats per a aconseguir texts amb els quals estudiar-la, devia comportar un esforç que pocs feren. Almenys fins al grau a què ell va arribar.

És interessant observar la relació que es dóna entre vida i obra en el cas d'Enric Valor, ja que, si, d'una banda, en les seues novel·les hi ha un component autobiogràfic important, cal remarcar que, d'altra banda, l'acció se situa en un context biogràfic i històric que acaba el 1939. Cap de les seues narracions no ultrapassa la fi de la Guerra Civil. En canvi, la vida activa d'Enric Valor, culturalment i cívica, va començar a primeries dels anys 30 i no es va cloure fins a mitjan anys 90. Per tant, sembla evident que podem dividir la seua vida en un temps de la memòria, tractat en la seua narrativa (fins al 1939), i en un temps de l'acció (des del 1930). Les dos èpoques només s'encavallen en una curta dècada. Això és així, sens dubte, perquè literàriament Enric Valor es va voler centrar a donar testimoniatge del món que havia estimat i havia vist desaparéixer per sempre, engolit per l'evolució històrica: la societat agrícola tradicional, vigent al llarg de segles al secà muntanyenc de l'Alcoià i comarques del voltant, que ell havia conegut en la crisi final, experimentant ja les transformacions que la convertirien en una societat moderna.

En els materials que trobareu a continuació hem volgut donar d'Enric Valor una visió que tracte els dos vessants de la seua personalitat: un creador de memòria i, alhora, un home actiu i eficaç, fidel al seu temps.

Material didàctic per al professorat

CORRESPONDÈNCIA CURRICULAR

El treball que ací proposem sobre Enric Valor, la seua obra i el seu temps, consta de dos parts: la primera s'adreça als professors, i la segona, als alumnes. Els apartats adreçats als alumnes s'ajusten al desenvolupament del currículum establit per la Generalitat Valenciana, segons el Decret 39/02, del 5 de març (*DOGV* núm. 4206, del 8 de març del 2002), per a l'Educació Secundària Obligatòria, i el Decret 50/02, del 26 de març (*DOGV* núm. 4222, del 5 d'abril del 2002), per al Batxillerat.

PROGRAMACIÓ DE LES UNITATS

Objectius, continguts i criteris d'avaluació

Objectius

- Conéixer i valorar l'obra d'Enric Valor des del punt de vista literari i des del punt de vista històric: relacionant-la amb la seua època i amb diverses àrees de la geografia valenciana.
- Conéixer els trets principals de la rondalla com a gènere literari.
- Reconéixer i utilitzar tècniques dels texts narratius i descriptius.

1r cicle d'ESO

Continguts

I. MEDI
La Vall d'Albaida, el Comtat, l'Alcoià,
la conca del Vinalopó

II. LITERATURA
La rondalla
Biografia d'Enric Valor
L'obra d'Enric Valor

III. MÈTODES DE TREBALL
Lectura comprensiva
Debat oral
Narració oral
Redacció de texts narratius
Consulta de diccionaris, enciclopèdies, atles
Consulta d'espais d'Internet
Anàlisis i resums de texts

IV. LA LLENGUA
El text narratiu
El text descriptiu
La precisió lèxica

Criteris d'avaluació

· Conéixer les principals dades de la biografia d'Enric Valor.

· Llegir en veu alta texts amb entonació i pronúncia correctes.

· Analitzar els texts llegits i fer-ne resums i exposicions orals i escrites.

· Consultar diccionaris i atles.

· Consultar espais d'Internet.

· Localitzar en un mapa els topònims que apareguen en els texts.

· Establir relacions de significat entre els elements lèxics.

· Relacionar informacions de diversa procedència i extraure'n conseqüències.

· Participar oralment en l'anàlisi col·lectiva dels texts.

· Fer exposicions i descripcions orals i escrites prenent com a suport il·lustracions.

· Fer lectures i consultes relacionades amb la temàtica tractada.

LES RONDALLES D'ENRIC VALOR

ELS CONEIXEMENTS PREVIS

1. Què és una rondalla?
Digues si és verdader o fals:
a. Qualsevol conte, si és curt. F
b. Qualsevol conte, si és llarg. F
c. Qualsevol conte, llarg o curt. F
d. Un conte tradicional que contaven els grans als menuts al llarg dels segles. V
e. Un conte infantil, si l'ha escrit un autor famós. F

2. N'has llegit o te n'han contat alguna d'Enric Valor?
Resposta oberta.

3. En recordes el títol?
Resposta oberta.

4. De quins altres autors n'has llegit?
Resposta oberta.

5. Digues què et sembla més encertat:
a. Enric Valor va inventar les seues rondalles. No
b. No les va inventar: va escriure les rondalles tal com les havia sentides contar, sense afegir-hi ni una paraula. No
c. No va inventar els arguments, però a l'hora d'escriure les rondalles que havia sentit contar hi va posar el seu estil personal, hi va afegir detalls, descripcions, etc. Sí

ACTIVITAT SUGGERIDA
Consulteu en Internet i recolliu la informació sobre Enric Valor que vos semble més interessant. Preneu-ne nota i exposeu-ho a classe.
Solució oberta.

POBLES, MASOS, CASTELLS

Text 1
a. Entre les paraules en negreta del text, dóna un sinònim a:
torreta: torricó
laberíntiques: intricades
fondal: foia
foia: fondal
envejat: cobejat
penya: penyal
regne: reialme
precitat: esmentat
agradable: delitosa
abraça: enclou

Text 2
b. Fes correspondre les definicions següents amb les paraules en negreta del text:
torneig a cavall: justes
ajudant d'obrer: manobre
fusta plana i prima: taula

Text 3
c. Entre les paraules en negreta del text, dóna un sinònim a:
carrasques: alzines
espés: atapeït
feliços: arcàdics
sud: migjorn
sud-est: xaloc
d. Quina beguda es fabrica amb el fruit del ginebre?
La ginebra.
e. Quin és el fruit de l'alzina o la carrasca?
La bellota o gla.

Text 4
f. Fes correspondre les definicions següents amb les paraules en negreta del text:
amb cavalls: eqüestre
caiguda: bac
habitants d'un campament: acampats

TREBALLEM ELS TEXTS 1-4
1. Classifica els topònims o noms de lloc que apareixen en els texts 1-4 dividint-los entre poblacions, muntanyes o barrancs i planes o valls. Per a fer-ho consulta un mapa, un atles o un llibre de geografia.

POBLACIONS	MUNTANYES, BARRANCS	PLANES I VALLS
Penàguila	Aitana	Vall de Seta
Alcoleja	Serrella	Foia d'Alcoi
Cocentaina	Benicadell	Plana de Cocentaina
Beniarrés	Mariola	Vall de Travadell
Benillup	Barranc de Penàguila	Vall de Perputxent
Billeneta	Serra d'Almudaina	
Gorga	El Carrascal d'Alcoi	
Benimarfull	L'Ull del Moro	
Benilloba	Barranc del Cint	
Almudaina		
Banyeres		
L'Orxa		
Agres		

2. Assenyala en el mapa següent les poblacions amb un punt roig i pinta les muntanyes de blau. Fes-ho consultant un mapa, atles o llibre de geografia.

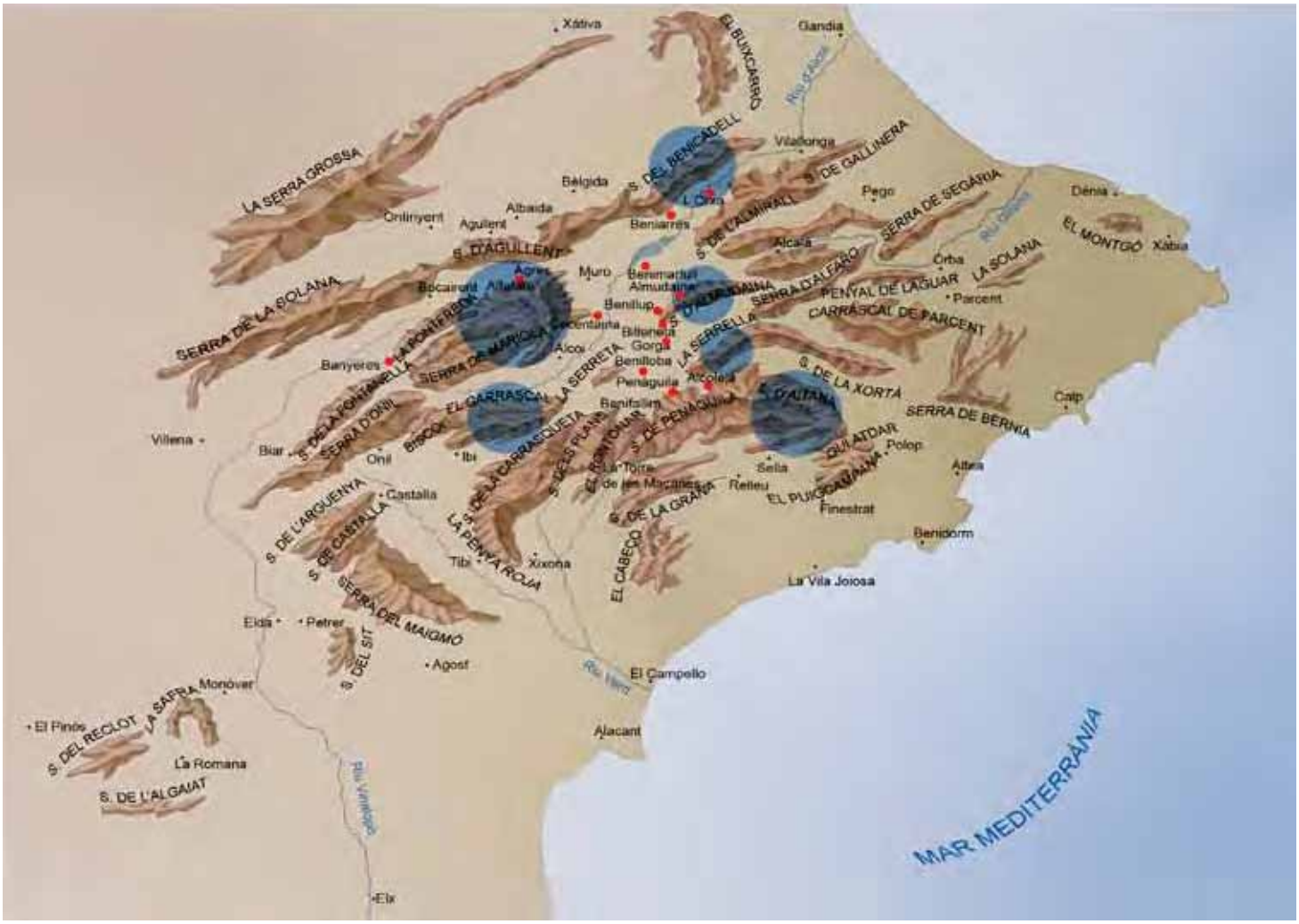
Xàtiva
Gandia
EL BUIXCARRÓ
Vilallonga
S. DEL BENICADELL
S. DE GALLINERA
LA SERRA GROSSA
Belgida
Pego
SERRA DE SEGARIA
Onil
Albaida
Agullent
Beniarrés
S. DE L'ALMIRALL
Dénia
EL MONTGÓ
Xàbia
S. D'AGULLENT
Alcalà
Orba
LA SOLANA
SERRA DE LA SOLANA
Bocairent
Muro
Benimarfull
Almudaina
SERRA D'ALFAFAR
PENYAL DE LAGUAR
Parcent
Benillup
CARRÀSCAL DE PARCENT
Alcoi
Gorga
Banyeres
LA SERRETA
Penàguila
Alcoleja
S. DE LA XORTA
Benifallim
SERRA DE BERNIA
Calp
Villena
Biar
Onil
Ibi
Sella
QUILATDAR
Polop
Altea
Castalla
Relleu
Finestrat
Benidorm
Tibi
Xixona
La Vila Joiosa
Elda
Petrer
SERRA DEL MAIGMÓ
Agost
El Campello
Monòver
El Pinós
Alacant
La Romana
S. DE L'ALGAIAT
Elx
MAR MEDITERRÀNIA

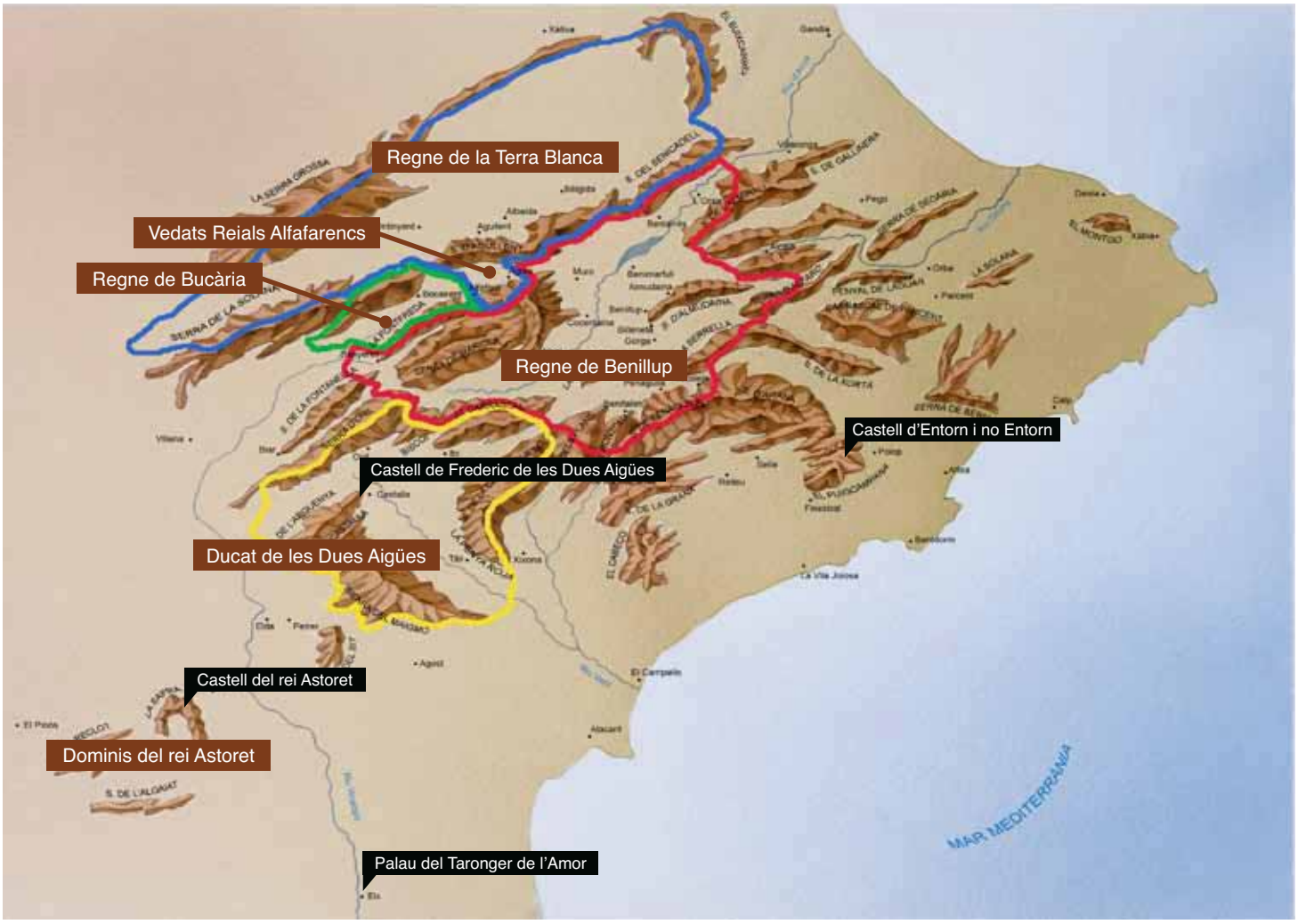
Regne de la Terra Blanca
Vedats Reials Alfafarencs
Regne de Bucària
Regne de Benillup
Castell d'Entorn i no Entorn
Castell de Frederic de les Dues Aigües
Ducat de les Dues Aigües
Castell del rei Astoret
Dominis del rei Astoret
Palau del Taronger de l'Amor
MAR MEDITERRÀNIA

3. Encercla en el mapa l'àrea que ocupen les poblacions i les muntanyes assenyalades. Què has obtingut?
Les fronteres del Regne de Benillup.
Si compareu els resultats entre vosaltres, comproveu que siguen almenys aproximats.
Resposta oberta.

4. En la biblioteca del centre, o en una altra, fulleja les *Rondalles* d'Enric Valor i digues a quina rondalla pertanyen els texts 1-4. N'hi haurà prou amb que consultes els primers paràgrafs de cada rondalla.
Pertanyen a la rondalla *El castell del Sol*.

LA GEOGRAFIA FANTÀSTICA

Text 5
EL DUCAT DE LES DUES AIGÜES
a. Busca entre les paraules en negreta del text un equivalent per a:
del bosc: boscà
que crida o xiscla: xisclador
territori: contrada

Text 7
EL CASTELL D'ENTORN I NO ENTORN
b. Fes correspondre les paraules en negreta del text amb:
ataüllar o veure de lluny: albirar
divers o variat: vari
cresta: crestellera

Text 8
EL REGNE DE BUCÀRIA
c. Què deu voler dir *altures mariolanes*?
Les carenes o cims de la serra de Mariola.
d. Busca un sinònim per a:
perdre punt: perdre temps
s'enlairaren: s'envolaren

Text 9
EL PALAU DEL TARONGER DE L'AMOR
e. Quins artesans fan servir l'argila com a primera matèria?
Els canterers o terrissers.
f. De quina paraula deriva *destriar*? Què vol dir?
De *triar*. Vol dir 'distingir'.

Text 10
EL REGNE DE LA TERRA BLANCA
g. Associa les paraules en negreta del text amb:
ben plantat: garrit
favorable: propici
agradable: grat
terreny de caça: vedat
vorejats: flanquejats

TREBALLEM ELS TEXTS 5-10
1. En el dibuix que hi ha a continuació (ací, el segon de la pàgina anterior) tens assenyalats tots els regnes o territoris de què ens parla Enric Valor en els texts 5-10. Basant-te en les descripcions que acabes de llegir, sabries anomenar-los? Escriu cada nom dins de les fronteres corresponents, si en tenen. Si no en tenen, com ara el castell d'Entorn i no Entorn, fes-ho al costat.
Compara el resultat amb la il·lustració de la pàgina 89, consultant un mapa, un atles o un llibre de geografia.

SOPA DE LLETRES
Entre les lletres s'amaguen vint noms de muntanyes que apareixen en les *Rondalles* d'Enric Valor.

P	L	A	N	S	B	O	R	T	M	U
E	U	Z	H	Q	U	I	G	L	L	A
M	A	I	G	M	O	N	R	O	Z	R
O	L	Z	G	U	L	A	T	D	A	R
B	E	N	I	C	A	D	E	L	L	E
D	I	C	J	M	A	R	I	O	L	A
U	Ç	S	A	S	R	M	P	C	T	I
Q	E	R	C	T	Ç	S	P	L	O	T
R	O	N	T	O	N	A	R	A	U	A
T	R	E	N	P	I	Z	O	L	N	N
E	O	G	E	A	L	S	A	F	R	A

«[...] li eixia a l'encontre el fabulós drac dels set caps.»

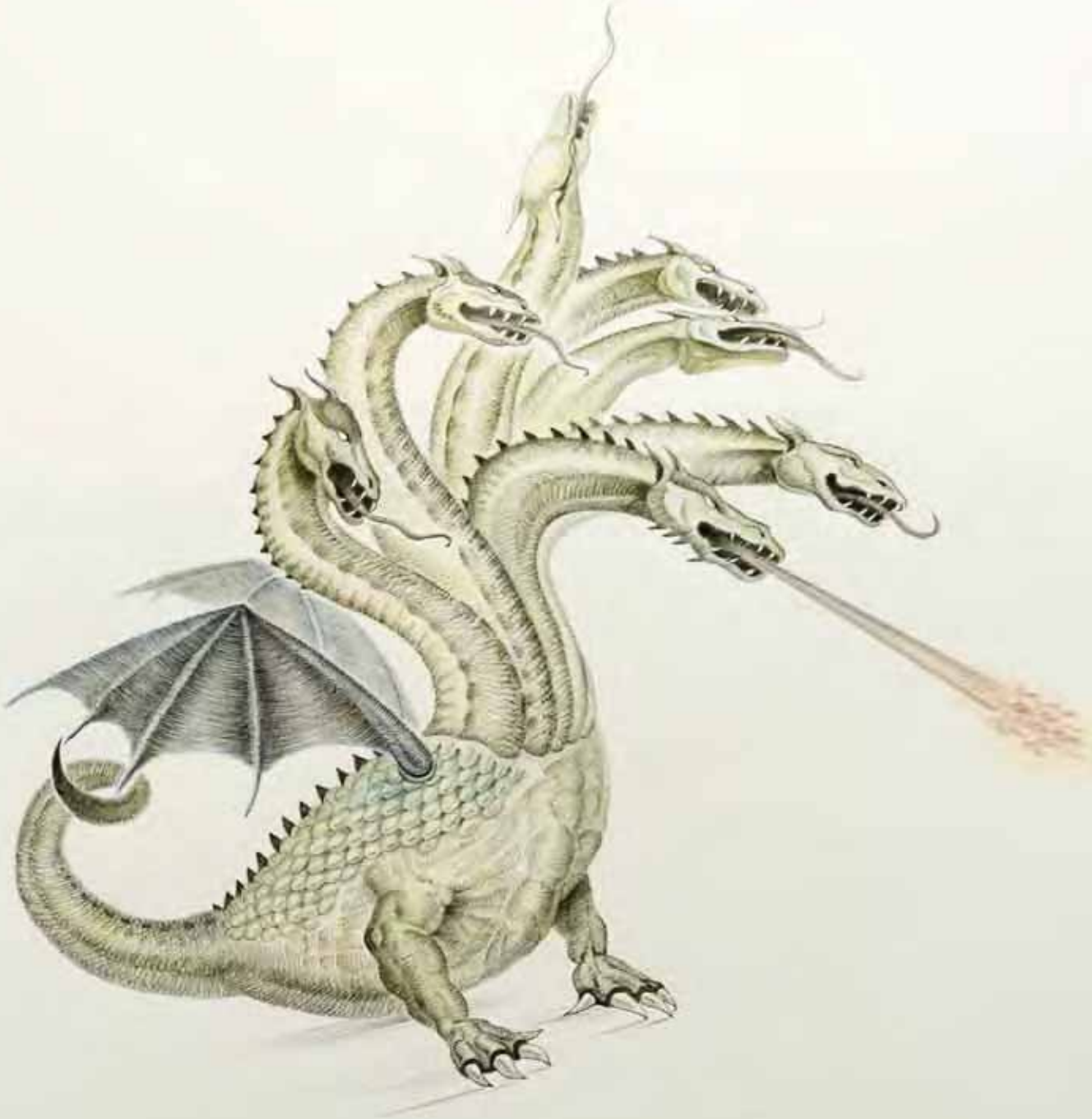

PROVES, PERILLS, PORS

Text 11
a. Busca entre les paraules remarcades del text un sinònim per a:
platejat: argentat
vistosos: cridaners
ratlles: llistes
confluència: entronc
plans: aplatats
xatos: camusos
trident: fitora
espantes: esglaies
al mateix temps: alhora

TREBALLEM EL TEXT
1. On creus que es trobaven quan es va produir l'encontre entre Jaume i l'animal estrany?
En la mar.

2. Com es pot deduir?
Perquè l'estrany animal «saltà al fons de la barca» i era un «misteriós habitant de la cala». A més a més, la fitora és un instrument propi dels pescadors per a dominar peixos grans.

3. D'acord amb la descripció, fes un dibuix del monstre.
Solució oberta. Ha de presentar tres caps, cos de serp i dues cues en forma de ventall. Si el pinten: fons argentat i ratlles de colors.

Text 12
a. Associa les paraules remarcades del text amb:
matava: acorava
sorollós: eixordador
meravellat: esbalaït

TREBALLEM EL TEXT
1. La descripció que tenim del drac és completa o parcial? Què en sabem?
Parcial. Del seu aspecte només ens diuen que tenia set caps.

2. Observa el dibuix i fes una descripció del drac. Pots fer servir les paraules *urpes*, *ales*, *escates*, *llengües*, *flames*...
Resposta oberta. La descripció ha de coincidir amb la il·lustració.

3. Consulta el mapa dels regnes i senyories que hem vist adés i digues entre quins dos regnes o estats es devia produir l'aparició del drac dels set caps.
Entre el Regne de Benillup i el Ducat de les Dues Aigües.

Text 13
LES PORTES PORTEJADORES
a. Com podien ser d'«altes, amples i gruixudes» les portes? Proposa unes mesures apropiades. Pensa que han de ser «com les d'una ciutat» medieval.
Resposta oberta, sempre guardant les proporcions. Com ara: de 3 m a 5 m d'alçària, de 2 m a 3 m d'amplària, de 15 cm a 25 cm de gruix.
b. Quantes ventalles o batents té una porta gran de castell?
Dos.
c. De quina paraula deriva *mossa*? Com s'hi pronuncia la *o*? Vegeu la il·lustració de la pàgina 77 i assenyaleu la mossa.
Deriva de *mos* (això ja ens dóna idea del significat: com un mos o depressió en una aresta). Es pronuncia oberta.
d. Què vol dir *espenyar-se*? Què és un espenyador?
Caure des dalt d'una penya, estimbar-se. Un lloc on algú es pot espenyar.
e. Busca en el text les paraules en negreta que corresponguen a:
estellar-se: asclar-se
dalt de tot: capdamunt
bossa per a dur penjada al muscle: serró o (millor) sarró
mates: motades

TREBALLEM EL TEXT
1. Per què s'anomenen «portejadores» les portes del castell?
Perquè s'obrin i es tanquen, portegen, sense parar.

2. Quina funció fan?
Deduïm que fan por als intrusos i que, si s'atrevixen a entrar, poden esclafar-los.

3. Com es diu el castell de les portes portejadores? (Consulta un mapa o les il·lustracions de les pàgines 75 i 78).
Castell d'Entorn i no Entorn.

4. Com l'has pogut identificar?
Pels topònims Gulatdar i coll del Llamp (text 7, il·lustracions de les pàgines 77 i 78).

5. Com li diuen a l'heroïna?
Teresa.

6. Què penses que haurà de fer ara?
Entrar al castell d'Entorn i no Entorn, passar entremig de les portes portejadores, desactivar-les d'alguna manera.

7. Què li pot passar?
Pot morir esclafada entre les portes.

Text 14
EL GEGANT DEL ROMANÍ
a. Busca entre les paraules en negreta del text un sinònim per a:
esplendorós: ufanós
espés: tapit
bancalet: bancalusseu
albirar, veure de lluny: ataüllar
mireu: heus ací
remor: fressa
espantar: esglaiar
claus: ullals
aire lliure: intemperi
estrebada: perxonada
b. Si una braça és la llargària que fan els braços oberts d'una persona, de la punta dels dits de la mà esquerra als de la mà dreta, quants centímetres, aproximadament, devia fer d'alçària el romaní o romer?
Es pot donar per vàlid el resultat que obtinguen amb la cinta mètrica. Cal observar que este tipus de mesures (el pam, els dits, o la polzada o el peu en origen) no tenien una gran precisió. També es pot remarcar que la braça anava referida a les dimensions d'un cos humà adult.

TREBALLEM EL TEXT
1. Com li diuen a l'heroi?
Batiste Jeroni.

2. Quin ofici li atribuïx el narrador?
Forner.

3. Quin altre ofici exercix en la narració?
Llenyater.

4. Quina relació hi ha entre un ofici i l'altre? Per què cull el romer?
El forner ha de comprar la llenya a un llenyater o ell mateix ha de fer-ne. El romer el vol cremar al forn, amb l'altra llenya.

5. L'heroi ha eixit de casa buscant aventures, ha defugit l'aventura o ha aprofitat l'ocasió de viure'n una?
N'ha aprofitat l'ocasió.

6. Per què «se'n va pujar allà amunt» el romer?
Perquè el romaní és els cabells del gegant. El gegant, quan ix del seu cau o clot on estava colgat, trau el cap i el cos per posar els peus a terra i alçar-se dret davant del forner. Així, tot alhora, puja el romaní damunt del cap del gegant.

7. Sabries descriure el parany que posava el gegant de la rondalla *El gegant del Romaní* a les possibles víctimes?
Les esperava ben amagat, colgat en un avenc i mostrant només el romaní que li feia de cabellera. Pel seu aspecte, el romaní incitava els que passaven a collir-ne un brot o a arrabassar-lo.

8. Les avisava del perill?
Al primer estiró, advertia: «Si m'estires els cabells, me n'eixiré amb ells».

9. Fent això, quina qualitat podia detectar en les víctimes?
Només els més valents insistien a estirar el romaní.

Text 15
a. Associa les paraules en negreta del text amb:
dubtes: titubeigs
crestes: crestall
estella: ascla
pedra: cantal
salvatge: feréstega

TREBALLEM EL TEXT
1. En quin regne o senyoria s'esdevé el fet? Consulta la il·lustració de la pàgina 78.
Al Regne de la Terra Blanca, molt prop de la frontera amb Bucària i amb el Regne de Benillup.

2. Com li diuen a l'heroi?
Bernadet.

3. La geganta comporta per a ell un obstacle o prova?
Sembla que no ho siga: es presenta com una consellera o ajudant, però encara no sabem si és sincera. Li anuncia un perill, i per tant una possible prova per a Bernadet.

4. Com definiries l'actitud d'ella envers ell?
La mare dels vents és generosa: oferix hospitalitat i protecció a Bernadet.

5. Què o qui pot ser una prova o un perill per a l'heroi?
L'arribada a la cova d'algun vent.

6. Quins són els seus noms?
Tramuntana, Gregal, Llevant, Xaloc, Migjorn, Llebeig, Ponent i Mestral.

7. Quines informacions ens dóna d'ells el text?
Els vents, quan no bufen, descansen en la cova dels Vents. Tenen mal geni i fan por.

8. Quines altres qualitats els podríem atribuir com a probables o certes?
Resposta oberta, però ha de ser coherent amb el que en sabem: deuen ser molt forts, violents, poden destruir el que troben davant seu; com sa mare, deuen ser gegants, etc.

9. Si comparem Teresa, Batiste Jeroni i Bernadet, quina qualitat tenen en comú?
Són valents.

10. En quins casos ens adonem d'esta qualitat només per l'actuació del personatge i en quins altres casos també per la descripció del narrador?
En el cas de Teresa i de Bernadet, només per l'actuació dels personatges: Teresa no dubta a acostar-se al castell d'Entorn i no Entorn, malgrat les terribles portes portejadores; Bernadet reacciona despreocupadament davant de les advertències de la mare dels vents. En cap cas, però, el narrador no hi afig cap comentari.
En el cas de Batiste Jeroni, a banda de la seua actuació (continua estirant el romaní malgrat les advertències del gegant), el narrador el descriu com un home valent i fort:
«Així i tot, creieu que es va acovardir Batiste Jeroni? Ha, ha! No sabeu de quina pasta estava fet el forner. ¡Ell era un homenàs ben tallat, bru que tirava a negre del fred, del foc i de l'intemperi, amb uns ulls petits que llançaven llums! ¡Com s'anava a esglaiar d'una veu grossa ni de quaranta veus grosses!»

DEBAT
LES QUALITATS D'HEROIS I HEROÏNES

Proposeu, comenteu, argumenteu:
1. A banda del que hem observat en Teresa, Batiste Jeroni i Bernadet, quines altres qualitats són apropiades per als herois de les rondalles?
A més del valor, els herois i les heroïnes solen tindre força, intel·ligència, constància, generositat, sentit de la justícia, etc.

2. Creus que els herois que trobem en les rondalles tenen sempre totes les bones qualitats pròpies de l'heroi típic?
No necessàriament. Els en pot faltar alguna o algunes i, de fet, poden tindre defectes, com ara en el text següent, el número 16.

Text 16
a. Fes correspondre les definicions següents amb alguna de les paraules en negreta del text:
Submergir un recipient dins d'un líquid per a traure'l ple del mateix líquid: poar.
Recipient per a contindre i servir l'oli: setrill.
b. Busca en el text les paraules en negreta sinònimes de:
guirigall: bullícia
sensat, assenyat: prudent
c. Associa les paraules en negreta del text amb:
inclinada: abocada
bassa: safareig
recipient: veixell
fons: sòl
d. Busca entre les paraules en negreta del text un sinònim per a:
encertar: arreplegar
marfil: ivori
busca: cerca
esgarrat, fet malbé: espentolat
e. Associa les paraules en negreta del text amb les definicions següents:
Corria un líquid: regallava
Paraules pronunciades per a causar un efecte màgic: conjur
Peça que formava part del mecanisme per a disparar una ballesta: nou de ballesta

TREBALLEM EL TEXT
1. Quina forma i mida creus que devia tindre una «nou de ballesta»?
Arredonida, lleugerament oval, menuda; és de mida i forma semblant a una nou: el nom ja ho diu.

2. Consulteu els índexs de les *Rondalles* de Valor per a saber a quina pertany el fragment que has llegit. Només cal que llegiu els títols de les rondalles per a trobar la resposta.
L'amor de les tres taronges.

3. Després de llegir el text 16 atentament, quines qualitats trobes que li manquen, a Dalmau, com a heroi?
La força («estava sempre trist i malaltós i no volia més que quedar-se en el llit») i el respecte a les persones velles i pobres: es comporta com un autèntic pocavergonya trencant-li el setrill a l'anciana.

DEBAT

ELS DEFECTES DELS HEROIS EN LA NARRACIÓ

Les mancances, els errors o defectes de l'heroi, són importants en la narració o no ho són? Per què? Argumenteu-ho basant-vos en observacions sobre la conducta de Dalmau i el desenvolupament de la narració, fent les citacions oportunes.
Poden ser importants i sovint ho són.
En el cas de Dalmau, la seua poca salut (defecte de l'heroi) empeny el pare a construir la bassa, omplir-la d'oli i oferir-ne a qui en vullga (moviment narratiu):
Citació: «El rei —home prudent i amant del fill i del seu poble—, no sabent ja què fer ni què idear per distraure Dalmau, disposà que s'obràs enmig de l'hort del palau una bassa.»
D'altra banda, sense la bassa d'oli, l'anciana misteriosa no hauria acudit al palau reial (un segon moviment narratiu).
Si Dalmau no haguera sigut un pocavergonya (un segon defecte), capaç de trencar-li el setrill (moviment narratiu), l'anciana no l'hauria maleït i desafiat a conéixer l'amor de les tres taronges, origen de totes les aventures que vindran després.
Citació: des de «cerca per l'habitació unes nous...» fins a «l'Amor de les Tres Taronges | no la sabràs».
Per tant: els defectes de Dalmau, l'heroi, són la causa que s'esdevinguen alguns fets o incidents, que fan avançar la narració.

AJUDANTS, CONSELLERS I OBJECTES MÀGICS

Text 17
ESCLAFAMUNTANYES CONTRA EL GEGANT NEGRE
a. Què vol dir *badar boca*?
Obrir la boca per a parlar.
b. *Corprés* és una paraula composta. De quines?
De *cor* i de *prendre*: guanyar-se el cor o la voluntat d'algú, agradar-li molt.
c. Busca en el text les formes verbals en negreta sinònimes de:
atrevir-se: gosar
desencantar: desencisar
d. Associa una de les paraules en negreta del text amb la definició següent:
Fet de pedra: petri

TREBALLEM EL TEXT
1. Com es diu l'heroi?
Esclafamuntanyes.

2. Amb qui parla?
Amb la princesa (es pot deduir quan l'anomena «salvaprinceses») Rosa Darrerina, encisada o convertida en estàtua.

3. A quina qualitat de l'heroi fa referència el seu nom?
A la seua força descomunal.

4. Quin objecte màgic li facilita la seua consellera?
Una espasa rovellada insignificant, que, malgrat el seu aspecte, assegura la victòria a qui la utilitza («té el poder de véncer-lo»).

5. Li'l facilitaria si fóra prou hàbil amb l'espasa per a véncer el gegant negre?
No la necessitaria, però, segons la profunda saviesa de Rosa Darrerina, que cal jutjar com a infal·lible, lluitant en condicions normals, sense espasa màgica, Esclafamuntanyes perdria el combat contra el gegant negre («estaríeu perdut sense remei»), ni que haguera triat la millor arma («la més llarga i lluenta»).
És a dir, un heroi anomenat Esclafamuntanyes, en segons quines situacions, pot resultar feble.

Text 18
TERESA EN EL CASTELL D'ENTORN I NO ENTORN
a. Busca en el text la paraula en negreta sinònima de:
dubtar: titubejar
construït: bastit
b. Associa una de les paraules en negreta amb la definició següent:
Desfeta en fils o fibres: esfilagarsada

TREBALLEM EL TEXT
1. El conseller facilita a l'heroïna un objecte màgic?
No és màgic. És una simple peça de tela. El valor del

recurs no residix tant en la propietat de l'objecte donat com en la informació, en la saviesa del conseller.

2. Teresa podria superar la prova sense el seu consell?
No. No hauria sabut com enfrontar-se a la temible fornera geganta.

3. Quina qualitat li mancaria per a enfrontar-se amb la fornera geganta?
La força per a véncer-la, i potser també l'agilitat per a passar-li a la vora esquivant el seu colp de pala.

Text 19
DALMAU AL PALAU DEL TARONGER DE L'AMOR
a. Associa les paraules en negreta del text amb les definicions següents:
fil enrotllat: cabdell
es va fer térbol: s'enterbolí
desenrotllar fil: descabdellar
b. Localitza en el text les paraules en negreta sinònimes de:
xarxa, malla: filat
inútilment: debades
espai: rodal

TREBALLEM EL TEXT
1. En què supera el gegant guardià al príncep Dalmau?
En velocitat, i cal suposar que en força també.

2. Com se salva de la persecució del gegant?
Llançant un cabdell de fil que, tot sol, a una increïble velocitat, rebota, es desenrotlla i s'aferra als troncs de les palmeres per a formar una barrera impenetrable de fils encreuats i boira.

3. Fa servir un objecte màgic?
Sí: les propietats del cabdell així ho demostren.

Text 20
MARGARIDA BLANCA I EL BLAT QUE NO ES DEIXAVA BATRE

TREBALLEM EL TEXT
1. El blat que cal batre es presenta en condicions normals?, o té algun malefici?
Podem sospitar que no: les condicions exigides fan pensar en un malefici sobre el blat.

2. Quina prova ha de passar Margarida Blanca?
Fer la batuda (mantenint-se dreta enmig de l'era, fent rodar les mules al voltant d'ella) nou dies i nou nits sense descans.

3. Podria fer-ho sense l'ajuda de l'avellana?
Cal suposar que no. Margarida Blanca, per ella mateixa, no té altres qualitats que les pròpiament humanes. Així es desprén de la lectura de la rondalla que protagonitza (*El rei Astoret*).

4. Què li dóna l'avellana?
La resistència física necessària per a suportar els nou dies i nits batent.

Per grups de quatre, repartiu-vos els texts 17-20 i redacteu un informe sobre l'objecte màgic (o no) que hi apareix. Utilitzeu la fitxa següent.

OBJECTE MÀGIC
Fitxa (text 17)

Nom
L'espasa rovellada

Propietats
Dóna la victòria sempre a qui la fa servir en el combat, sense importar la força ni l'habilitat de l'enemic.

Forma d'ús
Com una espasa normal i corrent: brandant-la de cara a l'enemic, parant els seus colps i tornant-los.

Situacions difícils o perilloses que pot resoldre
Combats amb enemics forçuts i perillosos, com ara gegants.

Observacions
Cal preferir-la a qualsevol altra espasa, encara que les altres semblen millors per la llargària, la resistència de la fulla, etc., malgrat l'aspecte insignificant de l'espasa rovellada al costat de les altres.

OBJECTE MÀGIC
Fitxa (text 18)

Nom
Peça de mussolina.

Propietats
No en té cap.

Forma d'ús
Quan es té una granera desfeta, que no agrana, s'ha d'enrotllar a les restes de l'antiga granera i provar d'agranar.

Situacions difícils o perilloses que pot resoldre
Només té aplicació per a amansir la fornera geganta que habita un forn construït enmig d'un estret per on passa el camí cap al castell d'Entorn i no Entorn, que està molt furiosa perquè té la granera desfeta i no pot escombrar la cendra del forn ni, per tant, coure el pa.

Observacions
No és un objecte màgic.

OBJECTE MÀGIC
Fitxa (text 19)

Nom
Cabdell de fil rebotador o teixidor de xarxes.

Propietats
Quan el llancen, rebota contra els arbres i, fent passades de tronc en tronc, va teixint una xarxa espessa, molt forta, alhora que deixa anar una boira espessa fins que forma una barrera impenetrable: no deixa veure ni passar a través seu.

Forma d'ús
Es descabdella una mica el fil i, amb el cap solt, es llança amb força cap allà on es vol formar la tanca o barrera.
Només dóna resultat enmig de boscos, perquè el cabdell ha de trobar on subjectar el fil.

Situacions difícils o perilloses que pot resoldre
Especialment indicat per a fugides davant d'un enemic ràpid i fort.

Observacions
Sembla que és d'un sol ús i que, una vegada llançat, no es pot recuperar.

OBJECTE MÀGIC
Fitxa (text 20)

Nom
Avellana reforçant o reconstituent.

Propietats
En trencar-la, ix una fada que oferix un got de llet d'avellana a qui l'ha trencada. El líquid dóna una resistència física enorme a qui el beu.

Forma d'ús
Es trenca la closca com si fóra una avellana normal. Després només cal esperar un instant fins que aparega la fada i beure's el got de llet d'avellana que oferix.

Situacions difícils o perilloses que pot resoldre
Indicat per a proves de resistència física més enllà dels límits humans.

Observacions
D'un sol ús. L'avellana es destruïx quan la trenquen. La fada, a més de donar el got de llet, podria dur algun missatge o donar algun consell a l'aventurer.

PER A ACABAR

ACTIVITATS SUGGERIDES

1. De tres rondalles d'Enric Valor, entre les més breus que va escriure, vos proposem que ordeneu correctament l'esquema de la narració que vos donem desordenat. Feu-ho just després de llegir-les.

El dimoni fumador

El dimoni l'acaça i s'aclama a Déu. 6
Encontre amb el dimoni. 3
Una falta greu de conducta. 1
Malgrat l'encontre amb el dimoni, encara va a caçar. 5
Agressió al dimoni. 4
Se'n va a caçar. 2

1. Una falta greu de conducta.
2. Se'n va a caçar.
3. Encontre amb el dimoni.
4. Agressió al dimoni.
5. Malgrat l'encontre amb el dimoni, encara va a caçar.
6. El dimoni l'acaça i s'aclama a Déu.

I queixalets també!

Encontre amb l'infant diabòlic. 2
Encontre amb la llavanera misteriosa. 4
Acte de desobediència. 1
Malgrat l'avís de l'infant diabòlic, encara va al llavador. 3

1. Acte de desobediència.
2. Encontre amb l'infant diabòlic.
3. Malgrat l'avís de l'infant diabòlic, encara va al llavador.
4. Encontre amb la llavanera misteriosa.

El jugador de Petrer

El pacte amb el dimoni. 3
L'ús de l'objecte màgic. 4
El dimoni, derrotat. 5
Invocació al dimoni. 2
Ha jugat i ha perdut: està arruïnat. 1

1. Ha jugat i ha perdut: està arruïnat.
2. Invocació al dimoni.
3. El pacte amb el dimoni.
4. L'ús de l'objecte màgic.
5. El dimoni, derrotat.

2. Tenint l'esquema davant, seríeu capaços de contar, de viva veu i davant d'un públic, qualsevol de les tres breus narracions suggerides?
Resposta oberta.

3. Localitzeu en la il·lustració següent l'escenari geogràfic on s'esdevé cada rondalla.

4. Situa en la il·lustració totes les pors que trobes en la llista:

El drac de set caps > Entre el Carrascal i Biscoi
Les portes portejadores > El Gulatdar
El gegant del Romaní > El Rontonar
Els vents > La Covalta
El gegant negre > La Mariola
La fornera geganta > Al sud d'Aitana
La por del llavador > Penàguila
L'infant diabòlic > Penàguila
El dimoni fumador > Serra de Penàguila
El dimoni Capralenc > Serra de Castalla

5. Escriviu una rondalla. Podeu fer-ho en grups.
a. Primerament, creeu el protagonista:
Ha de tindre diverses qualitats, però també un defecte. El defecte s'ha de fer evident cometent una falta. Haureu de posar-li un objectiu perquè puga redimir la falta o corregir el defecte.
b. En les proves i aventures que passarà, haurà de fer un viatge pel territori que teniu en la il·lustració.
c. Haurà d'enfrontar-se amb algunes de les deu pors que hi heu localitzat.
d. Pot fer servir diversos instruments màgics, com ara l'espasa rovellada o el cabdell embolicador, però no més de tres. Algú li'ls ha de donar.
Solució oberta.

SOPA DE LLETRES
Enfilant bé les lletres, trobaràs vint noms de personatges (animals, humans...) que intervenen en les *Rondalles* d'Enric Valor.

E	S	I	F	O	R	J	A	Q	O	T	P	L	N	I	S
H	S	B	A	Z	E	T	I	D	E	N	T	A	T	G	E
D	A	C	I	P	R	D	S	L	C	A	R	E	B	O	L
U	I	G	L	L	R	Q	L	B	R	U	I	X	A	D	L
J	N	E	L	A	E	O	G	E	A	X	B	Q	U	I	A
Z	Ç	A	C	I	F	U	N	D	O	P	L	N	Y	Ç	F
L	A	Q	A	R	R	A	N	C	A	P	I	N	S	D	F
Q	E	X	B	O	R	T	M	E	M	F	O	R	N	E	R
E	R	R	E	F	A	Ç	O	U	P	L	A	E	G	T	H
A	F	P	A	S	S	A	P	O	N	T	S	T	E	R	N
B	E	S	I	O	Y	S	I	B	A	T	R	A	M	Z	E
R	A	S	T	E	N	T	M	A	Ç	N	A	Y	A	T	O
O	B	I	D	I	M	O	N	I	O	A	E	N	N	P	R
J	U	G	A	D	O	R	A	E	S	G	I	E	Y	R	E
L	T	A	I	R	N	E	I	S	S	E	V	L	A	E	S
P	O	L	L	A	S	T	R	E	A	G	A	L	R	S	S

MOTS ENCREUATS

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1					N	S			T						
2				C	A	U			A	R					
3			B	E	N	I	C	A	D	E	L	L			
4			R	R	T	R	O	I	A	I	A	L			
5			A	T	A	M	L	T	F	E	M	E	R		
6	N	O	U	F	R	E	M	A	S	N	S	V			
7	C	A	M	I	P	L	A	N	S	M	A	R	E		
8			A	S	E	D	R	A	C	A	L	T			
9	R	U	C	E	M	A	I	C	U	I	T	F	A	D	A
10			O	M	R	I	O	T	A	G	R	O	S		
11			L	R	A	N	L	L	O	M	A	I			
12			P	E	N	Y	A	-	R	O	J	A			
13				P	O	A	R				T				
14						F					O				
15						A					B				

PER A SABER-NE MÉS

Text 21

TREBALLEM EL TEXT

1. Creus que Enric Valor va tindre una vocació literària precoç o tardana?
Precoç: va voler escriure una novel·la als deu anys.

2. On va començar a publicar Enric Valor els seus escrits, abans de fer-ho en forma de llibre?
En la premsa.

3. Què hi va publicar?
Contes i articles.

4. Quins eren els temes que li interessaven?
La narrativa, la llengua, l'ortografia.

5. Quin esdeveniment històric important va viure Enric Valor directament?
La Guerra Civil, entre els anys 1936 i 1939.

6. Penses que el va influir en la seua dedicació a la literatura?
En va extraure personatges i situacions per a alguna de les seues novel·les.

7. Sabries dir què és una tertúlia literària?
Un conjunt d'escriptors que es reunixen amb una certa regularitat o freqüència per a tractar entre ells qüestions relatives a la literatura.

8. Amb qui es va relacionar en la tertúlia de Miquel Adlert?
Amb el mateix Miquel Adlert, Xavier Casp, Emili Beüt, Carles Salvador, Joan Fuster, Manuel Sanchis Guarner i Vicent Andrés Estellés.

9. Algú d'ells el va influir especialment?
Joan Fuster i Manuel Sanchis Guarner.

10. Qui li va suggerir escriure rondalles i qui li les va editar?
Manuel Sanchis Guarner li ho va suggerir; Miquel Adlert i Xavier Casp li les van editar (per primera vegada).

Text 22

TREBALLEM EL TEXT

1. Què és *El Camí*?
Un periòdic, concretament un setmanari.

2. Completa l'esquema següent de l'obra d'Enric Valor:

Periodisme	Col·laboracions en	*- El Tio Cuc* *- El Luchador* *- El Camí* *- El País Valencià* *- La República de les Lletres*
Novel·les	Trilogia	*- Sense la terra promesa* *- Temps de batuda* *- Enllà de l'horitzó*
	Altres	*- L'ambició d'Aleix* *- La idea de l'emigrant*
Rondalles		*- Rondalles valencianes*
Gramàtica		*- Curso de lengua valenciana* *- Millorem el llenguatge* *- Curso medio de gramática catalana referida especialmente al País Valenciano* *- La flexió verbal*

PROGRAMACIÓ DE LES UNITATS

Objectius, continguts i criteris d'avaluació

Objectius

- Conéixer i valorar l'obra d'Enric Valor des del punt de vista literari i des del punt de vista històric: relacionant-la amb la seua època i amb diverses àrees de la geografia valenciana.
- Conéixer els trets principals de la rondalla com a gènere literari.
- Reconéixer la relació entre biografia i ficció.
- Reconéixer i utilitzar tècniques dels texts narratius i descriptius.

2n cicle d'ESO

Continguts

I. MEDI
La Vall d'Albaida, el Comtat, l'Alcoià,
la conca del Vinalopó
Els fenòmens meteorològics
La flora de muntanya
L'agricultura de secà
Història: 1900-1940

II. LITERATURA
Biografia d'Enric Valor
L'obra d'Enric Valor
La rondalla
Biografia i ficció

III. MÈTODES DE TREBALL
Lectura comprensiva
Debat oral
Narració oral
Redacció de texts narratius
Consulta de diccionaris, enciclopèdies, atles,
altres llibres
Consulta d'espais d'Internet
Anàlisis i resums de texts

IV. LA LLENGUA
El text narratiu
El text descriptiu
La precisió lèxica

Criteris d'avaluació

· Conéixer les principals dades de la biografia d'Enric Valor.

· Llegir en veu alta texts amb entonació i pronúncia correctes.

· Analitzar els texts llegits i fer-ne resums i exposicions orals i escrites.

· Consultar diccionaris i atles.

· Consultar espais d'Internet.

· Localitzar en un mapa els topònims que apareguen en els texts.

· Establir relacions de significat entre els elements lèxics.

· Relacionar informacions de diversa procedència i extraure'n conseqüències.

· Participar oralment en l'anàlisi col·lectiva dels texts.

· Fer exposicions i descripcions orals i escrites prenent com a suport il·lustracions.

· Fer lectures i consultes relacionades amb la temàtica tractada.

· Establir relacions de significat entre els elements lèxics.

· Relacionar informacions de diversa procedència i extraure'n conseqüències.

· Participar oralment en l'anàlisi col·lectiva dels texts.

· Fer exposicions i descripcions orals i escrites prenent com a suport il·lustracions.

· Fer lectures i consultes relacionades amb la temàtica tractada.

ELS CONEIXEMENTS PREVIS

1. Qui era Enric Valor?
Un escriptor i gramàtic valencià.

2. Saps el títol d'alguna obra d'Enric Valor?
Les *Rondalles* i *La flexió verbal* són les que, previsiblement, poden conéixer els alumnes. Això ja pot servir per a començar a parlar del doble vessant d'Enric Valor com a narrador i gramàtic.

3. N'has llegit alguna?
Resposta oberta

4. En quina època històrica el situaries?
En el segle XX (1911-2000).

5. Amb quines ciutats valencianes relacionaries Enric Valor (per naixement o residència)?
Castalla, Elda, Alacant, València (també Penàguila, Catarroja i Agullent).

ACTIVITAT SUGGERIDA
Consulteu en Internet i recolliu la informació sobre Enric Valor que vos semble més interessant. Preneu-ne nota i exposeu-ho a classe.
Solució oberta.

UNA VOCACIÓ PRIMERENCA

Text 1

TREBALLEM EL TEXT
1. Si sabem que Enric Valor va nàixer el 22 d'agost del 1911, en quin any podem situar la compra de la màquina d'escriure?
Entre 1920 i 1921.

2. Creus que aleshores n'hi havia moltes, de màquines així? Penses que es pot comparar al fet de posseir, en els temps actuals, un ordinador?
Molt poques, i menys encara en mans de xiquets, fet absolutament excepcional. La proporció de xiquets valencians aleshores posseïdors de màquines d'escriure devia ser incomparablement menor a la que actualment posseïx un ordinador.

3. Què cal suposar de la família d'Enric Valor tenint en compte el regal que li van fer de la màquina d'escriure?
Tenia un nivell cultural alt i, econòmicament, es tractava d'una família benestant.

4. Com el va influir el regal de son pare?
Li va despertar la vocació literària: el menut Valor va voler, de seguida, començar a escriure una novel·la.

5. Què vol dir *viatges tartanescos*? Creus que és una expressió normal, de la llengua comuna, o una creació personal d'Enric Valor? Amb quina intenció?
Vol dir 'viatges en tartana'. No és una expressió normal de la llengua comuna sinó una creació personal. Amb una intenció humorística, i afectuosa alhora, remarcant la lentitud i la precarietat de les comunicacions quan Enric Valor era un xiquet.

CARROS I TARTANES: CAMINS DE MUNTANYA

Text 2

TREBALLEM EL TEXT
1. A banda del seu ús pràctic, la tartana com a imatge té algun significat social?
Implica un cert poder adquisitiu, una economia de família relativament benestant: Jaumet «havia anat a més».

2. Com havia aconseguit tindre'n una Jaumet de la Barcella?
Amb un gran esforç personal: «a força d'estretors i d'estalvis, i també de feina».

3. Per a Valor, la tartana era un vehicle modern o tradicional? Què t'ho fa pensar?
Tradicional. Esta rondalla li atribuïx «cent o dos-cents anys o més».

4. En el temps de la seua infància, encara estava en ús la tartana com a mitjà de transport? I en el moment que l'entrevistava Rosa Serrano?
En la seua infància sí (text 1); quan l'entrevistaven, havia desaparegut totalment feia molts decennis.

5. Consulteu el mapa si cal. Quant de temps creus que podia durar un viatge de Banyeres a València en tartana o carro? I ara en cotxe, sense córrer massa?
En tartana, un parell de dies; en cotxe, ara, un parell d'hores.

6. Imagina possibles incidents per a cada forma de viatjar.
Resposta oberta.

7. En quina de les dos maneres et sembla més fàcil conéixer gent o retrobar-ne de coneguda?
És clar que en la tartana: la poca velocitat permetia que els viatgers pogueren saludar-se amb els coneguts que venien de cara o que trobaven vora el camí, relacionar-se amb desconeguts en les parades que feien, etc.

Text 3

TREBALLEM EL TEXT
Observarem ara la riquesa del vocabulari en este text d'Enric Valor, en què va intentar descriure l'ambient d'una eixida perillosa, en plena nit, a la muntanya, quan es preparava una tempesta.

1. Busca en el text un equivalent per a cada paraula o definició de la llista:

tremolors > esgarrifances
pilots de fibres > borrallons
cúpula > volta
ràpids > rabents
assotar > flagel·lar
crestes o lloms de muntanya > carenes
empedrar > enllosar
desfibrats > esfilagarsats
sud-oest > garbí
rosada > ros
ajudava > aidava
fred, gelat > frígid
rígid > ert
solitària > soliua
fragments esgarrats > esqueixos

2. Què tenen en comú les paraules de la llista següent?
llindar
enllosar
volta
estable
portalada
pati
quadra
Pertanyen a l'àmbit de la construcció, de l'arquitectura.

3. Quines van en sentit propi i quines en sentit figurat?
Llindar, estable, portalada, pati, quadra: en sentit propi.
Volta, enllosar: en sentit figurat.

4. Quines són sinònimes?
Estable i *quadra*.

5. Fes correspondre a cada definició la paraula que li pertoque:

porta gran > portalada
part inferior de la porta > llindar
obra feta sobre arcs > volta
cobrir amb pedres planes i primes > enllosar
espai d'un edifici tancat i descobert > pati

6. Considerem la frase «un vel blanquinós i a borrallons començava a enllosar la volta estrelada».
a. Els núvols són espessos? Per què?
Els núvols, un per un, no ho són: formen «un vel blanquinós, borrallons».
El conjunt que formen sí que és espés: *enllosar* vol dir que hi ha molt poc d'espai lliure, de cel, entre els núvols.
b. Com es diria «enllosar la volta estrelada» fent servir les paraules en sentit propi?
Ennuvolar-se el cel estrelat.
c. Per què Enric Valor tria *enllosar* i no un sinònim, com ara *enrajolar*?
Enrajolar dóna una idea de massa regularitat, de quadrícula; mentres que *enllosar*, com *empedrar*, dóna més la idea de la irregularitat dels núvols.

Text 4

TREBALLEM EL TEXT
1. Dóna dos sinònims a:
foia: clotada, coma
turó: tossal, puig (no *serra* i *muntanya*, massa genèric)
s'assenta: se situa, s'aferma (no *seu*, ni *s'asseu*)

TREBALLEM ELS TEXTS 2-4
1. Què sabem dels personatges?
a. Qui sembla més pobre i qui relativament benestant?
Més pobre, el palleter (text 4); relativament benestant, el comerciant Jaumet de la Barcella (text 2).
b. Qui vol ser més valent?
Jesús, el jove (text 3).
c. Qui sembla més calculador i qui més resignat?
Més calculadors, Jordi, el vell (text 3), i Jaumet (text 2); el més resignat, el palleter (text 4).

BUSCA I CONSULTA
Fent servir el diccionari, posa en contrast entre si les següents sèries de paraules, relacionades conceptualment:

A	punt	línia	superfície	dalt de tot	de dalt a baix
carena	no	sí	no	sí	no
horitzó	no	sí	no	sí	no
cim	sí	no	no	sí	no
vessant	no	no	sí	no	sí

B	part de la carena	travessa la carena	camí	puja a la carena	baixa de la carena
port	no	sí	sí	sí	sí
coll	sí	no	no	no	no
costera	no	no	sí	sí	sí

El port és pas, camí: travessa la carena, sovint per un coll.
El port té dos costeres.
El port travessa la carena; la costera acaba o comença en la carena (conceptualment no la travessa).
Cada costat de la carena es considera una costera: pujada i baixada.
El coll és una depressió de la carena: facilita el pas d'un camí.

C	conca d'un riu	entre dos munta-nyes	entre munta-nyes	depressió	excavació artificial
la foia				sí	no
la vall	sí	sí	sí	sí	no
el vall					sí

La vall pot ser espai entre dos muntanyes o conca d'un riu (polisèmia).
La foia no està definida pel concepte conca d'un riu, però es pot donar la coincidència que ho siga, com és el cas de la Foia de Castalla, que de vegades Valor anomena també vall (per això, potser és millor deixar-hi la casella buida).

D	forma allargada	tan ampla com llarga	centrat al voltant d'un cim
turó	no	sí	sí
tossal	no	sí	sí
puig	no	sí	sí
serra	sí	no	no
serralada	sí	no	no

Turó, tossal i puig són sinònims.
Serralada és un conjunt de serres.

DIBUIXA
Dibuixa un paisatge de plana i muntanya (reproduït del natural o d'una fotografia, o no: també pot ser imaginat), on pugues assenyalar: carena, vessant, cim, coll, port, tossal, puig, turó, serra.

LES SERRES DEL MIGJORN VALENCIÀ

TREBALLEM (ENCARA) ELS TEXTS 2-4
1. Quines muntanyes o serres s'hi anomenen?
Mariola (text 2), Aitana (text 3) i el Maigmó (text 4).

2. Assenyala-les en el mapa mut que tens a continuació consultant algun atles o llibre de geografia.

3. Ordena la llista per l'alçària de les muntanyes en orde descendent.

SERRA	CIM MÉS ALT	ALTITUD
d'Aitana		1.558
el Puigcampana		1.410
la Mariola	Montcabrer	1.389
la Serrella		1.384
el Carrascal		1.352
dels Plans		1.330
de Castalla	Maigmó	1.296
el Rontonar		1.252
la Carrasqueta		1.239
la Penya-roja		1.226
d'Onil	Biscoi	1.164
de Penàguila		1.120
el Benicadell		1.104
la Serreta		1.050
d'Almudaina		1.008
d'Agullent	la Covalta	889

BUSCA I CONSULTA
En un atles o llibre de geografia, localitza les serres que apareixen en la llista i apunta els noms en el lloc del mapa que els correspon.

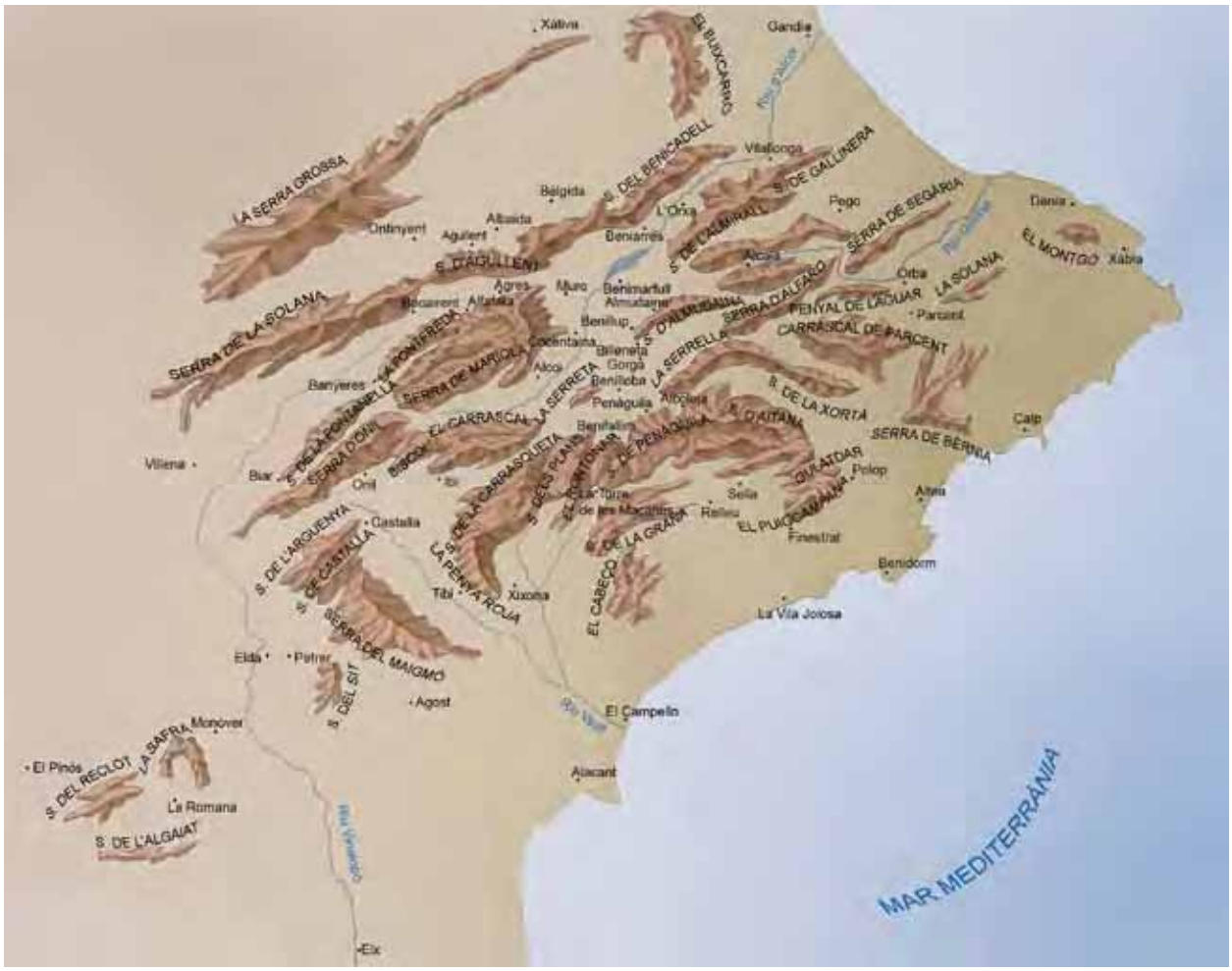

DEBAT

Les altituds dites en metres, potser no semblen massa impressionants. Ara bé: com podríem valorar la importància real de les muntanyes en el territori estudiat, és a dir, la influència que tenen sobre la vida natural i humana?

Solució oberta.
Caldrà tindre en compte, necessàriament, que estes muntanyes es troben molt prop de la mar, tenen la base al voltant del nivell zero i són altes barreres respecte del territori que les envolta.
Aitana ha sigut una important base militar per la seua alçària, característica que suposa un gran avantatge per a la comunicació radioelèctrica i que ha afavorit la instal·lació d'antenes.
La vegetació i l'agricultura és molt diferent respecte de la Safor i de la Ribera: hi ha arbres que desapareixen del paisatge en pocs quilòmetres, com ara el garrofer, el taronger, el margalló.
També l'economia: sense possibilitats d'una agricultura comercial més enllà de la vinya, i comptant amb salts naturals d'aigua, una part d'este territori va fer una evolució molt primerenca cap a la indústria.

EL CARÀCTER DEL PAÍS

Text 5

TREBALLEM EL TEXT

1. Adona't que l'autor escriu la història sobre la reiteració, la insistència sistemàtica (obligat per la mateixa situació que vol descriure): així, els recursos lingüístics han de ser necessàriament rics, variats.
Comprova-ho relacionant els elements del text que equivalen o es corresponen amb:

Dificultats de respiració
tallaven l'alé
pantaix

Dificultat en el camí
l'estacador
un toll de gel
un cep

Desencallar el carro
fer sortir el carro de l'estacador
s'agafà debades a la roda
maldava

El vent empeny la neu
Les volves [...] corrien horitzontals
es formava ventisquer

La neu s'acumula a terra
es posà mig pam de neu damunt de la que...
No parava de caure'n!
Els colgaria!
Ho colgaria tot!

2. Quina història hem représ? En quin text apareixia?
Viatge de Nadal. En el text 3.

3. El port per on puja el protagonista quina serra travessa?
Aitana.

4. A quin dels dos personatges donen la raó els fets?
A Jordi.

5. Qui és el depositari de la saviesa pel que fa a la meteorologia?
Els vells: Jordi ho és, els representa en la narració.

Text 6A

a. Comenteu el significat de «tota la taula és parada».
S'hi combinen un parell d'idees: abundància d'aliments i oportunitat d'agafar-los (a la taula i al llit...).
b. El refrany «Per Sant Jordi espiga l'ordi, per Sant Marc espiga el blat», què vol dir?
Sant Jordi és el 23 i Sant Marc el 25 d'abril: vol dir que l'ordi sempre va una mica per davant del blat, quan grana i madura («sempre primerenc» es diu en el text).
c. Tria una paraula en negreta del text per a cada definició:
Camps que no se sembren tots els anys per a deixar descansar la terra: guaret
Raïm verd, de sabor agre: agràs
Fruit dels camps: esplet

BUSCA I CONSULTA

1. Aconseguiu grans de blat, civada i ordi. Observeu-los i ompliu la graella (després de pelar-ne alguns llevant-los el palluc o boll):

	gra allargat	gra arredonit	gra migpartit a la llarga
ordi	no	sí	no
civada	sí	no	sí
blat	no	sí	sí

2.Quin producte dóna la tija dels cereals, després de segats i batuts?
La palla.

TREBALLEM ELS TEXTS 6A-6B-6C

1. En quina mena d'explotació agrícola s'esdevé l'acció?
En un mas.
2. Quins canvis s'hi han produït? En quant de temps?
De la prosperitat, del benestar a la ruïna. Del matí al migdia.
3. Què tenen en comú amb el text 5?
La natura apareix temible, la tempesta fa inútils els esforços humans.

BUSCA I CONSULTA
1. Quin riu du les aigües fins a Gandia?
El Serpis o riu d'Alcoi.

2. Totes les aigües de la vessant nord d'Aitana hi van a parar?
No. Una part molt important va per la vall del Guadalest, que aporta les aigües a l'Algar, prop de Callosa d'en Sarrià.

3. La ràpida baixada de les aigües cap a la Safor hi podia crear problemes?
Sí, riuades.

4. S'ha fet alguna intervenció d'enginyeria per a posar-hi remei?
El pantà de Beniarrés.

LA FOIA DE CASTALLA

Text 7

TREBALLEM EL TEXT
1. Quins pobles té la Foia? Anomena'ls.
Ibi, Tibi, Onil i Castalla.

2. Justifica els següents termes aplicats en la descripció de la serra:
amfiteatre: desplegada en forma semicircular
es detura bruscament: s'acaba en un cim molt alt
acerat: aspecte rocós, d'aresta dura
esmolat: reitera el terme *acerat*: de relleu angulós i enlairat

LES QUATRE ESTACIONS

Llegiu seguits tots els texts d'este apartat (8-13), que tracta del pas de l'any a la Foia de Castalla, abans de començar les activitats proposades, que caldria fer a partir d'una segona lectura.

Trieu una frase, la que vos semble literàriament més encertada i carregada de significat. Raoneu-ho.
Solució oberta.
Sembla raonable decidir-se per «Un cel pur, com el de l'Àtica, fa creure en la immortalitat».
La frase suggereix una unió entre natura («cel pur») i cultura («creure en la immortalitat»),
Alerta: *la immortalitat* no ha de ser-ho necessàriament de l'ànima. D'altra banda, de la lectura de l'obra de Valor no es després que fóra creient. La immortalitat ací cal entendre-la més referida a la natura, a la cultura, a un país.
La immortalitat, el desig de perdurar és un poderós estímul cultural: s'escriu, es pinta, s'esculpix, es construïx, es compon pensant també en les generacions futures.
La referència a *l'Àtica* ens acosta a la cultura grega, mediterrània, de la qual formem part.

Text 8

BUSCA I CONSULTA
1. Ajudant-vos d'una guia botànica, identifiqueu les plantes que apareixen en el text.
Solució oberta.
Aconsellem usar el manual de Joan Pellicer, *Costumari botànic* (3 volums, Ed. del Bullent, 2000-2004) i, si pot ser, fer eixides a la muntanya per a identificar estes plantes i altres.

2. N'hi ha que tenen un sinònim: *romer* i *farigola*. Quines són?
Romaní i *timó*, respectivament.

3. Per què es fa blanca la rosada?
Perquè es gela amb el fred de la nit.

Text 10

TREBALLEM EL TEXT
Tenim una descripció de la batuda a l'era.
1. Quina finalitat té?
Destriar el gra de la palla.

2. Identifica en el text alguns termes de la batuda.
a. Taula amb puntes de ferro o de pedra foguera, per a trillar o batre:
Trill.
b. Acompanyament de la veu en una faena lenta:
Consueta.
c. Partícules de palla:
Pallús.
d. El blat, encara amb palla i en espiga:
La mes o les messes.
e. Triturada:
Trita.

Text 11

TREBALLEM EL TEXT
1. Associa les definicions següents amb les paraules en negreta del text:
a. rosades blanques: gebres
b. cants d'ocell: refils
c. fulla ampla i de vora retallada, de la figuera i altres plantes: pàmpol
d. amb un color morat, propi de la maduració: moragada

2. Per què els tords són «olivarers»?
Perquè en mengen, d'olives.

BUSCA I CONSULTA
1. Compara les paraules *tord* i *tort.* Quines diferències de pronúncia i de significat tenen?
El nom de l'ocell, amb *o* tancada; l'adjectiu (contrari de *recte*), oberta. Les dos es pronuncien amb *t* final.

2. Compara *refila*, *piula* i *xiula*. Sabries comentar el significat del refrany «Fa més el que piula que el que xiula»?
Xiular és un so humà. Alguns ocells fan un so semblant, com ara els estornells.
Piular és breu i monòton, un sol colp de veu repetit.
Refilar és llarg i elaborat, amb pujades i baixades.
Per a xiular cal tindre més pulmó que per a piular: els febles (el que piula) poden aconseguir més que els forts (el que xiula).

Text 12

TREBALLEM EL TEXT
1. Associa les paraules en negreta del text amb el sinònim corresponent:
residència: estatge
bancals: trossos
cançons de faena: consueta

2. Justifica l'expressió «aquella dansa cansada».
Xafaven el raïm trepitjant-lo amb els peus descalços, durant hores.

Text 13

TREBALLEM EL TEXT
1. En el text mateix tens prou elements per a definir que és el torb. Fes-ho.
És l'acció combinada del vent i la neu.

2. En quin altre text s'ha parlat del mateix fenomen? Quin nom li donava allí Enric Valor?
En *Viatge de Nadal* (text 5): «es formava ventisquer».

TREBALLEM ELS TEXTS 8-13
TREBALLEM LES IL·LUSTRACIONS
Indica quin ús tenien les diferents ferramentes.
Tant el trill com els rutlons els estiraven les mules, fent voltes a l'era, i passant damunt el blat o un altre cereal allí escampat, desfeien les espigues i la palla.

BUSCA I CONSULTA
1. Quines dos importants faenes del calendari agrícola recrea Enric Valor?
La batuda i la verema.

2. Quina trobes que és la seua preferida?
La verema.

3. Amb la informació que tens en els texts 8-13, i més que en pots buscar, redacta una descripció dels processos que se seguien durant la batuda.
Època de l'any: L'estiu.
Objectiu: Separar el gra de la palla.
Mitjans: Era, mules (ramals, canya) trill, rutlons, forques, pales.
Procés: Segar i dur, en garbes, el blat a l'era; escampar-lo; fer passar les mules per damunt, guiant-les amb el ramal des d'enmig de l'era, arrossegant el rutló o el trill; regirar, alhora, la batuda amb la forca; aventar amb la pala: el gra, de més pes, queia prop, i la palla més lluny; mesurar i ensacar el gra.

4. Creus que hui continuen fent-se igual?
Òbviament, no. Les segadores mecàniques seguen i, dins de la mateixa màquina, baten: aboquen el gra per una part i la palla per l'altra.

QUAN ESCOLTAVA RONDALLES A LA VORA DEL FOC

1. Què és una rondalla? Digues si és verdader o fals:
a. Qualsevol conte, si és curt. F
b. Qualsevol conte, si és llarg. F
c. Un conte tradicional. V
d. Qualsevol conte, llarg o curt. F
e. Un conte narrat oralment pels grans als menuts al llarg dels segles. V
f. Un conte infantil, si l'ha escrit un autor famós. F
g. Un conte que no s'haja escrit mai. F
h. Un conte que, abans d'escriure's, s'ha contat de viva veu, de generació en generació. V

2. N'has llegit o te n'han contat alguna d'Enric Valor? En recordes el títol?
Solució oberta.

3. De quins altres autors n'has llegit?
Solució oberta.

Text 14

TREBALLEM EL TEXT
1. Digues què et sembla més encertat:
a. Enric Valor es va inventar de dalt a baix les seues rondalles. F
b. No les va inventar: va escriure les rondalles tal com les havia sentides contar, sense afegir-hi ni una paraula. F
c. No va inventar els arguments, però a l'hora d'escriure les rondalles que havia sentit contar hi va posar el seu estil personal, hi va afegir detalls, descripcions, etc. V
d. Enric Valor opinava que les rondalles eren pura imaginació, sense cap relació amb la realitat. F
e. Es pensava que expressaven la forma de ser de la seua gent. V
f. Trobava que barrejaven realitat i fantasia. V
g. Les trobava realistes, fins i tot en els detalls més concrets i superficials. F

Text 15

TREBALLEM EL TEXT
1. Podríem dir que la rondalla ens fa una proposta moral? Per què?
Sí, perquè tracta de la conducta humana. Es pot dir que la rondalla presenta una intenció ecologista: la protecció de les collites no justificaria la persecució de la fauna salvatge fins a l'extinció (en temps de cria).

2. Exposa la situació que s'hi ha produït.
Hi ha hagut una falta (el rei Astoret no ha respectat la veda) i un castic (l'ha encantat la bruixa Safranera).

Text 16

TREBALLEM ELS TEXTS 15-16
1. A banda del príncep, què més ha afectat l'encantament?
El blat, la collita que el rei Astoret havia volgut protegir de la voracitat del teixó.

2. Quins elements pertanyen, innegablement, al món de la fantasia?
La bruixa-teixó o bruixa Safranera, l'encantament, la fada Salina i els seus poders per a trencar l'encantament.

3. Quins altres elements són extrets de l'entorn social i natural en què es contava la rondalla?
L'existència de caçadors furtius, que no respectaven la veda; el temor que la fauna salvatge arrase els esplets.

Text 17

TREBALLEM ELS TEXTS 15/17
1. Com ha influït l'observació dels costums dels teixons en la concepció de la rondalla?
D'una banda, la llarga persecució a cavall (potser exagerada) sens dubte es basa en el fet, sorprenent, que els teixons, malgrat la seua forma poc esvelta i la seua manera de caminar tan disgraciosa, «poden córrer amb sorprenent rapidesa a amagar-se dins el cau protegit, quan els amenaça un perill».
D'altra banda, la intervenció de la bruixa fabula, explica en termes mítics, un fet real, que devia produir alhora sorpresa i por en els qui havien pogut observar que els teixons «acorralats, profereixen un udol espantós».

LA GEOGRAFIA FANTÀSTICA D'ENRIC VALOR

TREBALLEM ELS TEXTS 18-25

1. En el dibuix que hi ha a continuació tens assenyalats tots els regnes o territoris de què ens parla Enric Valor en els texts 18-25. Basant-te en les descripcions que acabes de llegir, sabries anomenar-los? Escriu cada nom dins de les fronteres corresponents, si en tenen. Si no en tenen, com ara el castell d'Entorn i no Entorn, fes-ho al costat.

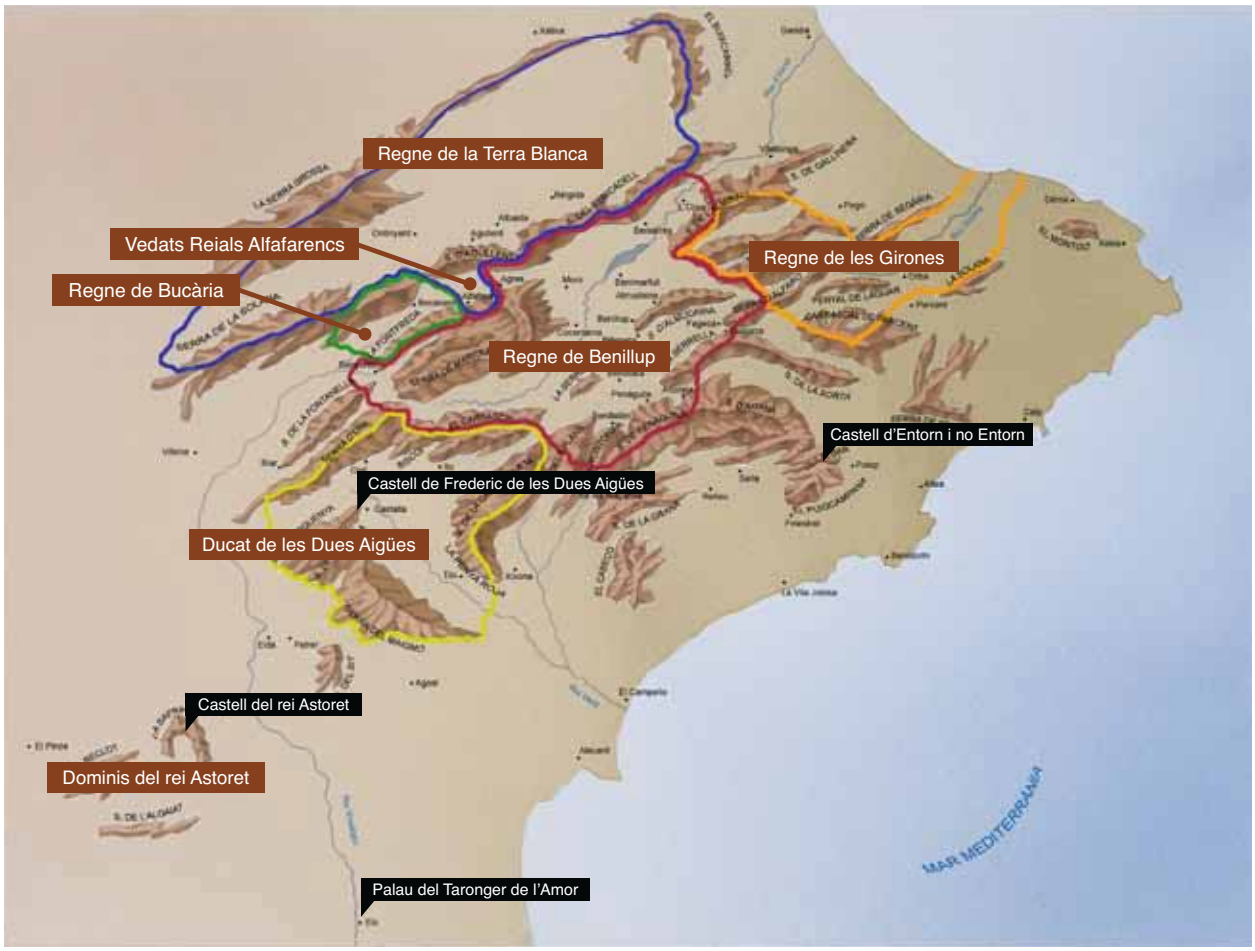

ACTIVITATS SUGGERIDES

1. De tres rondalles d'Enric Valor, entre les més breus que va escriure, vos proposem que ordeneu correctament l'esquema de la narració que vos donem desordenat. Feu-ho just després de llegir-les.

El dimoni fumador

El dimoni l'acaça i s'aclama a Déu. 6
Encontre amb el dimoni. 3
Una falta greu de conducta. 1
Malgrat l'encontre amb el dimoni, encara va a caçar. 5
Agressió al dimoni. 4
Se'n va a caçar. 2

1. Una falta greu de conducta.
2. Se'n va a caçar.
3. Encontre amb el dimoni.
4. Agressió al dimoni.
5. Malgrat l'encontre amb el dimoni, encara va a caçar.
6. El dimoni l'acaça i s'aclama a Déu.

I queixalets també!

Encontre amb l'infant diabòlic. 2
Encontre amb la llavanera misteriosa. 4
Acte de desobediència. 1
Malgrat l'avís de l'infant diabòlic, encara va al llavador. 3

1. Acte de desobediència.
2. Encontre amb l'infant diabòlic.
3. Malgrat l'avís de l'infant diabòlic, encara va al llavador.
4. Encontre amb la llavanera misteriosa.

El jugador de Petrer

El pacte amb el dimoni. 3
L'ús de l'objecte màgic. 4
El dimoni, derrotat. 5
Invocació al dimoni. 2
Ha jugat i ha perdut: està arruïnat. 1

1. Ha jugat i ha perdut: està arruïnat.
2. Invocació al dimoni.
3. El pacte amb el dimoni.
4. L'ús de l'objecte màgic.
5. El dimoni, derrotat.

2. Tenint l'esquema davant, seríeu capaços de contar, de viva veu i davant d'un públic, qualsevol de les tres breus narracions suggerides?

3. A continuació et donem una llista de *pors*: dotze éssers terribles, que comporten un greu perill per a qui s'hi enfronte. Apareixen en diverses rondalles d'Enric Valor (el títol està a la dreta). Per grups, repartiu-vos el treball: consulteu la rondalla corresponent, descriviu cada por i situeu-la en la il·lustració següent.

El drac de set caps > *La mare dels peixos* >	Entre el Carrascal i Biscoi
Les portes portejadores > *El castell d'Entorn i no Entorn* >	El Gulatdar
El gegant del Romaní > *El gegant del Romaní* >	El Rontonar
Els vents > *El xiquet que va nàixer de peus* >	La Covalta
El gegant negre > *Esclafamuntanyes* >	La Mariola
La fornera geganta > *El castell d'Entorn i no Entorn* >	Al sud d'Aitana
La por del llavador > *I queixalets també!* >	Penàguila
L'infant diabòlic > *I queixalets també!* >	Penàguila
El dimoni fumador > *El dimoni fumador* >	Serra de Penàguila
El dimoni Capralenc > *El jugador de Petrer* >	Serra de Castalla
La bruixa Safranera > *El rei Astoret* >	Serra de la Safra
El senyor del Benicadell > *La mestra i el manyà* >	El Benicadell

4. Per grups, feu un dibuix de cada por descrita, penseu per a cadascuna uns versos rimant en redolí. Després, ordeneu-ho en forma d'auca.
Solució oberta.

5. Escriviu una rondalla. Podeu fer-ho en grups.
a. Primerament, creeu el protagonista:
Ha de tindre diverses qualitats, però també un defecte. El defecte s'ha de fer evident cometent una falta. Haureu de posar-li un objectiu perquè puga redimir la falta o corregir el defecte.
b. En les proves i aventures que passarà, haurà de fer un viatge pel territori que teniu en la il·lustració.
c. Haurà d'enfrontar-se amb algunes de les dotze pors que hi heu localitzat.
Solució oberta.

SOPA DE LLETRES
Enfilant bé les lletres, trobaràs vint noms de personatges (animals, humans...) que intervenen en les *Rondalles* d'Enric Valor.

E	S	I	F	O	R	J	A	Q	O	T	P	L	N	I	S
H	S	B	A	Z	E	T	I	D	E	N	T	A	T	G	E
D	A	C	I	P	R	D	S	L	C	A	R	E	B	O	L
U	I	G	L	L	R	Q	L	B	R	U	I	X	A	D	L
J	N	E	L	A	E	O	G	E	A	X	B	Q	U	I	A
Z	Ç	A	C	I	F	U	N	D	O	P	L	N	Y	Ç	F
L	A	Q	A	R	R	A	N	C	A	P	I	N	S	D	F
Q	E	X	B	O	R	T	M	E	M	F	O	R	N	E	R
E	R	R	E	F	A	Ç	O	U	P	L	A	E	G	T	H
A	F	P	A	S	S	A	P	O	N	T	S	T	E	R	N
B	E	S	I	O	Y	S	I	B	A	T	R	A	M	Z	E
R	A	S	T	E	N	T	M	A	Ç	N	A	Y	A	T	O
O	B	I	D	I	M	O	N	I	O	A	E	N	N	P	R
J	U	G	A	D	O	R	A	E	S	G	I	E	Y	R	E
L	T	A	I	R	N	E	I	S	S	E	V	L	A	E	S
P	O	L	L	A	S	T	R	E	A	G	A	L	R	S	S

MOTS ENCREUATS

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1					N	S			T						
2				C	A	U			A	R					
3			B	E	N	I	C	A	D	E	L	L			
4			R	R	T	R	O	I	A	I	A	L			
5			A	T	A	M	L	T	F	E	M	E	R		
6	N	O	U	F	R	E	M	A	S	N	S	V			
7	C	A	M	I	P	L	A	N	S	M	A	R	E		
8			A	S	E	D	R	A	C	A	L	T			
9	R	U	C	E	M	A	I	C	U	I	T	F	A	D	A
10			O	M	R	I	O	T	A	G	R	O	S		
11			L	R	A	N	L	L	O	M	A	I			
12			P	E	N	Y	A	-	R	O	J	A			
13				P	O	A	R				T				
14						F					O				
15						A					B				

ELS NOUS TEMPS

Text 26

TREBALLEM EL TEXT

1. A quina classe social pertanyia Enric Valor?
Als propietaris rurals mitjans o modestos (altres denominacions: senyorets, microaristocràcia...).

2. Quin va ser el detonant de la ruïna de la seua família?
El bloqueig alemany als aliats, especialment a França.

3. A qui més va afectar?
Els vinaters i altres persones dedicades a l'economia d'exportació.

EL BLOQUEIG ALEMANY

Text 27

TREBALLEM EL TEXT

1. Parla de dos fases clarament diferenciades, pel que fa al bloqueig en els ports francesos. Quines?
Una primera de negociacions diplomàtiques (el cònsol Muller amb Joan March) i una segona de força, amb els submarins presents ja en la Mediterrània?

2. Com havien pogut els alemanys trencar el predomini anglés en la Mediterrània?
Anglaterra controlava els dos accessos a la Mediterrània (Suez i Gibraltar) i podia impedir-hi l'arribada de vaixells alemanys en superfície. Els submarins, però, es van poder esmunyir per Gibraltar.

3. Quins greus problemes podien tindre els submarins alemanys en la Mediterrània?
L'avituallament, tant d'aliments com de combustible.

Text 28

TREBALLEM EL TEXT

1. Per què creus que Jordi Martí Rosselló va haver de publicar els escrits contra Joan March, no acusant-lo directament, sinó com a texts de ficció, i sense anomenar-lo pel seu nom?
Per precaució: per evitar-se problemes davant dels tribunals, si l'acusat el demandava. Potser no podia demostrar les seues afirmacions.

2. Exposa resumidament el dispositiu que permetia l'avituallament dels submarins.
L'èxit es basava en l'extrema simplicitat del mecanisme: els submarins, si les afirmacions fetes per Jordi Martí Rosselló són correctes, sabien perfectament la ruta dels vaixells, ja que els la comunicava el mateix propietari; només calia que simularen un abordatge per no comprometre el propietari. No cal dir que la càrrega devia ser pagada generosament i puntual al propietari.

Text 29A

TREBALLEM EL TEXT

1. Per què li deien el Miner?
Potser perquè feia servir la dinamita.

2. Localitza Begur en el mapa. Per què creus que aquella zona litoral podia tindre un interés especial per als submarins alemanys?
Els vaixells que s'arriscaven a passar a França durant el bloqueig ho havien de fer en combois escortats, i això era més fàcil de fer prop de la costa: per la menor profunditat i per haver de cobrir un sol flanc, el de mar oberta. Així doncs, una de les dos rutes marítimes cap a França passava necessàriament per Catalunya.

Text 29B

TREBALLEM EL TEXT

1. Com podríem qualificar els dos alemanys coneguts del Miner?
Espies, a favor del seu país.

2. Entre qui els havien reclutat? Per què?
Entre els comerciants alemanys en la zona surera de Catalunya: l'Empordà, vora la frontera francesa. Perquè hi coneixien gent, el país, la llengua.

Text 29C

TREBALLEM EL TEXT

1. Què creieu que podia fer el Miner en un submarí?
Fer de guia (pràctic) quan vorejaren la costa.

2. Per què havien triat precisament el Miner?
Pel seu coneixement de la costa: «De Portvendres a Garraf, pam a pam», diu el mateix Miner.

LA FIL·LOXERA

TREBALLEM ELS TEXTS 30-31
1. On penses que va arribar abans la fil·loxera? A la Vall d'Albaida o a la Foia de Castalla?
A la Vall d'Albaida: el text menciona Benigànim com un dels primers pobles valencians on va aparéixer.

2. Per què es necessitaven ceps americans?
Perquè la fil·loxera atacava els ceps europeus, però no els americans.

3. Per què creus que es feien servir només com a portaempelts?
Perquè no estaven interessats a obtenir el raïm americà, sinó les varietats europees, de les quals obtenien tradicionalment el vi.

BUSCA I CONSULTA
Aclariu els conceptes següents: *arrel*, *rabassa*, *cep*, *sarment* i *pàmpol*; *empelt* i *portaempelts*.
Arrel: part subterrània de la planta, ramificada, que absorbix l'aigua i minerals necessaris, etc.
rabassa: part de la soca colgada a terra, d'on creixen les arrels.
cep: planta del raïm.
sarment: rama llarga i prima del cep, on naixen les fulles i el fruit.
pàmpol: fulla característica de la vinya, i d'altres arbres com ara la figuera: ampla, de vora retallada.
empelt: porció de teixit viu (animal o vegetal) extret d'un organisme i inserit en un altre, o en una altra part del mateix organisme.
portaempelts: organisme destinat a rebre empelts.

TEMPS DE BATUDA
Llegim ara uns fragments dels inicis de la novel·la d'Enric Valor, *Temps de batuda*, protagonitzada per Frederic Genovard.

TREBALLEM ELS TEXTS 32A-32F
1. Per què vendre es considera «malvendre en època de collita»?
És el moment en què n'hi ha més abundància, més oferta del fruit, i els preus, doncs, són més baixos.

2. Quina circumstància podia obligar els propietaris a vendre ràpidament, sense esperar una ocasió millor?
La falta de diners, i per tant, la necessitat d'obtindre'n ràpidament.

3. Quina era la causa de les «dificultats del mercat»? Quina gravetat van assolir?
El bloqueig. La gravetat màxima. Segons Valor, es va interrompre del tot el comerç del vi.

4. Podríeu justificar el significat de l'expressió «camises d'ofegat»?
Es pot entendre que una camisa obtinguda despullant un cadàver d'ofegat devia assolir un preu baixíssim. En sentit figurat, els béns (camisa) d'un arruïnat (ofegat) no obtenien una cotització molt més justa, ja que la seua situació l'obligava a vendre a un preu baixíssim.

5. Adona't que la hipoteca no la fa un banc sinó un «capitalista». Quin nom rebien els *capitalistes* que demanaven un alt interés pels diners que deixaven en hipoteca?
Usurers, prestadors, escanyapobres.

6. De qui era el títol de llicenciat en Filosofia i Lletres?
Del pare de Frederic Genovard.

7. Quina utilitat podia tindre en aquella situació?
Era necessari per a poder establir una escola o acadèmia privada.

8. Quina era «la nova ciutat»? Per què i per a qui era *nova*?
Elda: nova per a la família de Frederic Genovard, perquè no hi havien viscut mai.

9. Per què la família de Frederic Genovard, ja arruïnada, havia d'emprendre el camí de l'emigració?
Sembla que fugen: havent perdut l'antiga posició, seria humiliant per a ells continuar vivint entre coneguts. És per això que se'n van a una *nova* ciutat, on no els coneguen.

10. Quines van ser les dos causes de la ruïna familiar?
La fil·loxera i les dificultats del mercat, combinades: la necessitat de replantar els bancals infectats en les males condicions financeres van posar el pare en mans dels prestadors, que l'ofegarien econòmicament abans de posar en producció els bancals replantats.

PER A ACABAR
1. Redacteu un assaig o feu un debat sobre els paral·lelismes entre el personatge de ficció Frederic Genovard, protagonista de *Temps de batuda*, i l'autor de la novel·la, Enric Valor.
Solució oberta. Caldria remarcar-hi que tant en la ficció com en la biografia es produïx la ruïna de la família durant la infància.
Circumstàncies semblants: propietaris rurals, vinaters, escanyats pels prestadors, el bloqueig alemany...
L'emigració de la família a Elda: «A conseqüència d'allò vam passar una temporada a Elda i d'allí vam anar a viure a Alacant» (text 26).

2. Les novel·les d'Enric Valor que integren la trilogia *Cicle de Cassana* són:
- *Sense la terra promesa* (el temps de la Primera Guerra Mundial, 1914-1918).
- *Temps de batuda* (el començament de la Guerra Civil, juliol del 1936).
- *Enllà de l'horitzó* (el desenvolupament de la Guerra Civil, 1936-1939).

Què vos poden suggerir els títols?
Solució oberta. Es pot suggerir, però:
Sense la terra promesa: la fallida d'un món que es basava, precisament, en la propietat i el treball sobre la terra.
Temps de batuda: hi ha una doble intenció, ja que la guerra comença pel juliol, en plena batuda, doncs; però en sentit figurat, seran les persones les que ocuparan el lloc de les espigues, la guerra serà una gran batuda sobre les persones. Temps de patiment, per tant.
Enllà de l'horitzó: allò que no es pot veure, el començament d'un nou temps imprevisible.

PROGRAMACIÓ DE LES UNITATS

Objectius, continguts i criteris d'avaluació

Objectius

- Conéixer i valorar l'obra d'Enric Valor des del punt de vista literari i des del punt de vista històric: relacionant-la amb la seua època i amb diverses àrees de la geografia valenciana.
- Reconéixer la relació entre biografia i ficció.
- Reconéixer i utilitzar tècniques dels texts narratius i descriptius.

Continguts

I. MEDI
La Vall d'Albaida, el Comtat, l'Alcoià,
la conca del Vinalopó
L'agricultura de secà
Història: el segle XX

II. LITERATURA
Biografia d'Enric Valor
L'obra d'Enric Valor
El realisme
Biografia i ficció

III. MÈTODES DE TREBALL
Lectura comprensiva
Debat oral
Redacció de texts expositius i argumentatius, assaigs
Consulta de diccionaris, enciclopèdies, atles, altres llibres
Consulta d'espais d'Internet
Anàlisis i resums de texts

IV. LA LLENGUA
El text narratiu
El text descriptiu
La precisió lèxica
La història de la llengua durant el segle XX

Criteris d'avaluació

- Conéixer les principals dades de la biografia d'Enric Valor.
- Conéixer les principals dades de l'època històrica en què va viure Enric Valor.
- Relacionar determinats fets de la biografia d'Enric Valor amb l'època històrica que va viure.
- Relacionar determinats aspectes de l'obra d'Enric Valor amb l'època històrica que va viure.
- Llegir en veu alta texts amb entonació i pronúncia correctes.
- Analitzar els texts llegits i fer-ne resums i exposicions orals i escrites.
- Consultar diccionaris i atles.
- Consultar espais d'Internet.
- Localitzar en un mapa els topònims que apareguen en els texts.
- Establir relacions de significat entre elements lèxics.
- Relacionar informacions de diversa procedència i extraure'n conseqüències.
- Participar oralment en l'anàlisi col·lectiva dels texts.
- Fer exposicions i descripcions orals i escrites prenent com a suport il·lustracions.
- Fer lectures i consultes relacionades amb la temàtica tractada.

ELS CONEIXEMENTS PREVIS

1. Qui era Enric Valor?
Un escriptor i gramàtic valencià.

2. En quina època històrica el situaries?
En el segle XX (1911-2000).

3. Sabries esmentar alguna obra seua?
Les *Rondalles* i *La flexió verbal* són les que, previsiblement, poden conéixer els alumnes. Això ja pot servir per a començar a parlar del doble vessant d'Enric Valor com a narrador i gramàtic.

4. Amb quines ciutats valencianes el relacionaries (per naixement o residència)?
Castalla, Elda, Alacant, València (també Penàguila, Catarroja i Agullent).

ACTIVITAT SUGGERIDA
Consulteu en Internet i recolliu la informació sobre Enric Valor que vos semble més interessant. Preneu-ne nota i exposeu-ho a classe.
Solució oberta.

VIDA I OBRA D'ENRIC VALOR

Text 1A
ENTREVISTA A ENRIC VALOR
Per Rosa Serrano
a. Què deu voler dir *tartanesc*?
En tartana. No forma part del lèxic comú de la llengua; es tracta d'una solució personal, d'intenció humorística.
b. Com podríem saber l'època a què fa referència el text?
A partir de l'edat de Valor (9 o 10 anys) i buscant la data de naixement.
c. Dateu-la. Per a fer-ho consulteu el text 2.
Nascut el 1911, tenia 9 o 10 anys al voltant del 1920.
d. Hi ha alguna relació entre la datació i el *viatge tartanesc*?
Sobre 1920, els automòbils eren raríssims i la tartana tenia encara plena vigència.
e. En quina llengua podia trobar més facilitats per a publicar el jove Enric Valor?
En castellà. Com que no trobava qui li publicara el conte en valencià, el va haver de traduir.
f. Què devia ser *El Camí*?
Un periòdic (en el text ho diu) en valencià (es pot sobreentendre).
g. A banda de la passió per la llengua i la literatura, quina altra vocació sentia el jove Enric Valor?
La vocació política.
h. Què entens per *publicació satiricopolítica*?
Un periòdic que tractava l'actualitat política des de la crítica humorística.
i. En quina llengua s'escrivia *El Tio Cuc*? En quina ortografia?
S'escrivia en valencià, però amb ortografia castellana.
j. A què es refereix quan parla de la «transformació lingüística»?
A l'abandó del valencià, com a llengua parlada, i el trànsit cap al monolingüisme en castellà.

TREBALLEM EL TEXT
1. Abans de publicar en forma de llibre, on va començar a fer-ho el jove Enric Valor?
En revistes o periòdics.

2. Què hi publicava?
Narracions breus, articles d'opinió (sobre política —les «pujades» en globus d'*El Tio Cuc*—, sobre la situació social de la llengua), cursets o exposicions sobre la gramàtica o l'ortografia de la llengua.

3. Quina reforma va promoure Enric Valor en *El Tio Cuc*? En què va consistir?
La reforma de l'ortografia: s'hi va abandonar l'ortografia castellana per a adoptar la pròpia del valencià.

Text 1B
ENTREVISTA A ENRIC VALOR
Per Rosa Serrano
a. Què és *Temps de batuda*?
Una novel·la d'Enric Valor.
b. Què és el *Cicle de Cassana*? (Vegeu text 2.)
És una trilogia d'Enric Valor, composta per les novel·les *Sense la terra promesa*, *Temps de batuda* i *Enllà de l'horitzó*.
c. Què fa un instructor?
Formar, *instruir*, els soldats novells en els coneixements i habilitats militars.
d. Saps, o pots deduir, què era el front de Terol?
El camp de batalla al voltant d'aquella ciutat aragonesa on es van enfrontar, al llarg de gran part de la guerra, les forces de la República i les del general Franco.

TREBALLEM EL TEXT
1. Quin important fet històric va viure directament Enric Valor?
La Guerra Civil del 1936-1939.

2. Aquell fet va influir en la seua obra? Com?
Sí. Proporcionant-li o inspirant-li personatges, situacions, fets.

Text 1C
ENTREVISTA A ENRIC VALOR
Per Rosa Serrano
a. Què és un ateneu?
Una associació cultural, normalment d'una certa tradició, que sol disposar de local on reunir-se, amb biblioteca i altres dependències. En origen volia dir 'temple d'Atena', deessa de la saviesa.
b. Sabent que Enric Valor va viure a Castalla (fins a 1926), Elda (1926-1932), Alacant (1932-1934) i, després d'una breu estada a Catarroja, a València (des del 1934), a quin «Ateneu» penses que es refereix?
A l'Ateneu Mercantil de València, en la plaça de l'Ajuntament d'aquella ciutat.
c. Què és una dictadura?
Una forma de govern que exclou el funcionament democràtic (diversitat de partits polítics, eleccions lliures, llibertat d'expressió, d'associació...) i que concentra el poder polític en l'exèrcit o en un partit únic.
d. A quina dictadura es referix? Quan havia començat?
A la dictadura del general Franco, que havia començat l'any 1939, a l'acabament de la Guerra Civil (juliol 1936 - abril 1939).
e. Què és una tertúlia literària?
Un conjunt d'escriptors que es reunixen amb una certa regularitat o freqüència per a tractar entre ells qüestions relatives a la literatura.
f. Per què aquella a què assistia Enric Valor tenia el «regust romàntic d'una més o menys acusada clandestinitat»?
Durant la dictadura del general Franco, no es reconeixia el dret d'associació i reunió. El fet de ser una tertúlia d'escriptors en català podia predisposar les autoritats a la severitat.
g. Per què era important que Xavier Casp i Miquel Adlert (més que no els altres assistents a les tertúlies) manifestaren la seua «conformitat» amb el fet que Enric Valor escriguera rondalles?
Perquè eren els propietaris de l'editorial Torre i, per tant, podien publicar-li els volums de les *Rondalles*.

TREBALLEM EL TEXT
1. De quin medi literari formava part Enric Valor als anys 40?
De la tertúlia literària de Miquel Adlert.

2. Amb quins escriptors i intel·lectuals valencians hi va coincidir?
Amb Miquel Adlert, Xavier Casp, Carles Salvador, Emili Beüt, Joan Fuster, Manuel Sanchis Guarner, Vicent Andrés Estellés.

3. Qui d'ells el va influir més directament, segons el mateix Enric Valor? En què?
Joan Fuster, pel que fa a la tècnica narrativa, i Sanchis Guarner per haver-li suggerit el gènere de la rondalla.

TREBALLEM ELS TEXTS 1A-1B-1C
1. Quin període de temps abraça l'entrevista?
Del 1920 (aproximadament) al 1946.

2. Hi ha referències a fets o realitats posteriors? Quines?
Sí. A algunes de les novel·les que va escriure molt després: *Temps de batuda* i *Enllà de l'horitzó*, de la trilogia *Cicle de Cassana*.

BUSCA I CONSULTA
Busqueu en Internet informació relacionada amb els texts 1A, 1B i 1C.
Preneu-ne nota i exposeu-ho a classe.
Solució oberta.

Text 2

TREBALLEM EL TEXT
1. De quina mena de text es tracta?
És un article de diccionari o d'enciclopèdia. (Concretament: *Nou diccionari 62 de la literatura catalana*, Edicions 62 [2000], p. 755.)

2. Quines publicacions periòdiques on va col·laborar Enric Valor hi apareixen que no trobem en l'entrevista (text 1)?
El Luchador, *El País Valencià* i *La República de les Lletres*.

3. Si ens fixem com s'hi tracta la narrativa d'Enric Valor, quina diferència trobes entre els texts 1 i 2?
En el text 1 s'hi parla quasi només dels inicis, amb gran atenció a les narracions breus primerenques (un intent infantil, *L'experiment de Strolowvickz* i *L'aventura*

de Franz Lietzen) amb un parell de referències a les novel·les (*Temps de batuda* i *Enllà de l'horitzó*), molt posteriors. S'atura en l'etapa prèvia a la redacció de les *Rondalles*.
El text 2 és una visió de conjunt, on no caben els intents primerencs, i recull només les cinc novel·les d'Enric Valor i les *Rondalles*.

4. Comparant l'extensió de text i la quantitat d'informació, què podríem dir dels texts 1 i 2?
D'informació, en conté molta més el text 2 que el text 1, en relació amb l'extensió del text.

LES NORMES DE CASTELLÓ

Text 3

TREBALLEM EL TEXT
1. Què es va aconseguir en l'acord de Castelló?
a. Substituir un sistema ortogràfic antic, de validesa general, per un altre de més modern també vàlid per a tots. No
b. Substituir una diversitat de sistemes o solucions ortogràfiques per un sistema únic, vàlid per a tots. Sí
c. Un sistema ortogràfic més diversificat per a tots els usuaris de la llengua escrita. No
d. Unificar l'ortografia del valencià. Sí

2. Quina creus que era la situació del valencià abans de les Normes de Castelló?
a. No s'escrivia gens perquè no tenia ortografia. No
b. S'escrivia amb una diversitat de solucions ortogràfiques. Sí
c. La diversitat d'ortografies dificultava l'ús del valencià escrit. Sí

3. A quina mena d'«autoritats» es referia el manifest de *Taula*? Polítiques, religioses, intel·lectuals?
Intel·lectuals.

4. Què deu voler dir que els escriptors valencians «abandonaven estèrils personalismes»?
Que havien tingut preferències personals per determinades solucions ortogràfiques, sovint n'havien fet una qüestió d'amor propi (personalismes); les divergències entre ells no els permetien arribar a cap acord (estèrils) fins que, en l'acord de Castelló, van tindre la generositat de renunciar-hi per aconseguir la unitat.

Text 4

TREBALLEM EL TEXT
1. Qui va ser el gran divulgador de les Normes de Castelló?
Carles Salvador.

2. Amb quins mitjans les va divulgar?
Publicant articles en revistes (*El Camí*, *Acció*, *Timó*), fent classes (Centro de Cultura Valenciana i Institut d'Idiomes de la Universitat de València), escrivint i editant opuscles.

3. L'ortografia fixada amb les Normes de Castelló, en quins altres territoris era vigent?
En la resta del domini lingüístic: les Illes, Catalunya, Andorra, etc.

4. Per què l'acord de Castelló, segons el text, reconeixia implícitament que valencians, andorrans, mallorquins, menorquins, eivissencs i catalans compartien una mateixa llengua?
Perquè adoptaven una mateixa ortografia.

5. Per què creus que Carles Salvador va «difondre la normativa ortogràfica» sols «mentre el context polític ho va permetre»?
Perquè amb el començament de la guerra i, després, amb la victòria del general Franco, les circumstàncies van dificultar cada vegada més les activitats culturals de tota mena.

6. Quina edat tenia Enric Valor quan es van aprovar les Normes de Castelló?
Nascut el 1911, l'any 32 tenia 21 anys.

7. Quina de les iniciatives d'Enric Valor, a què ell mateix fa referència en l'entrevista (text 1), té relació amb les Normes de Castelló?
La normalització ortogràfica d'*El Tio Cuc*.

Text 5

TREBALLEM EL TEXT
1. De quin setmanari parla el text?
D'*El Tio Cuc*.

2. Quan hi va començar a col·laborar Enric Valor?
L'any 1932.

3. Quan va començar a editar-se segons el text de *Les Normes de Castelló*?
El 17 de febrer del 1934.

4. Quant de temps havia passat entre l'inici de la normalització ortogràfica del setmanari i l'aprovació de les Normes?
Poc més d'un any: del 21 de desembre del 1932 al 17 de febrer del 1934.

5. Comenta els canvis fets en la frase «orgue ofisial de la chusma y de la chent de tró».
Orgue ofisial hauria hagut de donar *òrgan oficial*, però, sense perdre el caràcter humorístic, es va optar per una certa serietat: la xusma ni la gent de tro no formen cap entitat que puga tindre un òrgan oficial.
Chusma passa a *xusma*.
Chent passa a *gent*.
Xusma i *gent*, en ortografia valenciana, permet una diferenciació de fonemes impossible en ortografia castellana.

6. Què creus que vol dir *gent de tro*?
Gent valenta, que fa soroll, que no es deixa dominar fàcilment.

LA CULTURA VALENCIANA DURANT EL FRANQUISME (1939-1975)

Text 6

TREBALLEM EL TEXT
1. Quan diu «a partir de 1939», a quina etapa històrica fa referència?
A la dictadura del general Franco.

2. La guerra i la posterior dictadura van tindre una repercussió positiva o negativa sobre la cultura valenciana o valencianista?
Negativa.

3. Quins elements dels que formaven la «infraestructura» cultural que la guerra s'engolí s'anomenen en el mateix text 6?
Revistes, setmanaris, organismes culturals.

4. Repassant els texts anteriors (1-5), podries establir una llista de publicacions periòdiques que formaven part d'aquella infraestructura cultural anterior a la guerra?
El Camí (1933), *El Tio Cuc* (1914-1936), *El País Valencià*, *La República de les Lletres*, *Taula de Lletres Valencianes* (1927-1930), *Acció* (1934-1935) i *Timó* (1934-1935).

TREBALLEM ELS TEXTS 7-9
1. En el text 7 trobem més referències a la infraestructura cultural valencianista desapareguda després de la guerra. Pren-ne nota.
L'Ateneu Popular Valencià, la càtedra de Gramàtica Valenciana de l'institut Lo Palleter, els acords de cooficialitat i de promoció de l'ús del valencià a l'Ajuntament de València.

2. En el text 8 hi ha exemplificada una afirmació que es fa en el text 6. Quina?
«Per a les noves publicacions van crear mesures estrictes de control i un ambient de complicacions i arbitrarietats que entrebancava el procés d'edició».

3. El cas referit en el text 9, quines diferències o similituds presenta respecte del text 8?
No parla d'edició d'un text, sinó de la representació d'un text teatral; per tant, també tracta de la dificultat de difusió d'un text, de fer-lo arribar al públic, pel fet d'estar escrit en valencià.

Text 10

TREBALLEM EL TEXT
1. Quins intel·lectuals valencians anomena com a divulgadors de la normativa gramatical i ortogràfica de la llengua?
Carles Salvador, Manuel Sanchis Guarner i Josep Giner.

2. Per què creus que no anomena entre ells Enric Valor?
a. Perquè, abans del 1939, encara no actuava com a divulgador de la normativa ortogràfica. No
b. Perquè els autors no estan prou informats o, simplement, se n'han oblidat. No
c. Perquè encara no era prou important, a causa de la seua joventut. Sí

3. Quina gran limitació van patir, en la seua tasca, els divulgadors de la normativa?
De temps: entre el 1932 i el 1939 només van disposar de set anys, tres dels quals, de guerra.

4. Si compares el text 10 amb els anteriors (6-9), digues quina afirmació et sembla verdadera o falsa:
a. El 10 tracta d'una època diferent. F
b. Els cinc texts tracten d'una mateixa època. V

c. Tots parlen de guanys. F
d. Només s'hi parla de pèrdues. F
e. En uns casos s'hi parla de pèrdues i en altres de guanys. V

5. De quina època o èpoques es parla en els texts 6-10?
De la postguerra (des del 1939), en relació amb l'etapa anterior.

6. Fent servir la informació que trobes en els cinc texts (6-10), fes en tres o quatre línies un balanç del que va perdurar, després de la guerra i del seu desenllaç, i del que va desaparéixer.
Va desaparéixer la infraestructura cultural i la llibertat d'expressió i d'acció. En canvi, va perdurar la unificació ortogràfica i la tendència a unificar la normativa gramatical, que depenia de la voluntat dels intel·lectuals valencians, no del context polític.

L'OBRA D'ENRIC VALOR DURANT EL FRANQUISME

TREBALLEM EL TEXT
1. Si considerem en l'obra d'Enric Valor tres apartats: estudis i divulgació de la llengua, la novel·la i les rondalles, quins creus que són fonamentals, pel volum de producció, i quin és secundari en l'etapa 1939-1975?
Són fonamentals els estudis i divulgació de la llengua i les rondalles.
És secundària la novel·la, amb només un títol per a tot aquell llarg període: *L'ambició d'Aleix*.

2. Pel que fa al període 1939-1975, els redactors de l'article han omés un possible quart apartat, que havia sigut molt important en l'etapa de preguerra. Quin?
El periodisme.

Text 11

TREBALLEM EL TEXT
1. En el text 11, qui parla?
El mateix Enric Valor.

2. En quines publicacions diu que col·laborava?
En *Levante* i *Jornada*.

3. Quan ho data?
Als anys seixanta.

4. Quina sembla la constant temàtica de les col·laboracions?
L'estudi i divulgació de la llengua.

5. Creus que el text 2, d'alguna manera, es fa ressò d'esta producció intel·lectual d'Enric Valor?
Sí: quan esmenta *Millorem el llenguatge* i les successives gramàtiques redactades per Enric Valor.

LES RONDALLES VALENCIANES

Text 12

BUSCA I CONSULTA
Fent servir el diccionari, aclariu el significat de *ascla* i el seu derivat *asclar*, relacionant-lo amb els conceptes o significats de *serrar*, *tallar* i *veta de la fusta*.
ascla: sinònim de *estella* més aviat grossa, especialment un fragment gros de llenya, no tallat amb serra o destral sinó trencat.
asclar: fer ascles, fer estelles, partir més o menys entre les vetes de la fusta.

TREBALLEM EL TEXT
1. Després de llegir el text 12, sabries justificar l'expressió *recreacions literàries* que hem fet servir adés aplicada a les rondalles?
Li venien donades per la tradició, almenys en l'esquema argumental i cal suposar que en altres elements. No les creava des de zero, però hi posava molt del seu estil, produïa una versió pròpia de la rondalla. Les recreava: el seu text era la mateixa rondalla, però molt diferent de com li havia arribat per tradició oral.

2. Per què creus que Enric Valor es devia decidir a posar per escrit aquelles velles narracions orals?
Resposta oberta: perquè temia que els canvis socials les farien desaparéixer; tenia el model d'altres escriptors que ho havien fet en altres llengües (Grim, Andersen, Perrault, Calvino...) i en la pròpia (Amades, Antoni Maria Alcover), etc.

Text 13

TREBALLEM EL TEXT

1. Durant els anys que Enric Valor escrivia les *Rondalles valencianes*, quina era la situació de la llengua? Quins dos fets o circumstàncies la definien?

Repressió o prohibició dels usos cultes (restricció severa en les edicions, aparició esporàdica o raríssima en els mitjans de comunicació, prohibició absoluta en l'escola, en l'ús administratiu) i pèrdua de parlants, sobretot en les grans ciutats (per interrupció de la transmissió generacional i per manca d'integració dels nouvinguts).

2. El text parla de l'esperança en un temps futur millor. En què podia consistir aquell futur desitjat?

En la recuperació de les llibertats democràtiques, que permeteren l'accés de la llengua a tots els usos cultes (a l'escola, als mitjans, a l'Administració, etc.).

DEBAT

Aquelles expectatives d'un futur millor per a la llengua i la cultura dels valencians s'han complit?

Solució oberta. Es pot repassar la situació actual de la llengua en l'escola, en la premsa, en la televisió, en la ràdio, en l'etiquetatge de productes, etc.

L'AMBICIÓ D'ALEIX

TREBALLEM ELS TEXTS 14-15

Comparant els dos texts, què hi observes?

Són dos versions d'un mateix text, d'un episodi de *L'ambició d'Aleix*.

Text 16

BUSCA I CONSULTA

Busca en Internet què era i com era una linotip

Solució oberta.

TREBALLEM EL TEXT

1. Qui s'expressa en primera persona?

Enric Valor.

2. Quines observacions podries fer ara als texts 14 i 15?

L'un és la versió censurada del 1960 (text 15) i l'altre la del 1982 (text 14), en què l'autor va poder escriure lliurement i hi va incloure l'escena d'adulteri.

DEBAT

El fet que Enric Valor es dedicara preferentment a escriure rondalles abans del 1975 i novel·les després, pot tindre alguna explicació que no siga ni la casualitat ni les preferències personals?

Solució oberta. Es poden fer diverses consideracions: la rondalla, com a gènere, podia suscitar pocs problemes des del punt de vista de la moral amb la censura; la novel·la exigia, per l'esforç, tant de l'escriptor com de l'editorial, un públic més ampli que no el que les difícils circumstàncies permetien; la censura era més benèvola amb un gènere tradicional i folklòric com ara la rondalla, més pròpia que no la novel·la d'una cultura i d'una llengua marginades, destinades a l'extinció o, si no tant, als usos populars, no cultes.

LES NOVEL·LES D'ENRIC VALOR

1. Consulta el text 2 i digues quin és el període en què Enric Valor es dedica preferentment a escriure novel·les?

Després del 1975. En publica a partir del 1980.

2. Pren nota dels títols i de l'any de la primera edició.

L'ambició d'Aleix (1960).
Sense la terra promesa (1980).
La idea de l'emigrant (no consta la data precisa, però entre 1980 i 1991).
Temps de batuda (no consta la data precisa, però entre 1980 i 1991).
Enllà de l'horitzó (1991).

3. Agrupa les que formen la trilogia. Quin nom rep el conjunt?

Sense la terra promesa.
Temps de batuda.
Enllà de l'horitzó.
El conjunt de les tres rep el nom de *Cicle de Cassana*.

4. Quina va escriure abans del 1975?
L'ambició d'Aleix.

5. En el text 2 trobem a faltar les dates de publicació, en primera edició, d'un parell de novel·les. Podries datar-les consultant en Internet?
La idea de l'emigrant: 1982
Temps de batuda: 1983

L'OPCIÓ DEL REALISME

Text 17

TREBALLEM EL TEXT
1. Històricament, quan apareix el realisme en la literatura europea?
Al llarg del segle XIX.

2. Què proporciona als lectors la narrativa realista?
Una imatge de la pròpia societat.

3. Els valencians hem tingut narrativa realista? (Molta, poca, gens, alguna excepció).
Alguna excepció (les primeres novel·les de Blasco Ibáñez).

4. Per què un dèficit en literatura realista afecta la memòria col·lectiva d'un poble?
Perquè els seus membres no poden compartir aquella imatge de la pròpia societat que crea la narrativa realista en les societats modernes.

5. La memòria col·lectiva d'un poble es construïx només amb visions realistes de la pròpia societat?
No. La llegenda o la mitologia també poden ser els fonaments d'una memòria col·lectiva, com ara en el cas dels texts homèrics, que dotaren els grecs antics d'un imaginari i d'una memòria col·lectius.

Text 18

TREBALLEM EL TEXT
1. Amb quines altres novel·les d'Enric Valor s'agrupa *Sense la terra promesa* per a formar una trilogia?
Temps de batuda i *Enllà de l'horitzó*.

2. Com s'anomena la trilogia? D'on li ve el nom?
Cicle de Cassana, que és la població on se situa l'acció de les tres novel·les.

3. Llegint les paraules de Josep Iborra sobre *Sense la terra promesa*, quin qualificatiu podem aplicar a la novel·la?
Realista.

4. Com podem definir la imatge que dóna Enric Valor de la pròpia societat amb només un parell de característiques principals?
Se situa en un moment històric concret i tracta dels canvis i conflictes socials que hi tenen lloc.

5. Si no trobes la resposta per a la pregunta anterior, considera:
a. La narració se situa en una època indefinida, intemporal, o en una època històrica concreta i precisa?
En una època històrica concreta i precisa: en el context de la primera guerra europea.
b. Presenta una societat harmònica, sense conflictes, o amb contradiccions?
Amb contradiccions entre les diverses classes socials.
c. Els conflictes, si n'hi ha, a quin tipus de causes es deuen?
A causes polítiques i econòmiques.
d. Presenta una societat estable o subjecta a canvis?
Una societat canviant: «quan la "qüestió social" —per dir-ho en termes d'aquell temps— comença a desbaratar els seus tradicionals esquemes».

Text 19

TREBALLEM EL TEXT
1. Quins escriptors s'esmenten en el text com a possibles models del realisme?
Sthendal, Balzac, Maupassant, Champfleury, Flaubert, Gogol i Turgueniev.

2. Què tenien en comú?
L'objectiu d'assolir un retrat fidel, verídic, de la realitat.

3. El realisme genèric, quins tres vessants de la realitat pot tractar?
Psicològic, social i fisiològic.

4. Quin vessant o component realista remarca Josep Iborra (text 18) en *Sense la terra promesa*?
El social.

Text 20

TREBALLEM EL TEXT

1. Quin criteri creus que ha seguit Enric Valor a l'hora d'incloure en la novel·la el personatge del rellotger lector de diaris?
La seua rellevància o el seu significat social.

2. Analitzem tota la informació sobre la societat objecte de la novel·la que posa en moviment el personatge.
Un interés creixent per la premsa escrita, lligat a l'actualitat política: la (Primera) Guerra Europea o Mundial del 1914-1918.
Un baixíssim grau d'alfabetització, que no ateny les classes socials més nombroses i desfavorides: els jornalers.
La situació lingüística: els analfabets, en general, tampoc no saben castellà, l'única llengua de l'escola aleshores.
Les condicions econòmiques precàries de molts treballadors: el públic que escolta la lectura del diari són els «jornalers sense feina» mentres «esperaven allà que algú anàs a llogar-los».
Una vida d'intenses relacions en el carrer, hui desapareguda.
Unes autoritats vigilants, a la defensiva.

3. El rellotger, com la població de Cassana, són representatius d'una realitat més àmplia. Fes la prova: si preguntes a persones d'una certa edat, potser t'informaran d'on es llogaven els jornalers en el teu poble o ciutat (plaça, carrer, mercat, casino, tavernes...). Fins i tot és possible, amb una mica de sort, que algú encara recorde, o haja sentit dir, qui i on llegia el diari en veu alta a un públic d'*illetrats curiosos*.
Resposta oberta.

L'ÈPOCA HISTÒRICA

En quin temps se situa l'acció de la novel·la *Sense la terra promesa*?
Durant la Primera Guerra Mundial, també dita Europea o Guerra Gran.

BUSCA I CONSULTA
En Internet recull informació sobre:
- La Primera Guerra Mundial (també dita Europea o Guerra Gran), especialment de la navegació submarina en aquella època.
- La fil·loxera.
Resposta oberta.

TEMPS DE BATUDA

TREBALLEM ELS TEXTS 21-26

1. A quins estats devia bloquejar el govern alemany el comerç marítim entre els anys 1914-1918?
Als estats contra els quals feia la guerra: França i Anglaterra, principalment; i més avançada la guerra, als Estats Units.

2. Sobre quin important sector econòmic de Cassana es veu que va tindre conseqüències gravíssimes el bloqueig alemany?
Sobre la producció de vi.

3. De quina gran potència europea cal suposar que depenia l'exportació de Cassana?
De França, encara que no seria cap despropòsit que els alumnes suposaren que d'Anglaterra. En un text posterior s'aclarirà el dubte.
Del bloqueig marítim a França o Anglaterra es desprén una consequència lògica: afonava una gran part del comerç internacional i, per tant, entre altres, el del vi.

4. Per què vendre es considera «malvendre en època de collita»?
Perquè és quan més abundant es presenta l'oferta als mercats i, per tant, quan més baixos són els preus.

5. Quina circumstància podia obligar els propietaris a vendre ràpidament, sense esperar una ocasió millor?
Els deutes, la falta de diners.

6. Quina era la causa de les «dificultats del mercat»? Quina gravetat van assolir?
El bloqueig: «un cànter de vi, en la darrera part de la guerra, fins pogué arribar a valdre menys que un cànter d'aigua».

7. Podríeu definir el significat de l'expressió «camises d'ofegat»?
Cal suposar que les *camises d'ofegat*, com les

propietats dels arruïnats, es podien comprar per un preu ínfim: *camises* per propietats i *ofegat* per arruïnat.

8. Adona't que la hipoteca no la fa un banc sinó un «capitalista». Quin nom rebien els *capitalistes* que demanaven un alt interés pels diners que deixaven en hipoteca?
Prestadors, usurers, escanyapobres.

9. De qui era el títol de llicenciat en Filosofia i Lletres?
Del pare de Frederic Genovard.

10. Quina utilitat podia tindre en aquella situació?
La possessió d'un títol de llicenciat en Filosofia i Lletres permetia obrir una escola o acadèmia privada.

11. Quina era «la nova ciutat»? Per què i per a qui era *nova*?
Elda. Nova per a Frederic i la seua família, ja que no hi havien viscut mai.

12. Per què la família de Frederic Genovard, ja arruïnada, havia d'emprendre el camí de l'emigració?
A banda de buscar una població amb més oportunitats on poder guanyar-se la vida que no Cassana, calia allunyar-se'n per a evitar la vergonya que, davant de familiars, amics i coneguts, haurien sentit per la pèrdua de la seua antiga situació econòmica i consideració social.

13. Quines van ser les dos causes de la ruïna familiar?
La fil·loxera i el bloqueig, que va posar el pare de Frederic Genovard en mans dels prestadors.

BIOGRAFIA I FICCIÓ

Text 27

TREBALLEM EL TEXT
1. En quin any va escriure Vicent Escrivà el pròleg a *Sense la terra promesa*?
L'any 1991.

2. Quina novel·la potser no havia escrit encara Enric Valor? Per què?
Enllà de l'horitzó. Perquè l'article no la menciona.

3. Creus que el pròleg acompanyava la primera edició de *Sense la terra promesa*? Per què?
No. La primera edició és del 1982.

Text 28

TREBALLEM EL TEXT
1. Creus que Vicent Escrivà, abans d'escriure el pròleg a *Sense la terra promesa* (text 27), havia pogut llegir l'entrevista de Rosa Serrano a Enric Valor?
No, perquè el va escriure el 1991, quatre anys abans de publicar-se l'entrevista (*Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor*).

2. Encertava les seues suposicions quan afirmava (text 27): «El temps històric real elegit pel novel·lista es correspon amb la pròpia infantesa i joventut d'Enric Valor: 1911 (naixement) fins 1932 (servei militar) i 1936-37 (mobilització personal). Així doncs, és ben probable que *Temps de batuda* aporte molts materials autobiogràfics i un afany irrenunciable de reprendre una i altra vegada la reconstrucció del món de la seua infantesa i fadrinesa».
Sí (vegeu la pregunta següent).

3. Quins paral·lelismes observes entre la ficció, viscuda per Frederic Genovard en *Temps de batuda*, i la biografia d'Enric Valor, narrada per ell mateix en l'entrevista?
La ruïna de la família durant la infància.
Les causes de la ruïna: el bloqueig alemany que va paralitzar el comerç de vi amb França.
L'emigració de la família de Cassana/Castalla a Elda (Elda tant en la ficció com en la biografia real d'Enric Valor).

PER A ACABAR
1. Aprofitant la informació disponible en esta unitat didàctica, elaboreu un quadre cronològic que contingua les principals dades sobre la vida i l'obra d'Enric Valor (llocs de residència, principals obres i publicacions on va col·laborar, fets històrics que van afectar la seua vida, etc.). Feu servir la taula que vos oferim en la pàgina següent.

2. Feu un esquema sobre l'obra d'Enric Valor: els diversos àmbits en què s'inserix, els títols (llibres o capçaleres on va publicar) que pertoquen a cada àmbit i les dates corresponents.
Dissenya tu la taula que cregues més oportuna.
Cal considerar els àmbits següents: 1) narrativa (que inclou les *Rondalles*); 2) estudi, divulgació i correcció de la llengua, i 3) periodisme (que en gran part és el tractament periodístic de l'apartat 2.
Una possible manera de presentar-ho és la que mostra la segona taula de la pàgina següent.

Any	Enric Valor Fets biogràfics	Activitat intel·lectual	Fets històrics i culturals
1911	Naixement a Castalla		Fil·loxera
1914			Comença la Guerra Gran
1916	Dificultats econòmiques familiars		Bloqueig alemany
1918			Acaba la Guerra Gran
1926	Trasllat a Elda		
1932	Trasllat a Alacant	Comença a col·laborar en *El Tio Cuc*	Normes de Castelló
1934	S'establix a València	Reforma ortogràfica en *El Tio Cuc*	
1935	Es casa amb Mercedes Hernández		
1936			Comença la Guerra Civil
1937	S'incorpora a l'exèrcit		
1939		Comença a assistir a la tertúlia d'Adlert i Casp	Acaba la Guerra Civil Comença la dictadura
1950		*Rondalles valencianes I*	
1951		*Rondalles valencianes II*	
1958		*Rondalles valencianes III*	
1960		Publica *L'ambició d'Aleix* Col·labora en *Jornada* i *Levante*	
1971		*Millorem el llenguatge*	
1973		*Curso medio de gramática catalana...*	
1975		*Rondalles (OLC,* I), edició definitiva	Fi de la dictadura Comença la transició a la democràcia
1976		*Rondalles (OLC,* II), edició definitiva	
1980		*Sense la terra promesa*	
1982		*La idea de l'emigrant*	
1983		*Temps de batuda* *La flexió verbal*	
1991		*Enllà de l'horitzó*	
1995		*Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor,* de Rosa Serrano	
2000	Mor a València		

Any	Títol	Narrativa	Llengua	Periodisme
1932·1934	*El Tio Cuc*		x	x
1950·1958	*Rondalles valencianes (1a edició)*	x		
1960	*L'ambició d'Aleix* (1a edició)	x		
Anys 60	*Jornada*		x	x
Anys 60	*Levante*		x	x
1969·1972	*Gorg*		x	x
1971	*Millorem el llenguatge*		x	
1973	*Curso medio de gramática catalana...*		x	
1975·1976	*Rondalles valencianes* (edició definitiva)	x		
1980	*Sense la terra promesa*	x		
1982	*La idea de l'emigrant (OLC,* III)	x		
1982	*L'ambició Aleix* (2a ed. *OLC,* III)	x		
1983	*Temps de batuda*	x		
1983	*La flexió verbal*		x	
1991	*Enllà de l'horitzó*	x		

3. Redacta un text on exposes els principals interessos intel·lectuals, influències, context històric de l'obra intel·lectual d'Enric Valor.
Resposta oberta.

4. Pots consultar, a banda d'esta unitat didàctica, tota mena de fonts, tant bibliogràfiques com disponibles en Internet. Si trobes informació sobre temes que t'interessen i que no s'han tractat en esta unitat didàctica, necessàriament limitada, redacta un breu article donant-ne notícia.
Resposta oberta.
Es pot suscitar, entre altres, el vessant de la narrativa curta altra que les *Rondalles*, a la qual al llarg d'esta lliçó només hem fet comptades referències.

Biografia d'Enric Valor

INFÀNCIA I VIDA FAMILIAR

Enric Valor i Vives va nàixer a Castalla el 22 d'agost del 1911. Va ser el segon de dos germans.
El pare, Enric Valor i Amorós, i la mare, Dolors Vives i Amorós, componien una família culta i benestant, amb una biblioteca particular ben nodrida i freqüentada, que va influir poderosament en la formació del fill.
Propietaris agrícoles, rendistes, els Valor tenien el domicili familiar en una gran casa del carrer Major de Castalla. Depenien, però, d'un patrimoni fràgil, i la seua situació era més prompte modesta dins del sector social preeminent de la vila. Van ser una víctima primerenca de les primeres convulsions dels nous temps: com que la vinya era el sector dominant de les propietats familiars, l'acció combinada de la fil·loxera i del bloqueig alemany de l'any 1916, que va afonar l'exportació de vi, els obligaria a endeutar-se i, després d'uns anys de greus dificultats, acabarien perdent-ho tot.
La despossessió es va consumar l'any 1926, quan Enric Valor anava pels 15 anys. Va ser una amarga experiència que va marcar profundament el futur escriptor. En parlaria en la llarga entrevista *Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor*, de Rosa Serrano, i ell mateix en faria matèria literària en *Temps de batuda*, on el protagonista, Frederic Genovard, passaria per un tràngol idèntic en una edat semblant.

ELDA, ALACANT, CATARROJA, VALÈNCIA

Perdudes les terres i la casa familiars, els Valor van eixir de Castalla i van iniciar un llarg període de provisionalitat: primer a Elda (1926-1932) i, més tard, a Alacant (1932-1934), per a acabar definitivament a València, després d'un breu període a Catarroja.
El jove Enric Valor no en va eixir derrotat, sinó que, al contrari, les dificultats el van fer créixer i van fer d'ell un lluitador. No sols treballava per guanyar-se la vida i ajudar la família, sinó que també assumia plenament la seua nova condició social afiliant-se el 1930 al Partit Comunista, i encara trobava temps per a diverses activitats alhora intel·lectuals i polítiques: col·laborava en la premsa (*El Tio Cuc*, *El Luchador*, *El País Valencià*, *La República de les Lletres*), publicava les primeres narracions curtes, es decidia a escriure una novel·la i es comprometia amb el valencianisme. D'aquell temps data, precisament, la important amistat que mantindria amb Carles Salvador i amb Manuel Sanchis Guarner.
L'any 1935, amb 24 anys, es casaria amb Mercedes Hernández, que havia conegut a Elda, naixeria el seu primer fill i moriria el seu pare. L'any següent començava la guerra, que per a Enric Valor, com per a tants altres, va comportar un greu daltabaix.

LA GUERRA

Per la seua edat, Enric Valor es va haver d'incorporar ben prompte a files. Ell mateix diria, diverses vegades al llarg de la seua vida, que va ser un soldat fidel a la República fins al darrer dia de la guerra. Personalment es va comprometre en la gestió d'una col·lectivitat agrícola en la Castalla natal. Aquella experiència li va servir de base després per a *Temps de batuda* i *Enllà de l'horitzó*, narracions en què el component autobiogràfic resulta decisiu: Frederic Genovard, protagonista de les dos novel·les i *alter ego* d'Enric Valor, patirà contradiccions, molèsties i situacions de perill greu, per la seua doble vinculació, afectiva i familiar, d'una banda, amb la classe social d'origen, la dels privilegiats, i ideològica, d'altra banda, amb la classe social dels explotats, amb la qual s'havia compromés políticament.

LA POSTGUERRA

A la fi de la guerra, Enric Valor no desistiria de les conviccions i il·lusions que havia concebut els anys abans, almenys de les que va considerar essencials. Des de la primera postguerra es va integrar en la resistència cultural valencianista, mogut, no sols per l'estima sincera que sentia per la llengua i pel país propis, sinó també perquè li permetia satisfer una passió personal profunda: la seua vocació literària.
Home tolerant, gens sectari, d'un tracte personal molt afable, es va poder relacionar amb els grupuscles més diversos, de vegades enfrontats entre si: va col·laborar amb el grup de l'editorial Torre, liderat per Xavier Casp i Miquel Adlert; amb el de Carles Salvador, arrecerat a Lo Rat Penat; ja als anys seixanta, amb una personalitat tan rellevant com va ser Francesc Soriano Bueso (molt influent en els diaris *Jornada* i *Levante*), i als anys setanta, amb Joan Senent i Anaya, relació que donaria origen a l'editorial i a la revista *Gorg*.

ENRIC VALOR I LA PREMSA

Enric Valor, des dels remots anys de la República, quan va començar a col·laborar en les pàgines de la revista *El Tio Cuc* d'Alacant, va demostrar una tendència ben acusada a intervindre en la premsa. Cal veure en això una voluntat d'arribar al màxim de públic possible, amb un objectiu clar: divulgar el coneixement de la llengua i guanyar adeptes al valencianisme.
Molt després, entre els anys 1962 i 1966 va aprofitar les possibilitats de publicar en *Levante* i *Jornada* que li oferia Francesc Soriano Bueso, influent personatge, com hem dit adés, en la premsa oficial. Fruit del tractament periodístic amb afany divulgador del

correcte ús de la llengua, els articles que hi va publicar van servir de material per a *Millorem el llenguatge* (1971). La caiguda en desgràcia de l'atípic valencianista que va ser Francesc Soriano Bueso, va arrossegar amb ell el mateix Enric Valor a la presó (1966-1969).
En eixir lliure, ocuparia un lloc de responsabilitat en *Gorg*, fundada per Joan Senent i Anaya, que, fins que la van prohibir (1972), va ser una important revista cultural.

LA NARRATIVA BREU

Enric Valor va trobar també en la premsa una eixida editorial, primerenca o en temps difícils, per a la seua narrativa breu. Així, hi van veure la primera edició contes seus com *L'experiment de Strolowickz* (*El Camí*, 1934) o *Viatge de Nadal* (*Jornada*, 1962).
Enric Valor va donar a conéixer els seus contes, diguem-ne d'autor o d'invenció pròpia, per oposició a les rondalles, reelaborades en un estil personal, però rebudes de la tradició oral, en diversos reculls: des del primerenc *Narracions de la Foia de Castalla* (1953) fins al tardà *Un fonamentalista del Vinalopó i altres contarelles* (1996), passant per *Narracions intranscendents* (1982) i *Narracions perennes* (1988), una part del contingut dels quals es troba també en el volum tercer de la seua *Obra literària completa* (1982).

LES RONDALLES

La narrativa tradicional d'arrel oral, les *Rondalles valencianes*, configura un apartat importantíssim dins del conjunt de l'obra d'Enric Valor, almenys el més ben acollit i celebrat pel públic lector.
En la decisió, o en el primer impuls per a començar aquella tasca literària, va ser determinant la influència que va rebre de Manuel Sanchis Guarner a darreries dels anys quaranta en la tertúlia literària de Xavier Casp i de Miquel Adlert, com també la bona acollida que estos dos, com a responsables de l'editorial Torre, van donar a la iniciativa. Si Sanchis Guarner és qui va convéncer Enric Valor de la validesa literària i cultural de les rondalles que l'escriptor de Castalla havia sentit contar en la infància, Casp i Adlert es van convertir en editors de la primera sèrie de *Rondalles valencianes*, en tres volums apareguts en 1950, 1951 i 1958. Una segona sèrie ampliada apareixeria en l'editorial L'Estel, *Meravelles i picardies*, en dos volums, els anys 1964 i 1970. L'edició completa i definitiva, amb un total de trenta-sis rondalles, es publicaria en els dos primers volums de l'*Obra literària completa* (1975 i 1976), després de la qual Valor no hi afegiria cap nou material.

LES NOVEL·LES

Encara que els intents d'Enric Valor en este àmbit literari venien de lluny, la seua dedicació a la novel·la, com a ocupació literària preferent o exclusiva, comença així que dóna per tancada la seua obra rondallística, el 1976, i acaba l'any 1991.
També de lluny venien una novel·la, enllestida l'any 1936 i perduda en la confusió dels primers dies de guerra, i *L'ambició d'Aleix*, escrita abans del 1950, però no editada fins al 1960 per problemes amb la censura.
A mitjan anys 70, les noves circumstàncies culturals i polítiques oferien possibilitats inèdites a la novel·la en valencià: un públic lector encara reduït, però creixent, donava motius per a un cert optimisme. Escriptors com ara Josep Lozano, Joan Francesc Mira, Isa Tròlec, Ferran Torrent, Carmelina Sànchez-Cutillas, per mencionar només els autors que més hi van reeixir, anirien donant forma a la nova narrativa valenciana. Enric Valor s'hi posaria amb entusiasme: *Sense la terra promesa* (1980), *Temps de batuda* (1983) i *Enllà de l'horitzó* (1991) formarien la trilogia *Cicle de Cassana*. A l'entremig, independent, apareixeria la novel·la curta *La idea de l'emigrant* (1982).

GRAMÀTIQUES I ALTRES ESTUDIS SOBRE LA LLENGUA

Enric Valor va ser un escriptor conscienciós en l'ús de la llengua literària. La seua prosa ha rebut justs elogis per la seua riquesa, per la seua precisió i pel seu estil ben treballat. Fruit de la reflexió sobre la pròpia llengua, Enric Valor va produir, no sols texts literaris, sinó també texts en què la llengua és el tema explícit: gramàtiques i altres manuals, comentaris i observacions sobre l'ús correcte o més apropiat de l'idioma.
En este àmbit no s'ha d'oblidar que Enric Valor arribava al valencianisme quan es divulgaven les Normes de Castelló, que ell mateix va contribuir a difondre des d'*El Tio Cuc* a Alacant; que va conéixer Carles Salvador i Manuel Sanchis Guarner, gramàtics, i en va rebre la influència directa, en un temps en què, per als escriptors valencians, dotar-se d'una normativa gramatical i d'una llengua qualificada per als usos cultes i literaris era una qüestió en bona mesura encara pendent.
Enric Valor, en la immediata postguerra, va formar part de la Secció de Literatura i Filologia de Lo Rat Penat. Hi va fer de professor (1949-1950). Després, en els seus escrits sobre el bon ús de la llengua, com ara els editats en premsa, la intenció didàctica és una constant, una característica molt marcada. A banda, però, dels escrits de més clara orientació divulgativa, va treballar llargament en una gramàtica l'edició definitiva de la qual es va fixar el 1977 en el *Curs mitjà de gramàtica*

catalana referida especialment al País Valencià. Una altra obra seua d'una gran entitat és *La flexió verbal*, contínuament reeditada, que ha esdevingut un recurs de gran utilitat a tots els nivells de l'ensenyament de la llengua.

PREMIS I RECONEIXEMENTS

Enric Valor, després d'una llarga vida de treball, amb una obra extensa, va rebre les més diverses mostres de reconeixement per la seua trajectòria humana i intel·lectual: al Premi Manuel Sanchis Guarner (1983), instituït per la Diputació de València, van seguir els premis de les Lletres Valencianes (1985) i d'Honor de les Lletres Catalanes (1987); va ser investit doctor *honoris causa*, successivament, per les universitats de València (1993), de les Illes Balears (1998), d'Alacant, de Castelló i la Politècnica de València (1999).
Va morir a València el 13 de gener de l'any 2000.

CRONOLOGIA

Any	Biografia	Trajectòria literària	Fets històrics i culturals
1911	Naix Enric Valor i Vives a Castalla, el 22 d'agost.		
1913			Normes Ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans.
1914			Comença la 1a Guerra Mundial.
1916			Bloqueig alemany als aliats.
1917			Revolució soviètica. Vaga general a l'Estat espanyol.
1918			Acaba la 1a Guerra Mundial. Epidèmia de grip.
1920			Es funda el Partit Comunista d'Espanya.
1922	Prepara l'ingrés a l'Escola de Comerç		*Ulisses*, de James Joyce. Mussolini arriba al poder.
1923			Comença la dictadura de Primo de Rivera.
1924			*La muntanya màgica*, de Thomas Mann.
1926	Amb la seua família, abandona Castalla i es trasllada a Elda. Comença a treballar en la Secció Jurídica de la Unió Nacional de Fabricants de Sabates.		
1927	Treballa uns quants mesos a Mallorca. La seua família hereta el mas de Planisses i un altre a Penàguila.		Cinema sonor.
1929			Crisi de la borsa a Nova York.
1930	S'afilia al Partit Comunista.		
1931			II República espanyola.
1932	Amb la seua família, es trasllada a Alacant. Fa el servici militar.		Estatut d'Autonomia de Catalunya. Normes de Castelló.
1933	El nomenen secretari de l'Agrupació Regionalista Alacantina. Viatja a València invitat pel Centre d'Actuació Valencianista.	Coneix Josep Coloma, director d'*El Tio Cuc*, i comença a col·laborar en el setmanari. Intervé en l'Agrupació Regionalista Alacantina.	Hitler arriba al poder. Fundació de l'Agrupació Regionalista Alacantina. Viatge d'intel·lectuals valencianistes a Alacant, organitzat per l'ARA.
1934	Amb la seua família, a darreries de l'any, es trasllada a Catarroja, prop de València.	Publica unes lliçons d'ortografia en *El Tio Cuc*. Publica articles en *El Luchador* d'Alacant. Publica en *El Camí* el conte *L'experiment de Strolowickz*. Coneix Carles Salvador i Manuel Sanchis Guarner.	
1935	Es casa amb Mercedes Hernández Barrachina. Mor el seu pare, Enric Valor Amorós. Naix el seu primer fill.	Cessa la seua col·laboració amb el setmanari *El Tio Cuc*.	

1936	El començament de la guerra el sorprén estiuejant a Castalla. Comença a treballar en les col·lectivitats agrícoles de Castalla.	Arriba a un acord per a publicar *El misteri del Canadian*, la seua primera novel·la. L'original es perd en la confusió dels primers dies de guerra.	Triomf electoral del Front Popular. Comença la Guerra Civil d'Espanya.
1937	S'incorpora a l'exèrcit de la República.		
1938			Les tropes de Franco ocupen Castelló. Batalla de l'Ebre.
1939	Continua en l'exèrcit de la República fins al final de la guerra.		S'acaba la Guerra Civil i comença la dictadura del general Franco. Comença la 2a Guerra Mundial.
1942	Organitza, amb el seu germà, una empresa de transports.		
1943			Desfeta alemanya a Stalingrad. Caiguda de Mussolini. Xavier Casp i Miquel Adlert funden l'editorial Torre.
1944			Desembarcament de Normandia.
1945	La pujada dels preus del carburant obliga a liquidar l'empresa de transports dels germans Valor.		S'acaba la 2a Guerra Mundial. Fundació de l'editorial Lletres Valencianes, dirigida per Ricard Sanmartín.
1946	De nou amb el seu germà, funden una altra empresa de recanvis d'automòbil. Coneix Joan Senent.		
1949		Entra a formar part de la Secció de Literatura i Filologia de Lo Rat Penat amb Soler i Godes, Josep Giner i Francesc Ferrer Pastor. Esdevé professor dels cursos de valencià de Lo Rat Penat.	Renovació de la junta de Lo Rat Penat, sota la presidència de Gonzàlez Martí. Carles Salvador potencia la Secció de Literatura i Filologia. Primer curset de valencià a Lo Rat Penat, adreçat als treballadors del diari *Levante*.
1950		En la tertúlia literària de Xavier Casp i Miquel Adlert, Enric Valor fa una lectura d'alguns capítols de *L'ambició d'Aleix*. La presenta a la censura. Publica el 1r volum de *Rondalles valencianes*.	Comencen els cursos orals de valencià a Lo Rat Penat. Apareix la *Gramàtica valenciana* de Sanchis Guarner.
1951		2n volum de *Rondalles valencianes*. Participa en *Rondalles gironines i valencianes*. Miquel Adlert menciona Enric Valor en *Ariel* com a autor renovador.	Miquel Adlert publica «La literatura valenciana com a excepció i com a normalitat» en la revista *Ariel* (gener). Apareix la *Gramàtica valenciana* de Carles Salvador. Exposició del *Diccionari català-valencià-balear* en l'Ajuntament de València.
1952		Escriu el conte *Danys mínims sobre coberta*.	
1953		Publica *Narracions de la Foia de Castalla*. Abandona Lo Rat Penat.	
1954			Guerra d'Independència d'Algèria.
1957			Riuada de València.
1958		Publica el 3r volum de *Rondalles valencianes* en l'editorial Torre.	
1960		Publica, molt retallada per la censura, la novel·la *L'ambició d'Aleix*.	
1962		Publica en *Jornada* un curs de llengua i el conte *Viatge de Nadal*.	Manuel Sanchis Guarner comença a dirigir l'editorial L'Estel.
1963			Primer disc de Raimon: *Al vent*.
1964		Publica el 1r volum de *Meravelles i picardies*.	
1965			S'obri la llibreria Concret a València.
1966	Detenen Enric Valor, el seu germà i Francesc Soriano Bueso per l'afer relacionat amb els diaris *Levante* i *Jornada*.	Publica *Lea valenciano en diez días* i *Curso de lengua valenciana*.	
1968			Maig Francés. Pintades a València: «Parlem valencià».
1969	Recupera la llibertat 28 mesos després de ser detingut.	En eixir de la presó, Enric Valor compta amb 18 rondalles més, escrites durant el captiveri.	

1970		Publica el 2n volum de *Meravelles i picardies*.	
1975		Comença a escriure, a Agullent, *Sense la terra promesa*. Apareix l'*Obra literària completa* (1r volum).	Mort del general Franco.
1976		Apareix el 2n volum de l'*Obra literària completa* amb l'edició definitiva de les *Rondalles*.	
1977		*Curs mitjà de gramàtica catalana.*	Gran manifestació a València en la qual es demana l'Estatut d'Autonomia.
1978			Constitució del Consell Preautonòmic del País Valencià. Atemptat a la casa de Joan Fuster.
1980		Primera edició de *Sense la terra promesa*.	
1981			Intent de colp d'estat a Madrid i a València.
1982		Escriu, entre Gandia i Agullent, *Temps de batuda.* Apareix el volum 3r de l'*Obra literària completa* amb les primeres edicions de *La idea de l'emigrant* i *Danys mínims sobre coberta*. Publica *Narracions intranscendents*. 2a edició de *L'ambició d'Aleix*, sense retalls de censura.	El PSOE guanya les eleccions generals. S'aprova l'Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana.
1983		Primera edició de *Temps de batuda*. Rep el premi Manuel Sanchis Guarner de la Diputació de València.	Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià.
1984		La Federació d'Entitats Culturals inicia l'edició de les *Rondalles*.	
1985		3a edició de *L'ambició d'Aleix*. Rep el Premi de les Lletres Valencianes.	L'Estat espanyol entra en l'OTAN.
1986			L'Estat espanyol entra en la Comunitat Europea.
1987		Rep el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes.	
1988		Apareix *Narracions perennes*.	
1989			Caiguda dels règims comunistes a l'Europa de l'Est.
1990		Acaba d'escriure, a València, *Enllà de l'horitzó*.	
1991		Publica en l'editorial Tàndem la trilogia Cicle de Cassana: *Sense la terra promesa* (2a ed.), *Temps de batuda* (2a ed.) i *Enllà de l'horitzó* (1a ed.). Rep el premi Túria.	
1992		Publicació de les *Rondalles* en adaptació de Rosa Serrano.	
1993		El nomenen doctor *honoris* causa per la Universitat de València.	
1995		Reescriu *L'ambició d'Aleix*. Simposi Enric Valor a Castalla.	
1996		Publica el recull *Un fonamentalista de les Valls del Vinalopó i altres contarelles*.	
1998		El nomenen doctor *honoris causa* per la Universitat de les Illes Balears. Apareix a València *Paraula de la terra*, volum d'estudis dedicats a Enric Valor.	
1999		El nomenen doctor *honoris causa* per les universitats d'Alacant, de Castelló i Politècnica de València. Apareix a Castelló *Valoriana. Estudis sobre l'obra d'Enric Valor.*	
2000	El 13 de gener mor Enric Valor a València.	Es celebra a Agullent la Jornada d'homenatge a Enric Valor.	

Material didàctic per al l'alumnat

1r cicle d’ESO

LES RONDALLES D'ENRIC VALOR

ELS CONEIXEMENTS PREVIS

1. Què és una rondalla? Digues si és verdader o fals:
a. Qualsevol conte, si és curt.
b. Qualsevol conte, si és llarg.
c. Qualsevol conte, llarg o curt.
d. Un conte tradicional que contaven els grans als menuts al llarg dels segles.
e. Un conte infantil, si l'ha escrit un autor famós.

2. N'has llegit o te n'han contat alguna d'Enric Valor?

3. En recordes el títol?

4. De quins altres autors n'has llegit?

5. Digues què et sembla més encertat:
a. Enric Valor va inventar les seues rondalles.
b. No les va inventar: va escriure les rondalles tal com les havia sentides contar, sense afegir-hi ni una paraula.
c. No va inventar els arguments, però a l'hora d'escriure les rondalles que havia sentit contar hi va posar el seu estil personal, hi va afegir detalls, descripcions, etc.

ACTIVITAT SUGGERIDA
Consulteu en Internet i recolliu la informació sobre Enric Valor que vos semble més interessant. Preneu-ne nota i exposeu-ho a classe.

POBLES, MASOS, CASTELLS

Enric Valor situa les seues rondalles en un temps antic, sovint en pobles que encara existixen, però molt diferents de com són ara: tancats de muralla, de cases baixes fent pinya al voltant d'un campanar que es veia sempre de lluny, perquè cap finca de pisos no el tapava; pobles sempre situats enmig de camps ben treballats, al final de camins de terra, per als quals encara no s'havia inventat l'asfalt.
Les cases que ara, anant per les muntanyes, trobem desertes i en ruïnes, assolant-se a poc a poc, amb la teulada desfeta i els murs que cauen a trossos, eren masos plens de vida, habitats per famílies que feien vi, blat, oli, i que pasturaven ramats de cabres i ovelles en les terres dels voltants.
I dominant l'altura, guaitant-ho tot des de dalt, estaven els castells, no mig destruïts i en perill de caure com ara, sinó sencers, nous, lluents, poblats d'una cort de senyors i dames que s'ajuntaven a viure al voltant d'un rei. O reina.
Situats davant del paisatge que encara ens queda, ho podem imaginar: només cal que apartem autovies, polígons industrials, gasolineres, línies elèctriques, ponts de formigó o d'acer, edificis de tretze plantes...

Enric Valor

EL REGNE DE BENILLUP
Si obrim a l'atzar les *Rondalles* i en triem una qualsevol, trobarem que Enric Valor sempre comença situant la narració en un lloc concret, sovint en un regne antic, imprecís i remot en el temps, però ben pròxim

en l'espai per a nosaltres els valencians.
Segons Enric Valor, si el temps s'ho ha endut tot, i dels personatges i dels fets només en queda la memòria, les rondalles contades de generació en generació al llarg dels segles, les muntanyes, en canvi, són iguals, les mateixes que encara podem assenyalar, anomenar, recórrer. Allí hi havia els vells regnes, ducats, senyories, habitats pels més increïbles monstres, aventurers, reis, llenyaters, pastors, ferrers, fades, caçadors...
Com ara el Regne de Benillup, que era un més entre tants altres d'aquell temps heroic. Si llegim atentament els texts 1-4, podrem fer-nos una idea de com era aquell regne fabulós.

Text 1

Entre les serres d'Aitana, Serrella, Benicadell i Mariola, hi havia antigament un petit **reialme** molt **cobejat** pels reis veïns. Aquestes **intricades** muntanyes formen com un immens recinte que **enclou** la **delitosa** vall de Seta, els barrancs de Penàguila, la **foia** d'Alcoi, la plana de Cocentaina i les valletes de Travadell i Perputxent: cada **fondal** amb el seu riuet, cada barranc amb la seua font i cada costera amb el seu mantell de pinedes i alzinars. Doncs això formava l'**esmentat** reialme.
En aquells temps antics, senyorejaven la contrada molts castells i castellets, com els de Penàguila, Alcoleja, Penella, Cocentaina, Beniarrés... i manant sobre tots, un, avui desaparegut (llevat de quatre runes soltes), situat al peu d'un alt **penyal** encara coronat per uns **torricons** que li feien de vigies, que s'anomena fortalesa de Benillup.

DOCUMENTA'T
foia o **fondal**: territori pla, més o menys gran, enclotat entre muntanyes.

a. Entre les paraules en negreta del text, dóna un sinònim a:
torreta:
laberíntiques:
fondal:
foia:
envejat:
penya:
regne:
precitat:
agradable:
abraça:

Text 2

Els preparatius van començar de seguida, i el deu de maig els fusters, ferrers, **manobres** i peons, vinguts de tots els llogarets i viles de la rodalia, com Billeneta, Gorga, Benimarfull, Benilloba, l'Almudaina i del mateix poble de Benillup, que era com qui diu vora mateix del castell, havien deixat preparat i tancat un camp pla a propòsit per a les **justes**, amb altes baranes de **taules**, un cadafal per als jutges i testimonis i personalitats, i bancs de fusta per als curiosos [...].

b. Fes correspondre les definicions següents amb les paraules en negreta del text:
torneig a cavall:
ajudant d'obrer:
fusta plana i prima:

«Entre les serres d'Aitana, Serrella, Benicadell [...].»

«La mateixa serra de l'Almudaina, a la punta de la qual es trobava el gran castell de Benillup [...].»

«[...] i manant sobre tots, un, avui desaparegut
(llevat de quatre runes soltes), [...].»

Text 3

La mateixa serra de l'Almudaina, a la punta de la qual es trobava el gran castell de Benillup, era en aquells temps **arcàdics** una meravella de bosc **atapeït** i olorós, amb **alzines**, **ginebres** i pins. A ponent, lluïen, color violeta, el Carrascal d'Alcoi, l'Ull del Moro i el Barranc del Cint, i a **migjorn** i **xaloc** barraven l'horitzó les braves **crestes** de la Serrella, la **carena rabassuda** i dominant de l'Aitana i els negres **lloms** de la serra de Penàguila.

DOCUMENTA'T
carena: és la part més alta d'una muntanya, la línia que partix les aigües de pluja. Si és de forma aguda fa una **cresta**; suau i arrodonida forma un **llom**.
rabassut: ample i fort, robust, però de poca alçària en comparació a l'amplària.

c. Entre les paraules en negreta del text, dóna un sinònim a:
carrasques:
espés:
feliços:
sud:
sud-est:
d. Quina beguda es fabrica amb el fruit del ginebre?
e. Quin és el fruit de l'alzina o carrasca?

Alzina o carrasca

Ginebre

«[...] les braves crestes de la Serrella [...].»

«[...] els negres lloms de la serra de Penàguila.»

«[...] la carena rabassuda i dominant de l'Aitana [...].»

Text 4

[...] es corregué la notícia per tot el reialme [de Benillup] i es feren festes des de Banyeres fins a l'estret de l'Orxa, i des d'Agres fins als ports d'Aitana. Allí al castell, els **acampats** mateixos ho celebraren, feren exhibicions **eqüestres** que costaren més d'un **bac** i més d'un bony.

f. Fes correspondre les definicions següents amb les paraules en negreta del text:
amb calls:
caiguda:
habitants d'un campament:

POBLACIONS	MUNTANYES, BARRANCS	PLANES I VALLS

TREBALLEM ELS TEXTS 1-4

1. Classifica els topònims o noms de lloc que apareixen en els texts 1-4 dividint-los entre poblacions, muntanyes o barrancs i planes o valls. Per a fer-ho consulta un mapa, un atles o un llibre de geografia.

2. Assenyala en el mapa següent les poblacions amb un punt roig i pinta les muntanyes de blau. Fes-ho consultant un mapa, un atles o un llibre de geografia.

3. Encercla en el mapa l'àrea que ocupen les poblacions i les muntanyes assenyalades. Què has obtingut?
Si compareu els resultats entre vosaltres, comproveu que siguen almenys aproximats.

4. En la biblioteca del centre, o en una altra, fulleja les *Rondalles* d'Enric Valor i digues a quina rondalla pertanyen els texts 1-4. N'hi haurà prou

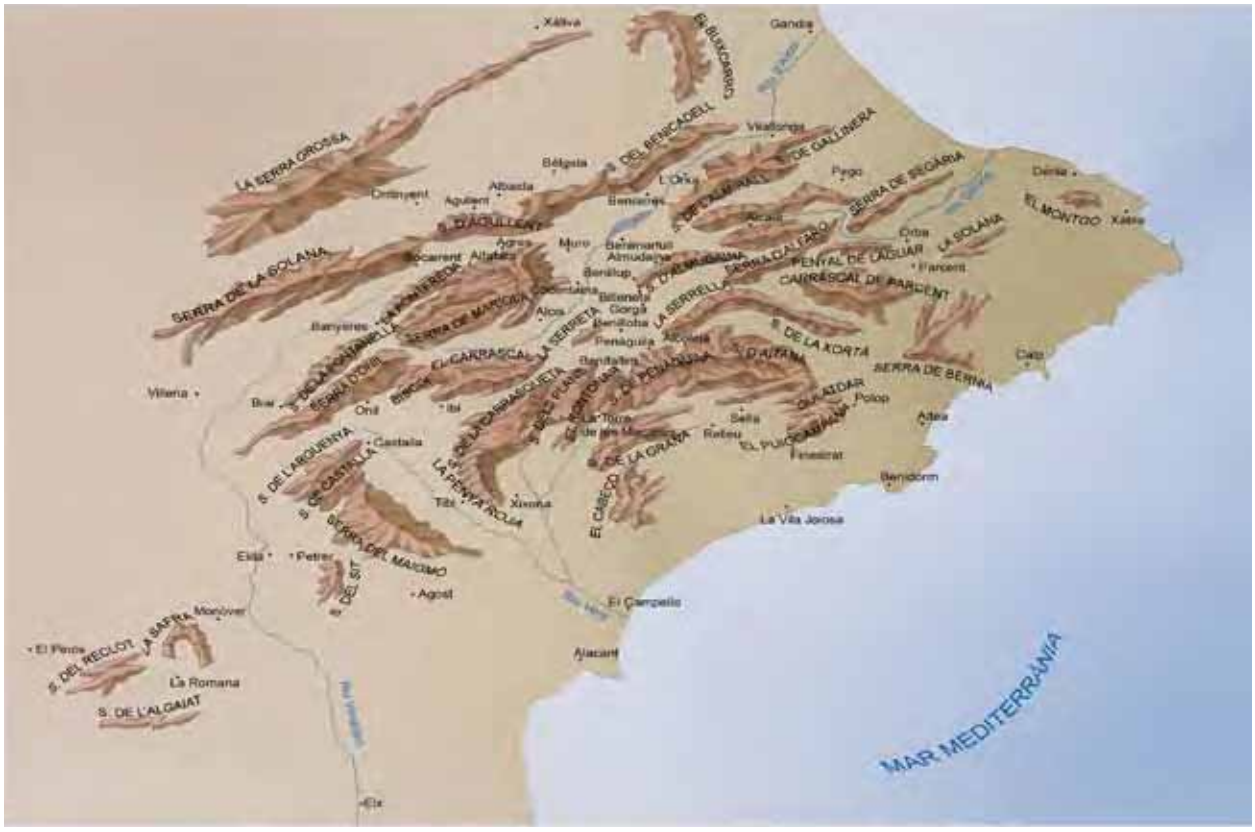

«[...] un castell coronant-la sobre un tossal, que no era altre que el castell de Frederic de les Dues Aigües.»

amb que consultes els primers paràgrafs de cada rondalla.

LA GEOGRAFIA FANTÀSTICA

En cadascun dels texts següents trobareu un regne o una senyoria on s'esdevenen les aventures dels herois narrades en alguna rondalla d'Enric Valor.

Text 5
EL DUCAT DE LES DUES AIGÜES

Jaumet [...] féu via pel peu de la serralada del Carrascal d'Alcoi, plena de boscos i d'ocells **xiscladors** i de feres **boscanes**, i arribà per fi al port de l'Aigüeta Amarga.
D'allí estant, se li apareixia cap a migjorn una **contrada** ampla, verda de sembradura, rodejada d'allunyades muntanyes, amb una població gran, potser de tres mil ànimes, la qual tenia enmig un castell coronant-la sobre un tossal, que no era altre que el castell de Frederic de les Dues Aigües. [...] Aquell port de l'Aigüeta Amarga és molt bonic, i s'obre pas entre el Carrascal d'Alcoi a esquerra i l'alt de Biscoi a dreta, segons mirem al migdia.

a. Busca entre les paraules en negreta del text un equivalent per a:
del bosc:
que crida o xiscla:
territori:

Text 6
ELS DOMINIS DEL REI ASTORET

Diu que... fa moltíssims anys, hi havia un majestuós castell en el cor de la serra de la Safra. Avui, aquells paratges encara conserven bells boscos de **pins blancs aromats** de **balsàmiques** resines [...].
El castell era habitat pel rei Astoret i la seua petita però refinada cort.

DOCUMENTA'T
balsàmic: perfumat, sa.
aromat: aromatitzat, que té una aroma o perfum característic.

Ací devia trobar-se el castell, hui desaparegut, del rei Astoretcastell de Frederic de les Dues Aigües.»

Text 7
EL CASTELL D'ENTORN I NO ENTORN

I així, pujant i davallant per un terreny trencat i **vari**, amb alguna petita foia entremig, a moltes hores de camí veuràs al davant teu una gran **crestellera**, que són els alts de Gulatdar. Damunt la mateixa carena, vora el **coll** del Llamp, ja **albiraràs** el castell d'Entorn i no Entorn.

DOCUMENTA'T
El **coll** és on la carena de la muntanya presenta una menor altura. És l'antònim de **cim**.

b. Fes correspondre les paraules en negreta del text amb:
ataüllar o veure de lluny:
divers o variat:
cresta:

«[...] una gran crestellera, que són els alts de Gulatdar. Damunt la mateixa carena, vora el coll del Llamp [...].»

Text 8
EL REGNE DE BUCÀRIA

El negre l'agafà de la mà, i sense **perdre punt** s'**enlairaren** a poc a poc fins aconseguir una gran altitud en l'ample, fred i solejat cel del matí muntanyenc. Esclafamuntanyes, sempre tan valerós, gaudia, refiat, d'aquell extraordinari espectacle [...]. Volaven per damunt les **altures mariolanes**, cap al nord, cap a Bucària [...].

c. Què deu voler dir *altures mariolanes*?
d. Busca un sinònim per a:
perdre punt:
s'enlairaren:

Text 9
EL PALAU DEL TARONGER DE L'AMOR

Allà, quan haureu deixat darrere uns **estrets** impressionants d'**argila** roja, la gran planúria apareixerà als vostres ulls, pedregosa i despoblada, i, prop de la ratlla de l'horitzó, **destriareu** com una taca fosca, que no és més que un ombrós oasi de més de vint mil palmeres. Al centre d'aquell oasi, hi ha el palau del Taronger de l'Amor.

DOCUMENTA'T
argila: terra molt plàstica quan és humida, que s'endurix per l'acció del foc.
estret: pas fondo, encaixat entre muntanyes.

e. Quins artesans fan servir l'argila com a primera matèria?
f. De quina paraula deriva *destriar*? Què vol dir?

Text 10
EL REGNE DE LA TERRA BLANCA

Fa segles hi havia un regne més petit que gran, però molt **grat** de terres, riberes i muntanyes [...]. Es deia el regne de la Terra Blanca, i la seua reina, Brígida I, tenia un sol fill, l'hereu del tron, molt **garrit** per cert, que li deien Girau. [...]
I va esdevenir-se una volta, que es presentà una temporada de cacera ben **propícia**, puix que abundava molt la caça de pèl i de ploma per diversos indrets del regne, i en especial pels Vedats Reials Alfafarencs. Aquells **vedats** eren una foia llarga que s'estenia de ponent a llevant cosa d'una llegua i estaven **flanquejats** pel migdia per una serra boscosa i amplíssima, en la carena de la qual es trobava la frontera meridional del regne.

g. Associa les paraules en negreta del text amb:
ben plantat:
favorable:
agradable:
terreny de caça:
vorejats:

TREBALLEM ELS TEXTS 5-10
1. En el dibuix que hi ha a continuació tens assenyalats tots els regnes o territoris de què ens parla Enric Valor en els texts 5-10. Basant-te

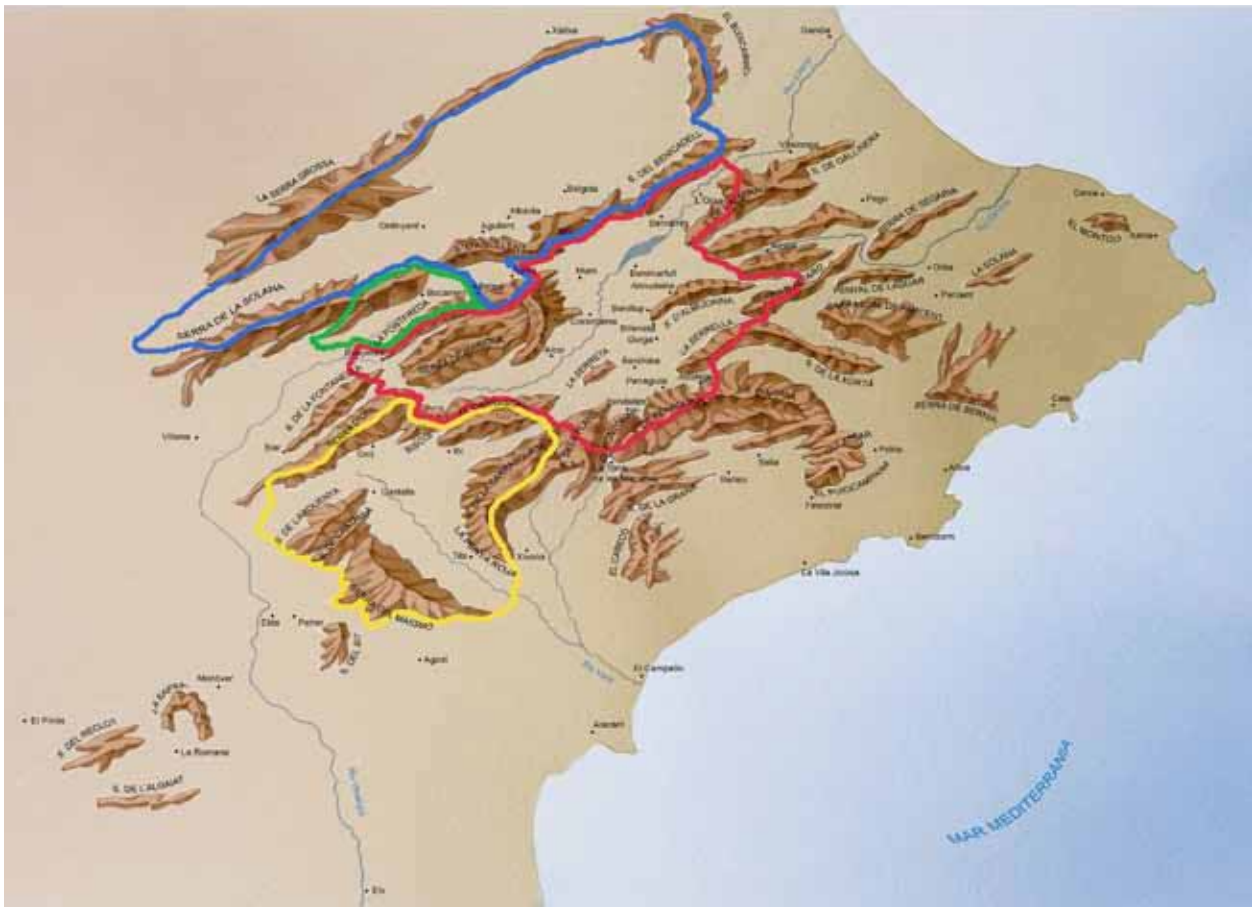

P	L	A	N	S	B	O	R	T	M	U
E	U	Z	H	Q	U	I	G	L	L	A
M	A	I	G	M	O	N	R	O	Z	R
O	L	Z	G	U	L	A	T	D	A	R
B	E	N	I	C	A	D	E	L	L	E
D	I	C	J	M	A	R	I	O	L	A
U	Ç	S	A	S	R	M	P	C	T	I
Q	E	R	C	T	Ç	S	P	L	O	T
R	O	N	T	O	N	A	R	A	U	A
T	R	E	N	P	I	Z	O	L	N	N
E	O	G	E	A	L	S	A	F	R	A

en les descripcions que acabes de llegir, sabries anomenar-los? Escriu cada nom dins de les fronteres corresponents, si en tenen. Si no en tenen, com ara el castell d'Entorn i no Entorn, fes-ho al costat.
Compara el resultat amb la il·lustració de la pàgina 89, consultant un mapa, un atles o un llibre de geografia.

SOPA DE LLETRES
Entre les lletres s'amaguen vint noms de muntanyes que apareixen en les *Rondalles* d'Enric Valor.

PROVES, PERILLS, PORS

En les rondalles, els herois havien de véncer grans obstacles, passar proves molt difícils de superar. Per això eren herois, perquè eixien victoriosos dels perills a què els humans normals i corrents no s'haurien pogut enfrontar mai. En podien trobar de tota mena. Sovint se'ls presentaven amb forma d'éssers monstruosos que espantaven només de veure'ls.

Text 11

Era un animal molt rar, que saltà al fons de la barca i allà es quedà remenant-se, viu, vivíssim, com si tal cosa. Jaume, de veure'l, es posà a tremolar de cap a peus, i era home valent. Aquell singular ser, semblant a una serp de mar, era bastant més llarg que un home i de colors **cridaners**, a **llistes**, sobre un fons **argentat** delicadíssim; en lloc de cap, en tenia tres, units en un sol **entronc** amb el cos, i eren **aplatats**, **camusos**, cadascun amb dos ulls grossos i expressius, com de persona. Tenia dues cues, que es movien talment dos ventalls.
Al veure-li aquells sis ulls, Jaume, amb els cabells eriçats, agafà la **fitora** i s'encarà amb el monstre.
—Tu qui ets? —li preguntà.
Com si allò pogués entendre el llenguatge humà i, més encara, sabés parlar! Doncs sí, sí que parlava!
—No em tingues por, pescador —va dir **alhora** per les tres boques, aquell misteriós habitant de la cala—. No t'**esglaies** pels meus tres caps i les meues dues cues. No et faré cap mal. En canvi, tu sí que me'n faràs a mi.

a. Busca entre les paraules remarcades del text un sinònim per a:
platejat:
vistosos:
ratlles:
confluència:
plans:
xatos:
trident:
espantes:
al mateix temps:

TREBALLEM EL TEXT
1. On creus que es trobaven quan es va produir l'encontre entre Jaume i l'animal estrany?

2. Com es pot deduir?

3. D'acord amb la descripció, fes un dibuix del monstre.

Text 12

Jaumet aturà el cavall i es posà a contemplar la dilatada i fresca foia, i pensava si no era allà on es devia criar aquella promesa seua, mai no vista per ell. Al seu darrere, el gos s'havia gitat a la vora d'un alt i pompós ginebre, però prompte es va alçar d'un bot i llançà una bona lladrada. Allò va distraure Jaumet dels seus pensaments i, en lloc de davallar del cavall i descansar una estona, es posà a escoltar i mirà el gos i el va veure tot eriçat i feréstec. Llavors, vora un pilot de pins i carrasques que creixien a la dreta del camí, al peu de l'alta serra de Biscoi, sent una remor com de cosa grossa que s'arrossegava i un xiulet ronc que es tornava a poc a poc **eixordador** i terrible. Jaumet se'n quedà **esbalaït**, i cavall i gos amb una tremolor que els **acorava**. I què era? Ja us ho deveu haver pensat: que li eixia a l'encontre el fabulós drac dels set caps.

a. Associa les paraules remarcades del text amb:
matava:
sorollós:
meravellat:

TREBALLEM EL TEXT
1. La descripció que tenim del drac és completa o parcial? Què en sabem?

2. Observa el dibuix i fes una descripció del drac. Pots fer servir les paraules *urpes*, *ales*, *escates*, *llengües*, *flames*...

«[...] li eixia a l'encontre el fabulós drac dels set caps.»

3. Consulta el mapa dels regnes i senyories que hem vist adés i digues entre quins dos regnes o estats es devia produir l'aparició del drac dels set caps.

Text 13
LES PORTES PORTEJADORES

Ella es trobava al peu dels pics de Gulatdar, i dalt la carena es veia la **mossa** del coll del Llamp i la silueta del misteriós castell de l'Argelagaina. Pim, pom! Pim, pom! Els colps de les **ventalles** de les portes se sentien cada vegada més clarament; fins es destriava el tornaveu que feien en els barrancs de Gulatdar.
Al davant de Teresa el camí serpejava entre punxoses **motades** i defugia els **espenyadors** que obrien els seus abismes per onsevol. Ara, ella ja no duia cap càrrega, llevat del **serronet**, i, així, lleugera, no tardà massa a trobar-se al **capdamunt** del coll. El castell era al davant seu. Arribà a les mateixes portes. Allò feia temor! Quina manera de pegar tamborinades, com si anassen a **asclar-se** d'un moment a l'altre per la fúria dels colps eixordadors! Va veure que les dues ventalles eren ferrades, **altes**, **amples** i **gruixudes**, com les d'una ciutat. Allí no feia un alé de vent i, tanmateix, no paraven d'obrir-se i tancar-se amb estrèpit! Quin misteri!

a. Com podien ser d'«altes, amples i gruixudes les portes»? Proposa unes mesures apropiades. Pensa que han de ser «com les d'una ciutat» medieval.
b. Quantes ventalles o batents té una porta gran de castell?
c. De quina paraula deriva *mossa*? Com s'hi pronuncia la *o*? Vegeu la il·lustració de la pàgina 77 i assenyaleu la mossa.
d. Què vol dir *espenyar-se*? Què és un espenyador?
e. Busca en el text les paraules en negreta que corresponguen a:
estellar-se:
dalt de tot:
bossa per a dur penjada al muscle:
mates:

TREBALLEM EL TEXT
1. Per què s'anomenen «portejadores» les portes del castell?

2. Quina funció fan?

3. Com es diu el castell de les portes portejadores? (Consulta un mapa o les il·lustracions de les pàgines 75 i 78).

4. Com l'has pogut identificar?

5. Com li diuen a l'heroïna?

6. Què penses que haurà de fer ara?

7. Què li pot passar?

Text 14
EL GEGANT DEL ROMANÍ

I Batiste, sense perdre punt, es va posar a **arrabassar romers** i **argelagues** i **estepes** i **coscolls**, que era cosa de veure. Quin home més feiner!
Mitja hora bona de feina duia feta, quan va **ataüllar** un romer **ufanós**, que creixia una **braça** alt vora el marge pedregós d'un **bancalusseu** erm.
—Ah, quin romer més **tapit**! —va exclamar el forner. I s'hi acostà a collir-lo. Deixà el **fes**, s'agafà al **romaní**, ben estacats els peus en la terra blana, i pegà estirada. De seguida, **heus ací** la meravella: entre la **fressa** del terrible huracà, sense saber d'on venia, sentí una veu grossa i aspríssima, amenaçadora, que feia:
—Si m'estires els cabells, me n'eixiré amb ells!
Així i tot, creieu que es va acovardir Batiste Jeroni? Ha, ha! No sabeu de quina pasta estava fet el forner. Ell era un homenàs ben tallat, bru que tirava a negre del fred, del foc i de l'**intemperi**, amb uns ulls petits que llançaven llums! Com s'anava a **esglaiar** d'una veu grossa ni de quaranta veus grosses!
Ell, sense fer-ne cas, torna a estirar el romaní.
—Si m'estires els cabells me n'eixiré amb ells!
—Torna-li! —rigué Batiste mostrant els **ullals** com un porc senglar—. Ix si et dóna la gana!
I vinga pegar **perxonades** al romaní!
El romer se li va soltar de les mans, i resulta que se'n va pujar allà amunt, i de davall isqué un gegant de quatre braces alt, que hauria fet tremolar l'home més coratjós. Batiste es féu arrere, tot esbalaït.

DOCUMENTA'T
rabassa: part de la soca d'un arbre o arbust, colgada dins de la terra, d'on ixen les arrels.
arrabassar: arrancar una planta amb **rabassa** i arrels.
fes: ferramenta com una aixada de fulla estreta per una banda i amb tallant o destral per l'altra, que servix per a **arrabassar**.

a. Busca entre les paraules en negreta del text un sinònim per a:
esplendorós:
espés:
bancalet:
albirar, veure de lluny:

mireu:
remor:
bancalet:
espantar:
claus:
aire lliure:
estrebada:

b. Si una braça és la llargària que fan els braços oberts d'una persona, de la punta dels dits de la mà esquerra als de la mà dreta, quants centímetres, aproximadament, devia fer d'alçària el romaní o romer?

Romer o romaní

Fes

Estepa

Coscoll

TREBALLEM EL TEXT
1. Com li diuen a l'heroi?

2. Quin ofici li atribuïx el narrador?

3. Quin altre ofici exercix en la narració?

4. Quina relació hi ha entre un ofici i l'altre? Per què cull el romer?

5. L'heroi ha eixit de casa buscant aventures, ha defugit l'aventura o ha aprofitat l'ocasió de viure'n una?

6. Per què «se'n va pujar allà amunt» el romer?

7. Sabries descriure el parany que posava el gegant de la rondalla *El gegant del Romaní* a les possibles víctimes?

8. Les avisava del perill?

9. Fent això, quina qualitat podia detectar en les víctimes?

Text 15
LA COVA DELS VENTS

Hores i hores de camí per les fresques terres dels ports, deixant enrere **tossals** i més tossals, **comes**, barrancs, **crestalls** de viva penya, a Bernadet se li va fer nit fosca en els espessos i amplíssims boscos de la Covalta [...].
Ja es veien ben perduts en aquella nit d'aigua i desorientació per aquelles interminables ombries, quan Bernadet va creure albirar una lleu resplendor en un **tarús** negre que s'alçava al seu davant.
—Anem —es va dir tot animat—, ací deu viure algú.
Descavalcà d'un bot, lligà el cavall en una soca, davall un pilot espés de fullatge que el defensava així mateix de la pluja que seguia caient, i ell es va acostar a la llum.
Era l'entrada d'una cova.
Bernadet s'hi va ficar sense **titubeigs**.
—Qui hi ha ací? —va preguntar en alta i sonora veu.
—Passa, passa qui sigues, que fa mala nit —li respongueren des de dins.
I ell va passar avant. La cova era immensa, mal enllumenada per una foguera que hi havia en un costat, i grans negrors que es veien pel fons demostraven que allò tenia molts racons i departaments. Malgrat no ser prou alta la boca d'entrada per a passar-hi un home a cavall, el sostre de dins sí que era elevat i semblava el d'una rústica església.
Allà dins, a mà dreta, vora el foc, hi havia una vella asseguda en un gros **cantal** que li feia d'**escó**.
Bernadet s'hi va acostar i la saludà tot alegre com era ell.
Ella li va dir en un to natural:
—Assenta't, fadrí, a la vora del foc: descansa, sopa i després ja tindràs temps d'amagar-te.
Bernadet es va asseure en un altre gros cantal, i començà a eixugar-se la roba.
—Però amagar-me jo, ha dit?
—És clar, fill meu; t'hauràs d'amagar i no tardarà massa. Perquè t'has ficat en la cova dels Vents. Ací descansen tots quan no bufen per l'ample món. No passa nit que no en vinga un, o dos, o tres... I tots tenen uns geniots que fan por.
Es va posar a riure.
—Me'n fan a mi, que sóc sa mare!
—Ja, ja —feia Bernadet.
I no parava de mirar-la. És clar, per això la trobava tan estranya, aquella vella.
Llavors ella s'alçà per afegir una bona **ascla** de pi al foc, i va mostrar clarament la seua colossal estatura, que era doble que la d'un home ben tallat. Tenia una cara **feréstega** i afable alhora, uns ulls de vella encara vius i plens d'una llum de simpatia [...].

DOCUMENTA'T
tossal: puig, elevació del terreny enmig d'una plana o d'una serra.
coma: foia, territori pla, més o menys gran, enclotat entre muntanyes.
tarús: talús, terreny inclinat.

a. Associa les paraules en negreta del text amb:
dubtes:
crestes:
estella:
pedra:
salvatge:

TREBALLEM EL TEXT
1. En quin regne o senyoria s'esdevé el fet? Consulta la il·lustració de la pàgina 78.

2. Com li diuen a l'heroi?

3. La geganta comporta per a ell un obstacle o prova?

4. Com definiries l'actitud d'ella envers ell?

La Covalta, en la serra d'Agullent

5. Què o qui pot ser una prova o un perill per a l'heroi?

6. Quins són els seus noms?

7. Quines informacions ens dóna d'ells el text?

8. Quines altres qualitats els podríem atribuir com a probables o certes?

9. Si comparem Teresa, Batiste Jeroni i Bernadet, quina qualitat tenen en comú?

10. En quins casos ens adonem d'esta qualitat només per l'actuació del personatge i en quins altres casos també per la descripció del narrador?

DEBAT

LES QUALITATS D'HEROIS I HEROÏNES

Proposeu, comenteu, argumenteu:
1. A banda del que hem observat en Teresa, Batiste Jeroni i Bernadet, quines altres qualitats són apropiades per als herois de les rondalles?

2. Creus que els herois que trobem en les rondalles tenen sempre totes les bones qualitats pròpies de l'heroi típic?

Text 16

Hi havia una volta un rei viudo que tenia un sol fill. Aquest es deia Dalmau, estava sempre trist i malaltós i no volia més que quedar-se en el llit. [...]
El rei —home **prudent** i amant del fill i del seu poble—, no sabent ja què fer ni què idear per distraure Dalmau, disposà que s'obràs enmig de l'hort del palau una bassa de poca fondària i que l'omplissen del finíssim oli de la terra; després va fer crida: que tots els pobres que ho volguessen, que podien anar a **poar** oli a la basseta amb un **setrill** per hom. Ell pensava que, a part de la caritat que s'hi feia, la **bullícia** del personal que s'hi congregaria, sobretot de les dones, i les menudes baralles que sens dubte hi sorgirien, servirien de distracció al delicat jovençol. Com de veritat va succeir.

a. Fes correspondre les definicions següents amb alguna de les paraules en negreta del text:
Submergir un recipient dins d'un líquid per traure'l ple del mateix líquid:
Recipient per a contindre i servir l'oli:

b. Busca en el text les paraules en negreta sinònimes de:
guirigall:
sensat, assenyat:

Pel seu temps, el nivell de l'oli anà baixant i baixant, i va arribar un dia que no en quedava més que un culet al sòl del **safareig** [...].
Dalmau va veure que arribava a l'hort una velleta molt velleta [...].
«Però on va aquesta pobra dama, ara que no queda oli?», es deia Dalmau tot intrigat. I amb gran sorpresa, va veure que s'acostava al safareig, setrill en mà, que treia un drapet blanc i que començava, tota **abocada**, a refregar-lo pel **sòl** de la bassa i a escórrer-lo gota a gota dins el setrill. Així tardà no sap quant, però a la fi posà quatre dits d'oli en el **veixell**.

c. Associa les paraules en negreta del text amb:
inclinada:
bassa:
recipient:
fons:

Dalmau, què fa? Mimat i capritxós, no s'hi pensa dues vegades: es retira del finestral, **cerca** per l'habitació unes **nous de ballesta**, d'**ivori** esgroguit i dur, amb què jugava quan era infant, i en llança una a la velleta [...]. Aleshores va **arreplegar** el tret de Dalmau, i es va oir: cliiinc!
—Ai Mare de Déu! —s'aclamà la vella.
El setrill havia saltat en tres trossos, i el preciós i escàs líquid, daurat i transparent, li **regallava** per mans i braços i queia en terra i fins li tacava l'**espentolat** vestit.
—Qui m'ha tirat?
Els seus ulls flamejaven d'indignació. Va sentir una rialla, alçà la vista i distingí el príncep, entre les branques de les **acàcies**, guaitant per l'obert finestral. I va ser en aquell moment que parlà ella amb una veu aguda, badada i d'unes inflexions tan amenaçadores que el jove Dalmau se'n va atemorir un poc.
I sabeu què va dir la vella, quin **conjur** li va amollar? Doncs aquest:
Fill de rei nasqueres
i tu rei seràs...
Però l'Amor de les Tres Taronges
no la sabràs.

d. Busca entre les paraules en negreta del text un sinònim per a:
encertar:
marfil:
busca:
esgarrat, fet malbé:

e. Associa les paraules en negreta del text amb les definicions següents:
Corria un líquid:
Paraules pronunciades per causar un efecte màgic:
Peça que formava part del mecanisme per a disparar una ballesta:

Acàcia

TREBALLEM EL TEXT
1. Quina forma i mida creus que devia tindre una «nou de ballesta»?

2. Consulteu els índexs de les *Rondalles* de Valor per a saber a quina pertany el fragment que has llegit. Només cal que llegiu els títols de les rondalles per a trobar la resposta.

3. Després de llegir el text 16 atentament, quines qualitats trobes que li manquen, a Dalmau, com a heroi?

DEBAT

ELS DEFECTES DELS HEROIS EN LA NARRACIÓ

Les mancances, els errors o defectes de l'heroi, són importants en la narració o no ho són? Per què? Argumenteu-ho basant-vos en observacions sobre la conducta de Dalmau i el desenvolupament de la narració, fent les citacions oportunes.

AJUDANTS, CONSELLERS I OBJECTES MÀGICS

Text 17
ESCLAFAMUNTANYES CONTRA EL GEGANT NEGRE

L'estàtua, en vista que el fadrí no **badava** boca, va prendre la paraula:
—Jo em dic Rosa Darrerina, i us haig d'advertir que tot el que avui trobareu, per tal de veure si podeu salvar la vida i **desencisar**-me. És el tercer dia del vostre destí de salvaprinceses. Us eixirà el negre en persona, al pic de la mitja nit. No us fieu de les seues bones paraules, que ens poden menar a la nostra perdició. Ell, només aparéixer, us durà a una cambra on tot són espases penjades a les parets, Us desafiarà a espasa, i ell en triarà una i us en farà triar una altra a vós. De no estar advertit, és clar, escolliríeu la més llarga i lluenta, i llavors sí que estaríeu perdut sense remei. Al contrari, heu d'agafar l'espaseta més insignificant i rovellada, que és l'única que té el poder de véncer-lo.
Silenci, com en el cas de les altres germanes. L'estàtua es quedà una altra volta feta estàtua, és a dir, muda i freda. Esclafamuntanyes, tot **corprés**, amb tota reverència i gran curiositat, se li acostà i **gosà** posar la seua mà en un plec del vestit **petri** que l'envoltava. Certament: tot era pedra gelada: vestit, cara, cabells, ulls. Una pedra bellíssima amb fredor d'eternitat.

a. Què vol dir *badar boca*?
b. *Corprés* és una paraula composta. De quines?
c. Busca en el text les formes verbals en negreta sinònimes de:
atrevir-se:
desencantar:
d. Associa una de les paraules en negreta del text amb la definició següent:
Fet de pedra:

TREBALLEM EL TEXT
1. Com es diu l'heroi?

2. Amb qui parla?

3. A quina qualitat de l'heroi fa referència el seu nom?

4. Quin objecte màgic li facilita la seua consellera?

5. Li'l facilitaria si fóra prou hàbil amb l'espasa per a véncer el gegant negre?

Text 18
TERESA EN EL CASTELL D'ENTORN I NO ENTORN

En arribar prop dels alts de Gulatdar, ja a les envistes del castell, es ficarà el camí en un estret rocós, i a mitjan estret trobaràs que no pots passar avant perquè t'ho impedeix un forn **bastit** sobre el mateix camí. Si et fiques en el forn, que té dues portes encarades, per creuar-lo a l'altra banda i continuar caminant, la fornera, alta com un gegant i enfurida sempre per tenir l'escombra **esfilagarsada** i no poder mai netejar el **sòl** de coure el pa, et mataria d'un colp de pala sense **titubejar**. Tu crida-la des de la porta i li fas present d'aquesta peça de **mussolina** perquè l'enrotlle en l'escombra i puga escombrar com cal. Després passa per dins de la casa sense por.

DOCUMENTA'T
mussolina: teixit de seda o cotó fi i transparent.

a. Busca en el text la paraula en negreta sinònima de:
dubtar:
construït:
b. Associa una de les paraules en negreta amb la definició següent:
Desfeta en fils o fibres:

TREBALLEM EL TEXT
1. El conseller facilita a l'heroïna un objecte màgic?

2. Teresa podria superar la prova sense el seu consell?

3. Quina qualitat li mancaria per a enfrontar-se amb la fornera geganta?

Text 19
DALMAU AL PALAU DEL TARONGER DE L'AMOR

Però el gegant, amb les seues llargues cames, se'ls acostava perillosament. El príncep es va girar i se'l va veure ja prop [...] tragué el **cabdell**, el **descabdellà** una mica amb dits hàbils i lleugers, i el va llançar [...]. I al moment s'**enterbolí** l'aire, mentre que el cabdell, saltant de tronc en tronc, teixia amb celeritat una xarxa tapida i ferma. En pocs minuts, totes les palmeres, en gran **rodal** al voltant del gegant, quedaren lligades en un **filat** espés de fibres fortíssimes, que **debades** el guardià provava de destruir. Però Dalmau no ho pogué continuar veent, puix una boira espessa que brollava del mateix filat, a la seua esquena, ho va anar tapant tot.

a. Associa les paraules en negreta del text amb les definicions següents:
Fil enrotllat:
Es va fer térbol:
Desenrotllar fil:
b. Localitza en el text les paraules en negreta sinònimes de:
xarxa, malla:
inútilment:
espai:

TREBALLEM EL TEXT
1. En què supera el gegant guardià al príncep Dalmau?

2. Com se salva de la persecució del gegant?

3. Fa servir un objecte màgic?

Text 20
MARGARIDA BLANCA I EL BLAT QUE NO ES DEIXAVA BATRE

—I si trenque l'avellana? —murmurà—. És que no puc més! I si damunt em toca **rodar** a l'**era** tota la santa nit!
M'agafa una pedra plana, hi posa l'avellaneta i li pega un colp amb un cantalet.
No n'esperava ella tant! Ix un fum blanquinós de dins la badada escorfa, i s'hi forma una figura de dona de cara molt blanca, de mans molt blanques, de vestit molt blanc, d'orelletes transparents, de cabells tan rossos que semblaven filets d'or. Duia un got a la mà, ple d'un líquid també molt blanc.
—Margarida, no t'esglaies! M'has cridat, i ací em tens. Vinc de part de Salina, la fada de la Llacuna. Beu-te aquest got de llet d'avellana i **batràs** nou dies sense tenir son, fam, set, ni calor.
Margarida, que ja començava a no esbalair-se de res, li digué «Mil gràcies» i es va refilar el got de llet, que era dolcíssima.
—Una advertència —va fer l'aparició—: has de **fer rodar** les mules, amb els seus **rutlons**, amb tota la celeritat que pugues, perquè si el dia que en fa nou a la mitja nit no has acabat de trossejar la palla, de moldre el **pallús** i de desfer les espigues, ho hauràs perdut tot.

DOCUMENTA'T
Batre vol dir colpejar contínuament una cosa, com ara els ous quan es fa una truita, o una estora per a desempolsegar-la.
La **batuda**, acció de **batre** el blat i altres cereals, es feia per tal de separar el **gra** de la **palla** (la tija o canyeta seca) i del **pallús** (i altres restes menors, com ara la pell del gra).
Es feia en l'**era**, un terreny pla, on s'escampava el blat segat. L'encarregat de la batuda, dret enmig de l'era, hi **feia rodar** les mules per damunt, tirant **rutlons** (cilindres de pedra). Els colps de les ferradures de les mules i el pas del rutlons per damunt del blat separaven el gra de la palla.
La batuda acabava aventant la palla i el gra.

TREBALLEM EL TEXT
1. El blat que cal batre es presenta en condicions normals?, o té algun malefici?

2. Quina prova ha de passar Margarida Blanca?

3. Podria fer-ho sense l'ajuda de l'avellana?

4. Què li dóna l'avellana?

Rutló de fusta per a batre

Rutló de pedra per a batre

Fent la batuda [Museu Valencià d'Etnologia]

Per grups de quatre, repartiu-vos els texts 17-20 i redacteu un informe sobre l'objecte màgic (o no) que hi apareix. Utilitzeu la fitxa següent.

OBJECTE MÀGIC
Fitxa

Nom

Propietats

Forma d'ús

Situacions difícils o perilloses que pot resoldre

Observacions

PER A ACABAR

Esta lliçó seria incompleta si no llegírem les *Rondalles* d'Enric Valor. Ara és, doncs, l'hora de començar a llegir-les si no ho heu fet mai; o de llegir-ne, de les que encara no heu llegit; o de rellegir algunes de les que fa molt de temps que havíeu llegit i no recordeu bé.

ACTIVITATS SUGGERIDES

1. De tres rondalles d'Enric Valor, entre les més breus que va escriure, vos proposem que ordeneu correctament l'esquema de la narració que vos donem desordenat. Feu-ho just després de llegir-les.

El dimoni fumador

El dimoni l'acaça i s'aclama a Déu.
Encontre amb el dimoni.
Una falta greu de conducta.
Malgrat l'encontre amb el dimoni, encara va a caçar.
Agressió al dimoni.
Se'n va a caçar.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....
6. .....

I queixalets també!

Encontre amb l'infant diabòlic.
Encontre amb la llavanera misteriosa.
Acte de desobediència.
Malgrat l'avís de l'infant diabòlic, encara va al llavador.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

El jugador de Petrer

El pacte amb el dimoni.
L'ús de l'objecte màgic.
El dimoni, derrotat.
Invocació al dimoni.
Ha jugat i ha perdut: està arruïnat.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....

2. Tenint l'esquema davant, seríeu capaços de contar, de viva veu i davant d'un públic, qualsevol de les tres breus narracions suggerides?

3. Localitzeu en la il·lustració següent l'escenari geogràfic on s'esdevé cada rondalla.

4. Situa en la il·lustració totes les pors que trobes en la llista:

El drac de set caps > Entre el Carrascal i Biscoi
Les portes portejadores > El Gulatdar
El gegant del Romaní > El Rontonar
Els vents > La Covalta
El gegant negre > La Mariola
La fornera geganta > Al sud d'Aitana
La por del llavador > Penàguila
L'infant diabòlic > Penàguila
El dimoni fumador > Serra de Penàguila
El dimoni Capralenc > Serra de Castalla

5. Escriviu una rondalla. Podeu fer-ho en grups.
a. Primerament, creeu el protagonista.
Ha de tindre diverses qualitats, però també un defecte. El defecte s'ha de fer evident cometent una falta. Haureu de posar-li un objectiu perquè puga redimir la falta o corregir el defecte.
b. En les proves i aventures que passarà, haurà de fer un viatge pel territori que teniu en la il·lustració.
c. Haurà d'enfrontar-se amb algunes de les deu pors que hi heu localitzat.
d. Pot fer servir diversos instruments màgics, com ara l'espasa rovellada o el cabdell embolicador, però no més de tres. Algú li'ls ha de donar.

E	S	I	F	O	R	J	A	Q	O	T	P	L	N	I	S
H	S	B	A	Z	E	T	I	D	E	N	T	A	T	G	E
D	A	C	I	P	R	D	S	L	C	A	R	E	B	O	L
U	I	G	L	L	R	Q	L	B	R	U	I	X	A	D	L
J	N	E	L	A	E	O	G	E	A	X	B	Q	U	I	A
Z	Ç	A	C	I	F	U	N	D	O	P	L	N	Y	Ç	F
L	A	Q	A	R	R	A	N	C	A	P	I	N	S	D	F
Q	E	X	B	O	R	T	M	E	M	F	O	R	N	E	R
E	R	R	E	F	A	Ç	O	U	P	L	A	E	G	T	H
A	F	P	A	S	S	A	P	O	N	T	S	T	E	R	N
B	E	S	I	O	Y	S	I	B	A	T	R	A	M	Z	E
R	A	S	T	E	N	T	M	A	Ç	N	A	Y	A	T	O
O	B	I	D	I	M	O	N	I	O	A	E	N	N	P	R
J	U	G	A	D	O	R	A	E	S	G	I	E	Y	R	E
L	T	A	I	R	N	E	I	S	S	E	V	L	A	E	S
P	O	L	L	A	S	T	R	E	A	G	A	L	R	S	S

SOPA DE LLETRES
Enfilant bé les lletres, trobaràs vint noms de personatges (animals, humans...) que intervenen en les *Rondalles* d'Enric Valor.

MOTS ENCREUATS

HORITZONTALS
1. Plural. T
2. Allà on tenen la casa la rabosa, el teixó, el conill. Infinitiu.
3. Serra que separa el Regne de la Terra Blanca del Regne de Benillup.
4. Dígraf. Va darrere del llamp. Velleta. Pronom apostrofat.
5. Pot ser de timó, de romer, de camamilla, etc. (al revés). Dígraf (al revés). Allí el mig pollastre s'hi va trobar un dineret.
6. Margarida Blanca en va trencar una, xafant-la amb una pedra, i dins va trobar tot un tresor. Cal ajustar-lo al cavall, en la boca, per a poder-lo muntar i fer-lo obeir amb les regnes. Conjunt d'edificis amb casa, estables, corrals, graners envoltats de les terres pròpies de conreu i de pastura. Plural. V.
7. Per a arribar on vols anar, a peu o a cavall. Serra on tenia el seu castell la reina Tomanina, d'on va eixir la valenta Teresa cap al castell d'Entorn i no Entorn. Tots els vents tornaven a veure-la en la Covalta, i ella els donava sopar abans que es gitaren.
8. Animalet més treballador que sabut. N'hi havia un de set caps al portet de l'Aigüeta Amarga, entre el Carrascal i l'Alt de Biscoi. Ho ha de ser un gegant.
9. Una altra manera de dir més treballador que sabut. E. En les rondalles, els bons guanyen sempre i els malvats no guanyen... No el van veure així al pollastre de festes: no se'l van menjar mai. Una de nom Salina, va ajudar Margarida Blanca contra la bruixa Safranera.
10. L'arbre vora del qual, baixant per la costera cap al misteriós llavador de Penàguila, es va trobar el famós xic de *I queixalets també!* El llop sempre ho és per culpa de l'astuta raboseta. El follet tenia les cames curtes i el cap...
11. Pronom apostrofat. Al mateix nivell de. Muntanya de poca alçària, de forma allargada, aplanada i arredonida. I.
12. Enfront del Maigmó, tanca la Foia de Castalla i, al capdamunt, tenien la casa unes famoses velletes.
13. Traure aigua submergint un poal o un altre recipient per a omplir-lo. T.
14. La consonant que més bufa. Cap.
15. En o cap a. Entre suficient i notable.

VERTICALS

1. Un nuc tan fort i estret que escanya la u. R.
2. Cap. En o cap a. El primer número.
3. Valent i fort. La demana l'heroi al rei si vol casar-se amb la princesa. Només pegant-ne un, don Joan de la Panarra (fill de Finestrat), en va matar més de cent.
4. Segur. La de les rondalles sol ser feliç. Terres que no es cultiven (al revés). P.
5. Homenet. Allà esperaven uns bous famolencs, que no hi podien pasturar perquè les herbes hi creixien amargues (al revés). El faig cavaller (al revés). En quin lloc? (al revés).
6. Solen ser un problema quan no hi ha pont i més encara si s'hi amaga una serp grossa com la cuixa (al revés). Pronom apostrofat. Ciutat molt sabatera on va viure Enric Valor, a la vora de Petrer, la del famós jugador. Dóna pas a l'últim. Dígraf. Actua (al revés). Preposició.
7. Al llenyater de Fortaleny li agradava moltíssim. La serra on Esclafamuntanyes i els seus van trobar el castell de la Torre Vella. R.
8. La més alta d'aquelles serres. C. Dígraf. Guionet.
9. Encantat per una fada (al revés). Dígraf. En tenen les serps, els dracs, gats i gossos. Element principal de tot tresor.
10. Tots ho feien quan sentien dir a Joanet «panarra» en compte de panera. Enfront de la Penya-roja, tanca la Foia de Castalla.
11. L. Per a ficar dins d'un guant de la felicitat, o dins d'un guant normal i corrent (al revés). En fa un l'aigua, caient al buit, entre les penyes. R. Mata baixa i arredonida (al revés).
12. Solen ser-ho els reis, els savis, els bruixots, fins i tot poden ser-ho els malvats, però mai l'heroi (al revés). RT. Clotada entre muntanyes.
13. R. E. Ot de grandot.
14. D.
15. En o cap a.

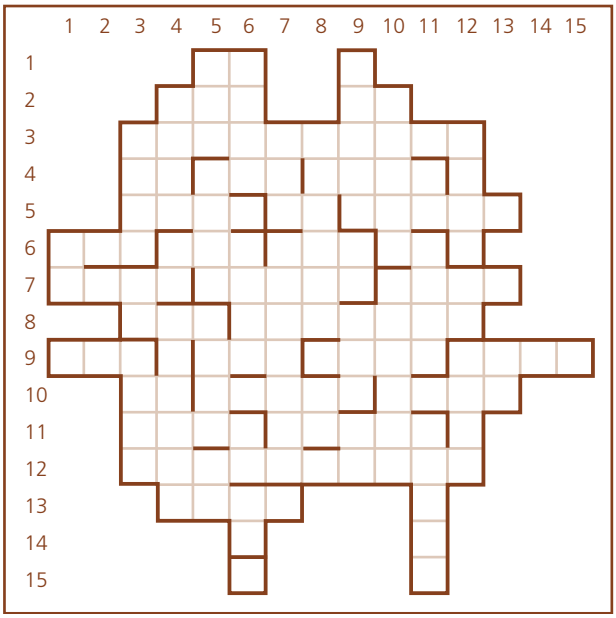

PER A SABER-NE MÉS

Les *Rondalles* són només una part de l'obra literària que ens va deixar Enric Valor. Sens dubte és molt important; tant que hi ha lectors seus que només li coneixen les rondalles, però l'obra de Valor és molt més extensa i variada.
Si lliges atentament el text següent, tindràs una idea més aproximada de què representa l'aportació d'Enric Valor, com a escriptor, a la nostra cultura literària.
És una entrevista que li va fer Rosa Serrano, lectora apassionada de Valor i editora d'una gran part dels seus llibres.

Text 21

És veritat que al voltant dels deu anys va intentar escriure ja la seua primera novel·la?

Als nous anys jo ja hi tenia il·lusió, però, és clar, no tenia ni la menor idea del que era escriure i, per tant, entre els nou i deu anys, el meu pare em diu: «Et compraré una màquina». Se'n va anar a Alacant i, en un d'aquells viatges tartanescos que feien llavors (riu), va tornar amb una màquina Yost nord-americana. Jo vaig veure la màquina i vaig dir: «Aquesta és l'ocasió. Faré una novel·la». Només això! Calcula! Després ja vaig recapacitar i el meu pare mateix em va dir: «Doncs mira, fas una descripció, o un petit conte o un succeït». Però jo vaig començar *El secret del castell*... En vaig escriure tres capítols. Recorde que hi vaig posar uns personatges en un poble que vaig llegir en el mapa d'Espanya que es deia Treviño, i al final el personatge va fer un viatge a Itàlia i ja no el vaig saber fer tornar a Treviño.

És cert que la seua primera narració publicada ho va ser en castellà, el 1926?

Em dedicava ja, després de moltes temptatives, a fer narracions bastant llargues. La primera que vaig publicar va ser *L'experiment Strolowvickz*. Fou quan vaig entrar a treballar, entre els setze i els dèsset anys, en la Secció Jurídica de la Unió Nacional de Fabricants de Calcer, a Elda. El secretari era un advocat d'Asp, don Antonio Giménez Puerto. Quan vaig acabar el conte de *L'experiment*, li'l vaig portar, i ell em digué: «Pero yo no se leer el valenciano, aunque esto parece bonito. Yo conozco una revista de Elche... Yo lo recomendaré si lo pasa al castellano». Devia ser per l'any vint-i-vuit. I me'l van publicar a Elx. Per aquella època vaig escriure també *L'aventura de Franz Lietzen*. Aquesta me la publicaren en *El Camí*. *L'experiment*, el presentí en un concurs d'aquest periòdic —l'original en català— i guanyí el premi: vint duros i la seua publicació.

Com va entrar a col·laborar en la revista *El Tio Cuc* d'Alacant?

Don Josep Coloma i Pellicer era el director d'aquella publicació satiricopolítica, que tirava vint mil exemplars setmanals. Jo tenia vora dènou anys i ell

cinquanta-quatre. Un dia m'hi vaig presentar i li vaig dir que era de Castalla i que volia ajudar-lo i fins i tot millorar, si li semblava, l'ortografia del periòdic que es feia en la castellana. Quan al final el vaig convèncer, el primer dissabte la gent protestava i deia que la revista no es podia llegir. La venda va baixar molts milers. El següent dissabte es va continuar publicant en bona ortografia. I com que durant uns mesos prèviament havia publicat jo, en *El Tio Cuc* mateix, un curset de valencià correcte, la venda es va normalitzar a poc a poc.
També vaig escriure algun article seriós, sobre la llengua, que començava a sofrir la transformació. Com he dit, tota Alacant parlava un magnífic valencià, però ja començava, en certa classe social, la transformació lingüística. Això m'indignava i em féu escriure, en el setmanari, un article molt apassionat «per aquella Alacant que no volem que muira».

Com va viure l'esclat de la Guerra Civil d'Espanya?
En realitat em va ocórrer com a Frederic Genovard, el meu personatge del *Cicle de Cassana*. Potser no tan poèticament com li esdevé a ell en *Temps de batuda*. Estiuejant em va agafar a Castalla el colp d'estat del general Franco.
El febrer de 1937 em van mobilitzar i vaig anar al Regiment 10, en el quarter de Benalua d'Alacant. Després m'enviaren a Gandia d'instructor com a suboficial provisional.

Però va estar en el front de Terol?
Vaig romandre en l'exèrcit republicà fins al 31 de març de 1939, en què ens n'anàrem a casa derrotats. Vaig complir fidelment en tot allò que em manaren i vaig passar per moltes experiències, sobretot en la defensa de la costa; però no vaig estar mai en primera línia de foc, per bé que, tanmateix, la meua llarga permanència en files em va permetre conèixer detalladament el tema de la guerra com per a poder escriure la meua extensa novel·la *Enllà de l'horitzó*.

Parlem, doncs, de literatura. I de la seua literatura.
Vaig començar a escriure per l'amor a la literatura. L'amor a la narrativa i especialment a les novel·les no se m'havia refredat a través de tan diverses circumstàncies com havien afectat la meua vida.
Em vaig fer novel·lista llegint i admirant els grans narradors que havia transitat. Després, com era normal, em va pegar per conèixer millor la teoria literària. L'estudiava en la gran biblioteca de l'Ateneu. Respecte els diversos sistemes estètics i tècnics tenia, no sols una gran curiositat, sinó una certa preocupació. I és en una de tantes converses magnífiques amb Joan Fuster, quan aquest em diu: «Enric, mira, vols que et done un consell? No et preocupes tant ni de ser modern ni de fer coses estranyes. Sigues sincer amb tu mateix en narrar, i l'estètica o la tècnica que utilitzes serà actual, perquè tu ets un home d'ara». Li ho vaig agrair moltíssim.

Així, doncs, quan començà a dedicar-se més professionalment a la literatura ja coneixia Joan Fuster?
Sí, sí. Va ser quan acudia a la tertúlia del senyor Adlert, de tan bon record per a mi.
La tertúlia va ser una cosa magnífica: es tractava del nostre idioma i de la nostra literatura. Ens reuníem a casa de Miquel Adlert Noguerol. Hi acudia també, sempre, el seu íntim amic Xavier Casp.
Miquel Adlert va publicar en la dècada de 1950 dues novel·les: *I la pau* i *El salze en la sendera*, aquesta molt curta, i un aplec de contes titulat *Cor al nu*. La seua prosa és molt rica i correcta. Xavier Casp és ben conegut com a excel·lent poeta. En aquelles tertúlies vaig sentir parlar sobre diversos temes literaris que els estudiosos coneixien molt millor que jo. I entre aquests els de la rondallística, de la qual va parlar molt extensament Manuel Sanchis Guarner en diverses reunions quan venia de Mallorca. Allí vam connectar després del llarg parèntesi de la Guerra Civil, amb un reforçament de la bona amistat que ja teníem d'abans. El gran excursionista Emili Beüt, bon coneixedor del bell territori valencià, també solia acudir a la tertúlia; algunes vegades, poc, també la visitava Carles Salvador, però tenia una personalitat molt forta i, de vegades, xocava amb ells. Després s'hi incorporaren Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés... Això era en el 46 més o menys. Jo n'estic molt agraït, perquè a partir d'aquí vaig començar a posar en pràctica la meua innata vocació: escriure prosa seriosament. Aquelles notícies crítiques sobre la importància i el valor de la literatura oral i tradicional dels pobles, em va convèncer i il·lusionar per a literaturitzar un volumet de rondalles recorrent a les que ja havia sentit contar d'infant. Llavors, per iniciativa i consells de Sanchis i, davant la conformitat de Casp i Adlert, vaig provar de redactar tres volumets de rondalles d'unes 60 pàgines cadascun, que l'editorial Torre va tenir la gentilesa de publicar-me a partir de 1950 amb un tiratge de tres-cents o quatre-cents exemplars.

Rosa Serrano
Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor
[selecció de fragments]

DOCUMENTA'T
Xavier Casp i Miquel Adlert eren els propietaris de l'editorial Torre.

TREBALLEM EL TEXT
1. Creus que Enric Valor va tindre una vocació literària precoç o tardana?

2. On va començar a publicar Enric Valor els seus escrits, abans de fer-ho en forma de llibre?
3. Què hi va publicar?

4. Quins eren els temes que li interessaven?

5. Quin esdeveniment històric important va viure Enric Valor directament?

6. Penses que el va influir en la seua dedicació a la literatura?

7. Sabries dir què és una tertúlia literària?

8. Amb qui es va relacionar en la tertúlia de Miquel Adlert?

9. Algú d'ells el va influir especialment?

10. Qui li va suggerir escriure rondalles i qui li les va editar?

Per a entendre algunes referències que han aparegut en l'entrevista, com ara què era *El Camí*, o què és el *Cicle de Cassana*, com també per a tindre una visió més completa de la trajectòria d'Enric Valor, llig el text següent:

Text 22

Valor, Enric (Castalla, 1911 - València, 2000). Novel·lista i gramàtic. Va fer estudis de professorat mercantil. En traslladar-se a Alacant, va començar a publicar col·laboracions a *El Tio Cuc*, *El Luchador*, *El Camí*, *El País Valencià* i la *República de les Lletres*, entre d'altres més. La seva primera novel·la, *L'ambició d'Aleix* (1960), la va publicar [...] amb un retard de deu anys a causa de la censura, però no serà fins a la dècada dels vuitanta que la seva obra narrativa començarà a veure la llum. En 1980, va publicar la primera de les novel·les del «cicle de Cassana», *Sense la terra promesa*, a la qual seguirien *La idea de l'emigrant* i *Temps de batuda*, la segona novel·la del cicle que no es completaria fins al 1991 que es publicà la trilogia sencera amb la inèdita *Enllà de l'horitzó* [...]. A més de la seva producció literària, l'autor destaca com a gramàtic. Entre les seves obres cal esmentar: *Curso de lengua valenciana* (1966), *Millorem el llenguatge* (1971), *Curso medio de gramática catalana referida especialmente al País Valenciano* (1973) o *La flexió verbal* (1983). També s'ha dedicat a recollir rondalles populars com en *Rondalles gironines i valencianes* (1951) [...] o *Meravelles i picardies* (1964), arreplegades en la col·lecció *Rondalles valencianes* que han publicat diverses editorials [...].

Nou diccionari 62 de la literatura catalana
Edicions 62, 2000, p. 755

DOCUMENTA'T
Una trilogia és un conjunt de tres obres independents d'un mateix autor, però interrelacionades, concebudes amb una certa unitat, que poden compartir personatges, època, temàtica...

TREBALLEM EL TEXT
1. Què és *El Camí*?
2. Completa l'esquema següent de l'obra d'Enric Valor:

Periodisme	Col·laboracions a ....
Novel·les	Trilogia .... Altres ....
Rondalles	.....
Gramàtica	....

2n cicle d'ESO

ELS CONEIXEMENTS PREVIS

1. Qui era Enric Valor?
2. Saps el títol d'alguna obra d'Enric Valor?
3. N'has llegit alguna?
4. En quina època històrica el situaries?
5. Amb quines ciutats valencianes relacionaries Enric Valor (per naixement o residència)?

ACTIVITAT SUGGERIDA
Consulteu en Internet i recolliu la informació sobre Enric Valor que vos semble més interessant. Preneu-ne nota i exposeu-ho a classe.

UNA VOCACIÓ PRIMERENCA

L'escriptora Rosa Serrano va publicar, l'any 1995, una llarga entrevista en format de llibre que va fer a Enric Valor, quan ell ja tenia 84 anys. Parlant dels inicis i de l'origen de la seua obra literària, l'entrevistadora va demanar que li aclarira un rumor:

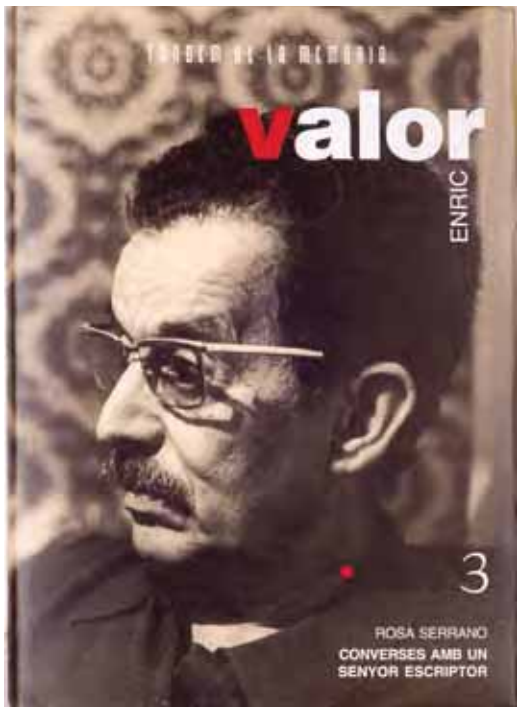

Text 1

És veritat que al voltant dels deu anys va intentar escriure ja la seua primera novel·la?
Als nous anys jo ja hi tenia il·lusió, però, és clar, no tenia ni la menor idea del que era escriure i, per tant, entre els nou i deu anys, el meu pare em diu: «Et compraré una màquina». Se'n va anar a Alacant i, en un d'aquells viatges **tartanescos** que feien llavors (riu), va tornar amb una màquina Yost nord-americana. Jo vaig veure la màquina i vaig dir: «Aquesta és l'ocasió. Faré una novel·la». Només això! Calcula! Després ja vaig recapacitar i el meu pare mateix em va dir: «Doncs mira, fas una descripció, o un petit conte o un succeït». Però jo vaig començar *El secret del castell*... En vaig escriure tres capítols. Recorde que hi vaig posar uns personatges en un poble que vaig llegir en el mapa d'Espanya que es deia Treviño, i al final el personatge va fer un viatge a Itàlia i ja no el vaig saber fer tornar a Treviño.

Rosa Serrano
Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor, p. 47 [selecció de fragments]

TREBALLEM EL TEXT
1. Si sabem que Enric Valor va nàixer el 22 d'agost del 1911, en quin any podem situar la compra de la màquina d'escriure?

2. Creus que aleshores n'hi havia moltes, de màquines així? Penses que es pot comparar al fet de posseir, en els temps actuals, un ordinador?

3. Què cal suposar de la família d'Enric Valor tenint en compte el regal que li van fer de la màquina d'escriure?

4. Com el va influir el regal de son pare?

5. Què vol dir *viatges tartanescos*? Creus que és una expressió normal, de la llengua comuna, o una creació personal d'Enric Valor? Amb quina intenció?

Als anys 20, Alacant, per a un xiquet de Castalla, era una ciutat llunyana

CARROS I TARTANES: CAMINS DE MUNTANYA

El viatge és un dels grans temes o recursos de la literatura universal. La forma de viatjar ens diu molt d'una època i d'un territori, de la seua gent, i es pot dir que caracteritza clarament la literatura que s'hi escriu. En les rondalles i altres narracions d'Enric Valor, molts personatges viatgen constantment i ho fan d'una determinada manera: hi trobem, primer de res, el caràcter, els desitjos i la bona o mala fortuna dels protagonistes. Observem-ho en uns quants exemples.

Text 2

Això va anar i era un matrimoni que vivien a l'enlairada vila de Banyeres, en la serra de Mariola, i tenien tres filles. A l'home li deien Jaumet de la Barcella i era comerciant de teixits; però no cregueu que..., perquè tot açò fa cent o dos-cents anys o més..., és a dir, era un comerciant antigot, antigot, de botigueta de poble. Havia anat a més, a força d'estretors i d'estalvis, i també de feina: ara gastava **tartaneta** per anar a Alcoi i a Ontinyent a comprar **faixes** i roba, i a voltes més lluny, llunyíssim, a València... Però això era poques vegades en la vida.

Abella, *OLC*, II, p. 96

TREBALLEM EL TEXT

1. A banda del seu ús pràctic, la tartana com a imatge té algun significat social?

2. Com havia aconseguit tindre'n una Jaumet de la Barcella?

3. Per a Valor, la tartana era un vehicle modern o tradicional? Què t'ho fa pensar?

4. En el temps de la seua infància, encara estava en ús la tartana com a mitjà de transport? I en el moment que l'entrevistava Rosa Serrano?

5. Consulteu el mapa si cal. Quant de temps creus que podia durar un viatge de Banyeres a València en tartana o carro? I ara en cotxe, sense córrer massa?

6. Imagina possibles incidents per a cada forma de viatjar.

7. En quina de les dos maneres et sembla més fàcil conéixer gent o retrobar-ne de coneguda?

Castell de Banyeres

Tartana

Text 3

Entraren a l'estable, on poc abans havien deixat els animals, agafaren la mula del ramal i van eixir al pati. Calents del foc, el fred els hi va **flagel·lar** sense pietat. S'havia mogut un vent **frígid** que ja no venia de **garbí**; ara baixava de la muntanya nevada. La mula, duta del cabestre pel seu amo des de la tebior de la quadra, tremolava com ells i movia la pell en fortes **esgarrifances**. Jordi va alçar la vista al cel; la nit de lluna s'enfosquia gradualment; un vel blanquinós i a **borrallons** començava a **enllosar** la **volta** estrelada; més avall corrien **rabents** uns **esqueixos** de boira que pujaven del nord-est com llençols immensos i **esfilagarsats** que saltaven fantasmals les altes **carenes**.

—S'ha girat el temps! —es va preocupar el vell Jordi.

—Què! No farà res! —feia la contra el jove, tot ple de primerenca suficiència—. Això és l'Aitana, que qualla el **ros** de la nit!

Jordi bellugava el cap amb disgust, i mentrestant li **aidava** a enganxar el carro.

—Jo, de tu, no eixiria! —li continuava dient—. Pot nevar, és fàcil, i llavors un home sol en la muntanya no és ningú... Jo en vaig trobar un **ert**... fa anys. No vull ni recordar-me'n!

Jesús no s'hi va immutar gens.

—Ja ens veurem per Alcoi, vellet!
Jordi li va obrir la portalada; el carro entendat botà sonorament el llindar petri de la porta, i uns minuts després se'l va engolir la fosca **soliua** del camí del port.

Viatge de Nadal, *OLC*, III, 1982, p. 396

TREBALLEM EL TEXT

Observarem ara la riquesa del vocabulari en este text d'Enric Valor, en què va intentar descriure l'ambient d'una eixida perillosa, en plena nit a la muntanya, quan es preparava una tempesta.

1. Busca en el text un equivalent per a cada paraula o definició de la llista:

tremolors >
pilots de fibres >
cúpula >
ràpids >
assotar >
crestes o lloms de muntanya >
empedrar >
desfibrats >
sud-oest >
rosada >
ajudava >
fred, gelat >
rígid >
solitària >
fragments esgarrats >

2. Què tenen en comú les paraules de la llista següent?

llindar
enllosar
volta
estable
portalada
pati
quadra

3. Quines van en sentit propi i quines en sentit figurat?

4. Quines són sinònimes?

5. Fes correspondre a cada definició la paraula que li pertoque:

porta gran >
part inferior de la porta >
obra feta sobre arcs >
cobrir amb pedres planes i primes >
espai d'un edifici tancat i descobert >

6. Considerem la frase «un vel blanquinós i a borrallons començava a enllosar la volta estrelada».
a. Els núvols són espessos? Per què?
b. Com es diria «enllosar la volta estrelada» fent servir les paraules en sentit propi?
c. Per què Enric Valor tria *enllosar* i no un sinònim, com ara *enrajolar*?

Vessant sud de la serra d'Aitana

Text 4

Per allà pel vell camí d'Alacant [...] caminava darrere del seu carret sense tenda el palleter que solia recórrer la **foia** [de Castalla], un home d'aquests que venien fil, vetes i agulles i palletes de sofre per a encendre el foc [...].
Encertava a passar llavors per la Casa de l'Alt, en el terme de Tibi, al peu de les costeres del pic del Maigmó, quan va sentir que, des del casalici, el cridava una ben timbrada veu de dona:
—Bon home! Eh, jove! Porta veta blanca? [...]
—No porte més que agulles i fil! —va cridar al seu torn.
Es sentí una raó confusa i el colp d'una finestra que es tancava amb certa violència. El palleter esguardà un moment la casa, ja tancada i silenciosa sobre aquell fons de pinars espessos que escalaven les altures. [...]
Va pegar una ullada més a l'edifici i seguí el camí de Castalla, poble que es veia allà dins, bastant lluny, a ponent, sobre el **turó** penyalós i grisenc on **s'assenta**.

Llegenda del palleter, *OLC*, II, pp. 211-212

TREBALLEM EL TEXT
1. Dóna dos sinònims a:
foia:
turó:
s'assenta:

El pic del Maigmó

Castalla «sobre el turó penyalós i grisenc on s'assenta»

TREBALLEM ELS TEXTS 2-4
1. Què sabem dels personatges?
a. Qui sembla més pobre i qui relativament benestant?
b. Qui vol ser més valent?
c. Qui sembla més calculador i qui més resignat?

BUSCA I CONSULTA
Fent servir el diccionari, posa en contrast entre si les següents sèries de paraules, relacionades conceptualment:

A	punt	línia	superfície	dalt de tot	de dalt a baix
carena					
horitzó					
cim					
vessant					

B	part de la carena	travessa la carena	camí	puja a la carena	baixa de la carena
port					
coll					
costera					

C	conca d'un riu	entre dos munta-nyes	entre munta-nyes	depressió	excavació artificial
la foia					
la vall					
el vall					

D	forma allargada	tan ampla com llarga	centrat al voltant d'un cim
turó			
tossal			
puig			
serra			
serralada			

DIBUIXA
Dibuixa un paisatge de plana i muntanya (reproduït del natural o d'una fotografia, o no: també pot ser imaginat), on pugues assenyalar: carena, vessant, cim, coll, port, tossal, puig, turó, serra.

LES SERRES DEL MIGJORN VALENCIÀ

TREBALLEM (ENCARA) ELS TEXTS 2-4
1. Quines muntanyes o serres s'hi anomenen?

2. Assenyala-les en el mapa mut que tens a continuació consultant algun atles o llibre de geografia.

L'obra narrativa d'Enric Valor situa accions i personatges en una àmplia zona de territori valencià, ben definit pel seu caràcter muntanyenc, de valls i foies encaixades entre serres altes, que s'estén des de la Vall d'Albaida fins a les planes d'Elx i Alacant.

3. Ordena la llista per l'alçària de les muntanyes en orde descendent.

SERRA	CIM MÉS ALT	ALTITUD
d'Agullent	la Covalta	889
d'Aitana		1.558
d'Almudaina		1.008
el Benicadell		1.104
el Carrascal		1.352
la Carrasqueta		1.239
de Castalla	el Maigmó	1.296
la Mariola	el Montcabrer	1.389
de Penàguila		1.120
d'Onil	Biscoi	1.164
la Penya-roja		1.226
dels Plans		1.330
el Puigcampana		1.410
el Rontonar		1.252
la Serrella		1.384
la Serreta		1.050

SERRA	CIM MÉS ALT	ALTITUD

Vessant nord de la Serra d'Aitana

BUSCA I CONSULTA
En un atles o llibre de geografia, localitza les serres que apareixen en la llista i apunta els noms en el lloc del mapa que els correspon.

DEBAT
Les altituds dites en metres, potser no semblen massa impressionants. Ara bé: com podríem valorar la importància real de les muntanyes en el territori estudiat, és a dir, la influència que tenen sobre la vida natural i humana?

EL CARÀCTER DEL PAÍS

En la narrativa d'Enric Valor, l'experiència i la memòria personals de l'autor es posen en joc per a representar i evocar literàriament la vida en aquell territori muntanyenc, comprés entre la Vall d'Albaida i les terres del Vinalopó. La muntanya, la terra, el temps —cronològic i meteorològic— són, al costat dels caràcters, desitjos i voluntats humanes, part fonamental de la història contada. Vegem-ho en els texts següents.

Text 5

Les volves ja no queien mansament, sinó que corrien horitzontals i se li n'entraven per la boca, pels ulls, li tallaven l'alé, l'encegaven. L'animal s'esforçava a fer sortir el carro de l'estacador. Jesús, tan feble com es sentia, volgué ajudar i s'agafà debades a la roda. El pantaix de l'extrem els ofegava, home i bèstia, i el vehicle, feixuc de caixes i caixes de xocolat, no feia el més lleu moviment. Es devia haver ancorat en un toll de gel, com atrapat en un cep. Mentre que Jesús maldava, potser es posà mig pam de neu damunt de la que hi havia; allò es veu que era un punt on es formava ventisquer.
Aquella neu del dimoni! No parava de caure'n! Els colgaria! Ho colgaria tot!

Viatge de Nadal, *OLC*, III, pp. 402-403

TREBALLEM EL TEXT
1. Adona't que l'autor escriu la història sobre la reiteració, la insistència sistemàtica (obligat per la mateixa situació que vol descriure): així, els recursos lingüístics han de ser necessàriament rics, variats.
Comprova-ho relacionant els elements del text que equivalen o es corresponen amb:

Dificultats de respiració

Dificultat en el camí

Desencallar el carro

El vent empeny la neu

La neu s'acumula a terra

2. Quina història hem représ? En quin text apareixia?

3. El port per on puja el protagonista quina serra travessa?

4. A quin dels dos personatges donen la raó els fets?

5. Qui és el depositari de la saviesa pel que fa a la meteorologia?

Text 6A

És juliol. Els camps presenten aquell any uns **esplets** meravellosos. **Tota la taula és parada**, que diuen els llauradors: el **blat**, l'**ordi**, la **civada**, que es decanten per les espigues ja pesants; els cirerers quallats de joies vermelles; el pomerar, on verdegen ja les petites pomes com maragdes; la curta vinya, amb les perles de l'**agràs**. Al davant dels ulls tenen els de la Til·lera una petita fortuna.
—Mai no s'havia vist una cosa com la d'enguany! —comenta Vicent amb tota intenció.
—Sí, veritat és.
—I tu vols fer l'Amèrica? Toca, toca! L'Amèrica la tens ací davant els teus ulls.
Bernat calla, però s'aferma en la seua decisió. Hi trobarà el moment, l'hora i el punt.
Era de matí. Ell i Vicent anaven caminant als **guarets** per veure si podia començar ja la sega. L'ordi, sempre primerenc, segur. Hi feren una prova.
—No; les **tiges** són encara sucoses; els grans tenen encara llet.
—Qüestió de dos o tres dies.
—Si continua la calor.

La idea de l'emigrant, *OLC*, III, pp. 234-235

a. Comenteu el significat de «tota la taula és parada».
b. El refrany «Per Sant Jordi espiga l'ordi, per Sant Marc espiga el blat», què vol dir?
c. Tria una paraula en negreta del text per a cada definició:
Camps que no se sembren tots els anys per a deixar descansar la terra:
Raïm verd, de sabor agre:
Fruit dels camps:

BUSCA I CONSULTA
1. Aconseguiu grans de blat, civada i ordi. Observeu-los i ompliu la graella (després de pelar-ne alguns llevant-los el palluc o boll):

	gra allargat	gra arredonit	gra migpartit a la llarga
ordi			
civada			
blat			

2. Quin producte dóna la tija dels cereals, després de segats i batuts?

Text 6B

Tornant mateix a casa a esmorzar, ja veuen sorgir per damunt les carenes de ponent i garbí unes altes torres que groguegen en el cel blau al buf humit d'una inquieta marinada. A les deu ronca darrere les serres la tempesta. El vent de la llunyana mar pitja cada vegada més fort. A les onze, s'ha estés en mig cel un teló inquietant, morat, fosc, endolat, que abasta des de tramuntana a garbí i que no alça el capell per damunt l'horitzó de carenes. Tots dos germans, al darrere del mas en feien observació.
—Quan s'ature el llevant, això ho tenim damunt.
—Cert és!
—Tenim la taula parada, tota parada! —repeteix amb veu fosca.
A les onze i mitja, es cobrí quasi per complet el cel d'una nuvolada negra, espessíssima. Es féu quasi de nit.
—Tots els animals són dins?
—Tots
—Entrem a casa.
Dins el mas, Basília i Vicenteta havien encés els cresols. La dona encengué també un parell de ciris davant una estampa de santa Bàrbera, damunt la calaixera de la cambra de matrimoni, i ella i els fills es posaren a recitar una vella oració.
L'Angelet, aporegat, els acompanyava només.
Santa Bàrbera passa pel camp
tota vestida de blanc
reclamant l'Esperit Sant...
Darrere els vidres de la finestra va passar el llamp, i en cel respongueren uns retrunyiments esqueixats, amenaçadors, malastrucs, i tan forts, que vibraren les parets de la casa des dels fonaments.
—Ai, mare!
—No tingueu por, fills meus. Hala, resem!
Santa Bàrbera passa pel camp
tota vestida de blanc
reclamant l'Esperit Sant.
La tronada no cessava: boom, boom!
L'Esperit reclama ad ella.
Santa Bàrbera donzella,
lliureu-nos del llamp
i de la mala centella!
Vicent i Bernat, d'una finestra de ponent que havien entreobert temeràriament, sentiren avançar dins els recintes de les muntanyes com un redoblament eixordador, com el pas de molts trens a gran velocitat. Llengües blanques de núvols espessos i baixos començaren a envoltar els pics i les **cingleres**.
Va rompre en pedra, tots els vivents de la Til·lera recollits dins les parets gruixudes i protectores del mas, portes i finestres passades de **balda**; cabres, ovelles, mules, aviram, gossos, gats, tots dins els corrals coberts o a casa. Es sentiren bels, guirigalls, lladrucs i bramuls de temor.
Fou una tempesta imponent.

La idea de l'emigrant, *OLC*, III, pp. 235-237

DOCUMENTA'T
balda: peça plana de ferro o de fusta, en una porta o finestra, que s'encaixa en una altra peça en forma de ganxo i, girant-la, baixa per a tancar i puja per a obrir.

Text 6C

Dinaren espaordits al fragor de la tronada, alçant-se els homes de tant en tant per veure la malesa. Quan va tornar a eixir el sol, eren les dues de la vesprada. I aquell petit món havia canviat per complet. Ni una fulla en els arbres de fulla caduca: rames i branques trencades, esqueixades, penjolloses en aquests i en els de fulla perenne, que tenien el fullatge esclarissat —com els pins i el xiprer de darrere casa—; ocells morts davant el mas, per davall dels arbres; ni una ona de belles tiges en la sembradura, desfeta per la pedra, capolada, com la vinya; a les ombres, recessos de gel blanc i irisat de la blavor pura que havia tornat al cel; per tots els regalls, reguerots i barrancs de la serra, aigües que bramulaven escumoses, que corrien cercant el pregon riu Frainos i, per aquest, la mar de Gandia setanta quilòmetres lluny. I sobre tot el camp, aterrit, un silenci de cripta, sense un xoqueig de perdiu ni un refilet d'ocell, ni un esgarip de falcó, ni un grallament de corb, ni un lladruc de gos. La natura semblava tan esmaperduda com el matrimoni i el Bernat. Els minyons ploriquejaven porucs.
A la nit, Vicent va dir a Basília:
—Ja és hora que el deixem anar a Amèrica!
—Fes el que vulgues!

La idea de l'emigrant, *OLC*, III, p. 237

TREBALLEM ELS TEXTS 6A-6B-6C

1. En quina mena d'explotació agrícola s'esdevé l'acció?

2. Quins canvis s'hi han produït? En quant de temps?

3. Què tenen en comú amb el text 5?

En La idea de l'emigrant l'acció té lloc en un mas imaginat, la Til·lera, prop d'Alcoleja (en la fotografia)

El mas: una casa de camp aïllada i les terres que en depenen

Cingleres en la carena d'Aitana

BUSCA I CONSULTA

1. Quin riu du les aigües fins a Gandia?

2. Totes les aigües de la vessant nord d'Aitana hi van a parar?

3. La ràpida baixada de les aigües cap a la Safor hi podia crear problemes?

4. S'ha fet alguna intervenció d'enginyeria per a posar-hi remei?

LA FOIA DE CASTALLA

Del vast i intricat territori descrit fins ara, que correspon a l'espai escrit d'Enric Valor, el conjunt de la seua obra privilegia, d'una banda, la serra d'Aitana, com ja hem vist, on prenen vida dos de les seues cinc novel·les, *L'ambició d'Aleix* i *La idea de l'emigrant*; i d'altra banda, la Foia de Castalla, on ho fan les tres restants: *Sense la terra promesa*, *Temps de batuda* i *Enllà de l'horitzó*. La preferència per Castalla i la seua foia s'explica ben fàcilment: hi va nàixer Enric Valor l'any 1911 i hi va viure fins als quinze anys.

Text 7

La Foia de Castalla és una de les comarques més ben definides de la regió muntanyenca meridional del País Valencià o antic regne de València, perquè la tanca i aïlla de les contrades veïnes un cercle d'altes i majestuoses serres, enmig de les quals s'estén una peniplanura de sis hores llargues de travessa. [...] Al racó septentrional, arrimat a la serra del seu nom, trobem el poble d'Onil, industrial i assolellat; cap a llevant, al peu de dos turons de la part meridional del Carrascal d'Alcoi, Ibi, amb les seues famoses fàbriques de joguines, net, clar, i singularment lluminós; allà anant cap a la mar, a la vora de xaloc de la foia, i dins aquesta, pintorescament encavallat en un terreny trencat i delitós que hi ha al peu de la Penya Roja —un immens cap de lleó de prop de mil tres-cents metres d'altitud— veiem el petit poble de Tibi, agricultor, llenyataire i ramader; i al costat de ponent, reclinat en un crestall de penya viva coronat per un castell mig en ruïnes, el poble major de la foia, el que li dóna nom: Castalla, nou i vell, camperol i senyorívol. Del crestall on s'assenta, mou cap a l'oest la serra de Castalla, barbuda i selvàtica, que, en grandiós amfiteatre, es detura per fi bruscament en el pic del Maigmó, acerat, esmolat com un blavenc ganivet, ple de boscos mil·lenaris i precipicis de malson [...].

La Foia de Castalla, *OLC*, III, pp. 319-320

TREBALLEM EL TEXT
1. Quins pobles té la Foia? Anomena'ls.

2. Justifica els següents termes aplicats en la descripció de la serra:
amfiteatre:
es detura bruscament:
acerat:
esmolat:

«[...] un immens cap de lleó de prop de mil tres-cents metres d'altitud [...].»

«[...] acerat, esmolat com un blavenc ganivet [...].»

LES QUATRE ESTACIONS

Llegiu seguits tots els texts d'este apartat (8-13), que tracta del pas de l'any a la Foia de Castalla, abans de començar les activitats proposades, que caldria fer a partir d'una segona lectura.
Trieu una frase, la que vos semble literàriament més encertada i carregada de significat. Raoneu-ho.

Text 8

Si [l'hivern] ha estat humit i ha plogut i nevat, les primaveres són d'una esplendor i una alegria encisadores. Quan s'acaben els gels i les **rosades blanques**, tota mateta humil creix ufanosa i rabent, i trau la seua flor: esclaten els romanins, els timonerars, les estepes, i creixen pels bancals en confusió, el margall, la ravenissa, les corretjoles, els citrons... tots cuitant a embalsemar l'ambient tebi de maig. I àdhuc les serres, ordinàriament fosques o grisenques, prenen un tiny violeta rialler i tibant. És l'època de les grans tempestes de trons.

La Foia de Castalla, *OLC*, III, p. 322

BUSCA I CONSULTA
1. Ajudant-vos d'una guia botànica, identifiqueu les plantes que apareixen en el text.

2. N'hi ha que tenen un sinònim: *romer* i *farigola*. Quines són?

3. Per què es fa blanca la rosada?

Gotes de rosada damunt d'una teranyina

Text 9

Quant als estius, són calmosos, i l'ambient sembla de paradís. No fa fred ni fa calor. Ja s'han acabat els vents de terra de primavera, i, llevat els dies de tronada, bufa sempre un ventijol suau i fresc de la banda de la mar. A l'ombra sempre fa fresca. Per les fonts dels quatre termes, tot són berenars i **gatzara**; per onsevol es senten rialles del jovent. Un cel pur, com el de l'Àtica, fa creure en la immortalitat.

La Foia de Castalla, *OLC*, III, p. 323

DOCUMENTA'T
gatzara: crits, cançons de festa.

Text 10

[...] la monòtona feina del batre. Llorenç girava, Toni rodava i feia una inacabable **consueta** amb alguna cançó decadentment folklòrica, els **trills** xiulaven sordament sobre la seda de la palla. Tot plegat provava de sumir-me en una dolça somnolència. Els xics de Toni feien el seu aprenentatge: el gran, a vegades, s'atrevia a agafar els ramals i menar la volta de les cavalleries i fins a esperonar-les amb alguna picada de la canya llarga; el petit remenava darrere el pare amb una forca que quasi no podia alçar, la **mes** ja bastant **trita**, i li agradava aixecar aquella pols acre barrejada de finíssim **pallús** que la brisa escampava per l'atmosfera.

Temps de batuda, 1983, p. 230

Fent la batuda [Museu Valencià d'Etnologia]

TREBALLEM EL TEXT
Tenim una descripció de la batuda a l'era.
1. Quina finalitat té?

2. Identifica en el text alguns termes de la batuda.
a. Taula amb puntes de ferro o de pedra foguera, per a trillar o batre:
b. Acompanyament de la veu en una faena lenta:
c. Partícules de palla:
d. El blat, encara amb palla i en espiga:
e. Triturada:

Text 11

Semblant a la primavera sol ser la tardor; però menys tibant, més dolça. Denses nuvolades i temporals tranquils. Com pertot arreu el descens de la temperatura és ara constant, però d'una gran lentitud. **Pàmpols** grocs i tacats en les vinyes; ponentades que despullen els arbres i juguen amb els remolins de fulles seques; grocs i vermells i morats per les planes obertes, pels recintes amagats. La **moragada** de les olives i els primers consegüents **refils** dels **tords** olivarers; l'ensucrada dels raïms, blavosos de tan negres en el monastrell, or pur en el valencí, cera transparent en el planta-roig. A darrers d'octubre, l'alegria de les veremes, i, al novembre, la malenconia dels primers **gebres** i els núvols espessos que tornen ombrívoles les adés rialleres muntanyes.

La Foia de Castalla, *OLC*, III, p. 323

TREBALLEM EL TEXT:
1. Associa les definicions següents amb les paraules en negreta del text:
a. rosades blanques:
b. cants d'ocell:
c. fulla ampla i de vora retallada, de la figuera i altres plantes:
d. amb un color morat, propi de la maduració:

2. Per què els tords són «olivarers»?

BUSCA I CONSULTA
1. Compara les paraules *tord* i *tort*. Quines diferències de pronúncia i de significat tenen?

2. Compara *refila*, *piula* i *xiula*. Sabries comentar el significat del refrany «Fa més el que piula que el que xiula»?

Text 12

Quina bella feina, la verema! De dia, els carros anaven descarregant tones i tones de raïm per la gran finestra del **cup**, mentre que els trepitjadors ballaven aquella dansa cansada acompanyant-se de **consuetes**. Era l'octubrada, ventosa i reblida de fruits, amb vespes, olor de most i de pomes madures, amb crits alegres dels veremants. Les aromes del **celler** envaïen el nostre **estatge** durant el dia. Per les clares finestres guaitava jo els cels de primeries de la tardor, de blavors desmaiades, a voltes carregats de núvols lívids i unflats; pels camins blans veia els carros de raïm que venien dels **trossos** o dels altres masos

Temps de batuda, 1983, pp. 29-30

TREBALLEM EL TEXT
1. Associa les paraules en negreta del text amb el sinònim corresponent:
residència:
bancals:
cançons de faena:

2. Justifica l'expressió «aquella dansa cansada».

Portadora per a carregar raïm

Xafant el raïm en el cup

DOCUMENTA'T
celler: lloc on s'elabora o guarda el vi.
cup: bassa o recipient cobert amb un entaulat de fustes, damunt el qual es xafa el raïm; així, s'escorre el suc o most dins el cup, on fermenta i es torna vi.

Text 13

De tard en tard —puix el país no és molt plovedor— hi arriba un temporal de gregal —les provençades, segons el lèxic d'allí—, i aleshores s'esdevenen les fortes nevades, algunes, d'anys excepcionals, ho han colgat tot davall d'un talló de neu d'alguns pams de

gruixa i han isolat pobles i masades bastant temps. En aquests temporals de vent de «provença», a voltes huracanat, sol caure una neu fina, quasi pulverulenta; el **torb**, llavors, dóna un aspecte imponent i fosc a aquelles terres: vola i encega i s'arrecera la neu, la gent es reclou a casa i els animalons boscans emigren cap a les terres baixes d'Alacant i Elx... En les carenes de les serres els pins van carregant-se del gel que els apega la frigidíssima boira que el vent fa passar esfilagarsant-se entre la ramulla. Enmig de la remor del bosc, ressona de tant en tant l'estrèpit d'un pinàs que se'n ve a terra sota el pes de la gelada. Altres vegades, el cel resta plomís, i para el vent, i hom pot transitar per damunt la neu i caçar al rastre. Aleshores els fums de les xemeneies dels masos grisegen entre la blancor general, i un mateix alé els decanta com a cabelleres despentinades, dolçament. Són, aquests dies, d'un indefinible encant malenconiós, els més poètics de l'hivern.

La Foia de Castalla, *OLC*, III, pp. 321-322

TREBALLEM EL TEXT
1. En el text mateix tens prou elements per a definir que és el torb. Fes-ho.

2. En quin altre text s'ha parlat del mateix fenomen? Quin nom li donava allí Enric Valor?

TREBALLEM ELS TEXTS 8-13
TREBALLEM LES IL·LUSTRACIONS
Indica quin ús tenien les diferents ferramentes.

Diversos tipus de rutlons per a batre

Trill de pedres fogueres

BUSCA I CONSULTA

1. Quines dos importants faenes del calendari agrícola recrea Enric Valor?

2. Quina trobes que és la seua preferida?

3. Amb la informació que tens en els texts 8-13, i més que en pots buscar, redacta una descripció dels processos que se seguien durant la batuda.
Època de l'any:
Objectiu:
Mitjans:
Procés:

4. Creus que hui continuen fent-se igual?

QUAN ESCOLTAVA RONDALLES A LA VORA DEL FOC

1. Què és una rondalla? Digues si és verdader o fals:
a. Qualsevol conte, si és curt.
b. Qualsevol conte, si és llarg.
c. Un conte tradicional.
d. Qualsevol conte, llarg o curt.
e. Un conte narrat oralment pels grans als menuts al llarg dels segles.
f. Un conte infantil, si l'ha escrit un autor famós.
g. Un conte que no s'haja escrit mai.
h. Un conte que, abans d'escriure's, s'ha contat de viva veu, de generació en generació.

2. N'has llegit o te n'han contat alguna d'Enric Valor? En recordes el títol?

3. De quins altres autors n'has llegit?

Una part ben important de l'obra narrativa d'Enric Valor són les seues rondalles, tant pel seu mèrit literari com, sens dubte, perquè es tracta dels seus llibres més populars. Les seues *Rondalles valencianes*, successivament reeditades en diversos volums, fa anys que acumulen desenes de milers de lectors. Vegem com en parla ell mateix en la presentació que va redactar per a l'edició definitiva.

Text 14

A l'intricat muntanyam meridional valencià, persistia no fa massa temps (hi deu persistir encara, per bé que més aïlladament) aqueix hàbit universal i local alhora de contar contes fabulosos o rondalles. Igual s'esdevenia i s'esdevé per altres indrets del País Valencià [...]. Aquest hàbit [...] es donava més en les esmantades contrades per ser exclusivament un món agrícola, llenyataire i ramader, amb unes pràctiques de vida i treball familiars, estables i fortament arrelades en l'ànima popular, és a dir, un ambient propici per a la preservació del folklore. [...]
Per haver nascut i haver-me criat en aquelles terres altes, és clar que he conegut força aquestes típiques i acostumades escenes. Fora, en la nit crua, la pluja freda, la neu callada o els rudes vents que assotaven portes i finestres; dins, la llar exuberant d'**ascles** i **rabasses** oloroses i de flames alegres i bellugadisses; la família i a voltes algun amic, vora el foc, sentint tots aquella dolcesa de trobar-se a recés de les inclemències com en el claustre matern. Llavors sorgia l'inici de la rondalla amb algun dels començos estereotipats: «Això va anar i era...», «Diuen que era una volta...». I seguia el relat de les picardies o de les meravelles, moltes vegades referides a segles remots, a temps anguniosament perduts en les pregoneses del passat, cosa que el feia més atractiu i misteriós. Rondalla rere rondalla, hi desfilaven llenyaters, senyors, criats, captaires, pagesos, reis, patges, princeses, cavallers, gegants i fades... beneits o garneus, valents o covards, cruels o compassius; però que sempre es captenien, obraven i parlaven, si fa no fa, segons els modes i maneres coneguts i estimats del món humà que ens voltava. Eren uns personatges fabulosos... fets a la nostra imatge i semblança.

Prefaci a les *Rondalles*, *OLC*, I, pp. 21-22

TREBALLEM EL TEXT

1. Digues què et sembla més encertat:
a. Enric Valor es va inventar de dalt a baix les seues rondalles.
b. No les va inventar: va escriure les rondalles tal com les havia sentides contar, sense afegir-hi ni una paraula.
c. No va inventar els arguments, però a l'hora d'escriure les rondalles que havia sentit contar hi va posar el seu estil personal, hi va afegir detalls, descripcions, etc.
d. Enric Valor opinava que les rondalles eren pura imaginació, sense cap relació amb la realitat.
e. Es pensava que expressaven la forma de ser de la seua gent.
f. Trobava que barrejaven realitat i fantasia.
g. Les trobava realistes, fins i tot en els detalls més concrets i superficials.

Llar del segle XIX

Comprovem les consideracions que hem fet sobre la realitat i la fantasia en una rondalla d'Enric Valor, *El rei Astoret*, que comença així:

Text 15

Diu que... fa moltíssims anys, hi havia un majestuós castell en el cor de la serra de la Safra. [...]
El castell era habitat pel rei Astoret i la seua petita però refinada cort. Ell era un jove de grata presència, pell blanca i ulls blaus, i tenia bon cor en el fons, per bé que algunes vegades es mostrava de caràcter capritxós i impacient. I és que s'havia criat orfe, i el seu institutor i protector, Baltasar del Seny, l'havia consentit massa. [...]
Baltasar del Seny s'esforçava a fer-li estimar els animalets, les plantes, els magnífics paisatges de la contrada, i sobretot volia que respectàs com un sagrat el temps en què ocells, llebres, teixons i tots els animals boscans estaven en la cria.
El rei Astoret solia complir aquesta veda.
Però heus ací que, un cert any, en ple estiu, va sentir a dir que uns teixons havien arrasat un camp de blat bledaníssim que es trobava relativament prop del castell [...]. Contra el consell de Baltasar, disposà, doncs, de fer una batuda pel bosc seguint el rastre de la bèstia.
A mitjan vesprada, el sol encara alt, isqué acompanyat de quatre joves de la cort i un parell de criats hàbils a seguir els rastres, i l'emprengueren pel que el teixó havia deixat en la seua retirada del bladar.
En efecte, no tardaren a trobar-lo: el teixó va eixir d'uns matolls al sentir clapir els gossos i potejar els cavalls, i el rei Astoret es llançà al seu darrere amb tan gran abrivament, que prompte es perdé de la vista dels seus companys.
El teixó era gros i vigorós i corria com el vent entre la xara i els pins. Tanmateix, el rei, a la mitja hora de cavalcar tot sol, aconseguí arraconar-lo contra una rastellera de penya on l'animal no tenia escapatòria.
I heus ací la meravella. El teixó es queda immòbil, el rei li apuntà la ballesta i, llavors, es va sentir una veu que no se sabia d'on venia:
—Rei Astoret, no mates el teixó, que ho ploraries!
Però el jove, refet de la sorpresa i enrabiat per la llarga correguda, alhora que deia «Sigues teixó o dimoni, ara moriràs!», soltà la fletxa, que anà rabent a clavar-se en el cos pelut i avellutat. I al moment, el teixó esclatà amb gran estrèpit, i al seu lloc aparegué una vella alta, seca i de cara de magranetes agres.
—Demostres, rei Astoret —va dir amenaçadora—, que tens el cor ben pelut, i he decidit castigar-te. ¡Des d'avui mateix t'enamoraràs d'una bellíssima fadrina que veuràs en somnis, i mai no la trobaràs!

El rei Astoret, *OLC*, I, pp. 300-301

TREBALLEM EL TEXT

1. Podríem dir que la rondalla ens fa una proposta moral? Per què?

2. Exposa la situació que s'hi ha produït.

Teixó

Ara bé, la bella fadrina dels somnis serà informada per una fada de com desfer l'encantament del príncep, que afecta així mateix el blat segat a les rodalies del seu castell, a la serra de la Safra. Una fada benèvola, Salina, s'entrevista amb ella i tenen la conversa següent:

Text 16

—Ara conteu-me què li passa, al rei.
—Filla meua: ell viu en un castell molt bonic, però allò és molt lluny, a moltes llegües de camí, i Astoret està encantat.
—És igual: expliqueu-me com hi puc anar.
—Mira, ara no pot ser, pel que et diré: a l'estiu, en les terres del castell, que es troba a la serra de la Safra, hi haurà una gran collita, i a les eres del castell es farà com sempre la batuda del gra.
Però segons diuen les estrelles, la darrera gran batuda,

que aplegarà més de mil garbes a l'era, tindrà sempre la palla **rellenca** i no hi haurà qui la talle.
Els batedors, amb nou mules amb els seus rutlons, roda qui roda, no en trauran res en clar. Ja ben desesperats, t'hi hauràs de presentar tu, agafar els nou ramals i posar-te a roda, si és que vols desencantar el dissortat rei.
—Amb cor i ànima! —va saltar Margarida.
—Tu, vinga de rodar —va prosseguir Salina—, sense cansar-te ni de dia ni de nit... Ja veus si això és penós. Als nou dies, si ho pots resistir, s'haurà acabat la batuda i s'haurà romput l'encantament del rei.
Ell recobrarà l'antiga alegria [...].

El rei Astoret, *OLC*, I, pp. 312-313

TREBALLEM ELS TEXTS 15-16
1. A banda del príncep, què més ha afectat l'encantament?

2. Quins elements pertanyen, innegablement, al món de la fantasia?

3. Quins altres elements són extrets de l'entorn social i natural en què es contava la rondalla?

DOCUMENTA'T
Vegem ara si podem identificar-ne algun més, d'elements identificables amb la realitat de l'entorn d'oïdors i contadors de la rondalla, després de llegir el text següent, sobre els costums dels teixons.

Text 17
ELS TEIXONS

A l'hivern redueixen llur activitat, dormen molt i s'alimenten de les seves reserves de greix acumulades a la tardor. No són subjectes a una hivernació pròpiament dita, amb disminució de la temperatura corporal. Al sud de la Península quasi no «hiverna». Quan a la primavera esdevenen ben actius, els «penja la pell»; tant de greix han perdut. Llur manera de caminar sembla llavors encara més «d'ànec» que quan tenen més pes, perquè amb llur part posterior excessiva es balancegen lateralment quan avancen a poc a poc. Però els teixons poden córrer amb sorprenent rapidesa a amagar-se dins el cau protegit, quan els amenaça un perill. Acorralats, profereixen un udol espantós. Altrament fan sentir poc soroll, llevat d'un rondineig i uns esbufecs queixosos quan cerquen aliment.

Josef Reichholf
Mamífers. Guies de natura Blume, p. 148

TREBALLEM ELS TEXTS 15/17
1. Com ha influït l'observació dels costums dels teixons en la concepció de la rondalla?

LA GEOGRAFIA FANTÀSTICA D'ENRIC VALOR

Així, fent una barreja que no sempre serà fàcil de destriar, en les rondalles d'Enric Valor se superposen fantasia i realitat, complementant-se, explicant-se l'una a l'altra.
La geografia real, viscuda, també s'implica en aquell món reinventat, ambigu i sorprenent: els regnes, ducats i senyories on s'esdevenen les aventures fabuloses es troben entre les mateixes serres que podem veure i assenyalar en el mapa; els herois, les terribles ferams i pors van per les mateixes sendes i carenes que els humans transiten i, així, tot el territori pren una nova dimensió.
En cadascun dels texts següents trobareu un regne o senyoria on s'esdevenen els fets prodigiosos d'alguna rondalla narrada per Enric Valor.

Text 18
EL DUCAT DE LES DUES AIGÜES

Jaumet [...] féu via pel peu de la serralada del Carrascal d'Alcoi, plena de boscos i d'ocells xiscladors i de feres boscanes, i arribà per fi al port de l'Aigüeta Amarga.
D'allí estant, se li apareixia cap a migjorn una contrada ampla, verda de sembradura, rodejada d'allunyades muntanyes, amb una població gran, potser de tres mil ànimes, la qual tenia enmig un castell coronant-la sobre un tossal, que no era altre que el castell de Frederic de les Dues Aigües. [...]
Aquell port de l'Aigüeta Amarga és molt bonic, i s'obre pas entre el Carrascal d'Alcoi a esquerra i l'alt de Biscoi a dreta, segons mirem el migdia.

Serra del Carrascal

Text 19
ELS DOMINIS DEL REI ASTORET

Diu que... fa moltíssims anys, hi havia un majestuós castell en el cor de la serra de la Safra. Avui, aquells paratges encara conserven bells boscos de pins blancs aromats de balsàmiques resines [...].
El castell era habitat pel rei Astoret i la seua petita però refinada cort.

Serra de la Safra

Text 20
EL CASTELL D'ENTORN I NO ENTORN

I així, pujant i davallant per un terreny trencat i vari, amb alguna petita foia entremig, a moltes hores de camí veuràs al davant teu una gran crestellera, que són els alts de Gulatdar. Damunt la mateixa carena, vora el coll del Llamp, ja albiraràs el castell d'Entorn i no Entorn.

Text 21
EL REGNE DE BUCÀRIA

El negre l'agafà de la mà, i sense perdre punt s'enlairaren a poc a poc fins aconseguir una gran altitud en l'ample, fred i solejat cel del matí muntanyenc. Esclafamuntanyes, sempre tan valerós, gaudia, refiat, d'aquell extraordinari espectacle [...]. Volaven per damunt les altures mariolanes, cap al nord, cap a Bucària [...].

«[...] les altures mariolanes», és a dir, la serra de Mariola

Text 22
EL PALAU DEL TARONGER DE L'AMOR

Allà, quan haureu deixat darrere uns estrets impressionants d'argila roja, la gran planúria apareixerà als vostres ulls, pedregosa i despoblada, i, prop de la ratlla de l'horitzó, destriareu com una taca fosca, que no és més que un ombrós oasi de més de vint mil palmeres. Al centre d'aquell oasi, hi ha el palau del Taronger de l'Amor.

Text 23
EL REGNE DE LA TERRA BLANCA

Fa segles hi havia un regne més petit que gran, però molt grat de terres, riberes i muntanyes [...]. Es deia el regne de la Terra Blanca, i la seua reina, Brígida I, tenia un sol fill, l'hereu del tron, molt garrit per cert, que li deien Girau. [...]
I va esdevenir-se una volta, que es presentà una temporada de cacera ben propícia, puix que abundava molt la caça de pèl i de ploma per diversos indrets del regne, i en especial pels Vedats Reials Alfafarencs. Aquells vedats eren una foia llarga que s'estenia de ponent a llevant cosa d'una llegua i estaven flanquejats pel migdia per una serra boscosa i amplíssima, en la carena de la qual es trobava la frontera meridional del regne.

Text 24

Entre les serres d'Aitana, Serrella, Benicadell i Mariola, hi havia antigament un petit reialme molt cobejat pels reis veïns. Aquestes intricades muntanyes formen com un immens recinte que enclou la delitosa vall de Seta, els barrancs de Penàguila, la foia d'Alcoi, la plana de Cocentaina i les valletes de Travadell i Perputxent: cada fondal amb el seu riuet, cada barranc amb la seua font i cada costera amb el seu mantell de pinedes i alzinars. Doncs això formava l'esmentat reialme.
En aquells temps antics, senyorejaven la contrada molts castells i castellets, com els de Penàguila, Alcoleja, Penella, Cocentaina, Beniarrés... i manant sobre tots, un, avui desaparegut (llevat de quatre runes soltes), situat al peu d'un alt penyal encara coronat per uns torricons que li feien de vigies, que s'anomena fortalesa de Benillup.

El castell de Travadell, prop de Benillup

Text 25

A tot açò, en el Regne de les Girones, el rei Peroliant estava més que acovardit aquella temporada, perquè eixia, en les contrades interiors del petit regne, una gran serp que feia tota mena de morts i malifetes, no deixava acabar les feines del camp en els pobles de la rodalia d'Alcalà, i el rei no cobrava els tributs, i, a més, la serp de la guitza havia mort set cavallers de la cort, els quals ell havia tramés a aquelles altes terres alcalaïnes per veure si aconseguien matar-la.

El castell d'Alcalà

TREBALLEM ELS TEXTS 18-25

1. En el dibuix que hi ha a continuació tens assenyalats tots els regnes o territoris de què ens parla Enric Valor en els texts 18-25. Basant-te en les descripcions que acabes de llegir, sabries anomenar-los? Escriu cada nom dins de les fronteres corresponents, si en tenen. Si no en tenen, com ara el castell d'Entorn i no Entorn, fes-ho al costat.

Esta lliçó seria incompleta si no llegírem les *Rondalles* d'Enric Valor. Ara és, doncs, l'hora de començar a llegir-les si no ho heu fet mai; o de llegir-ne, de les que encara no heu llegit; o de rellegir algunes de les que fa molt de temps que havíeu llegit i no recordeu bé.

ACTIVITATS SUGGERIDES

1. De tres rondalles d'Enric Valor, entre les més breus que va escriure, vos proposem que ordeneu correctament l'esquema de la narració que vos donem desordenat. Feu-ho just després de llegir-les.

El dimoni fumador

El dimoni l'acaça i s'aclama a Déu.
Encontre amb el dimoni.
Una falta greu de conducta.
Malgrat l'encontre amb el dimoni, encara va a caçar.
Agressió al dimoni.
Se'n va a caçar.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....
6. .....

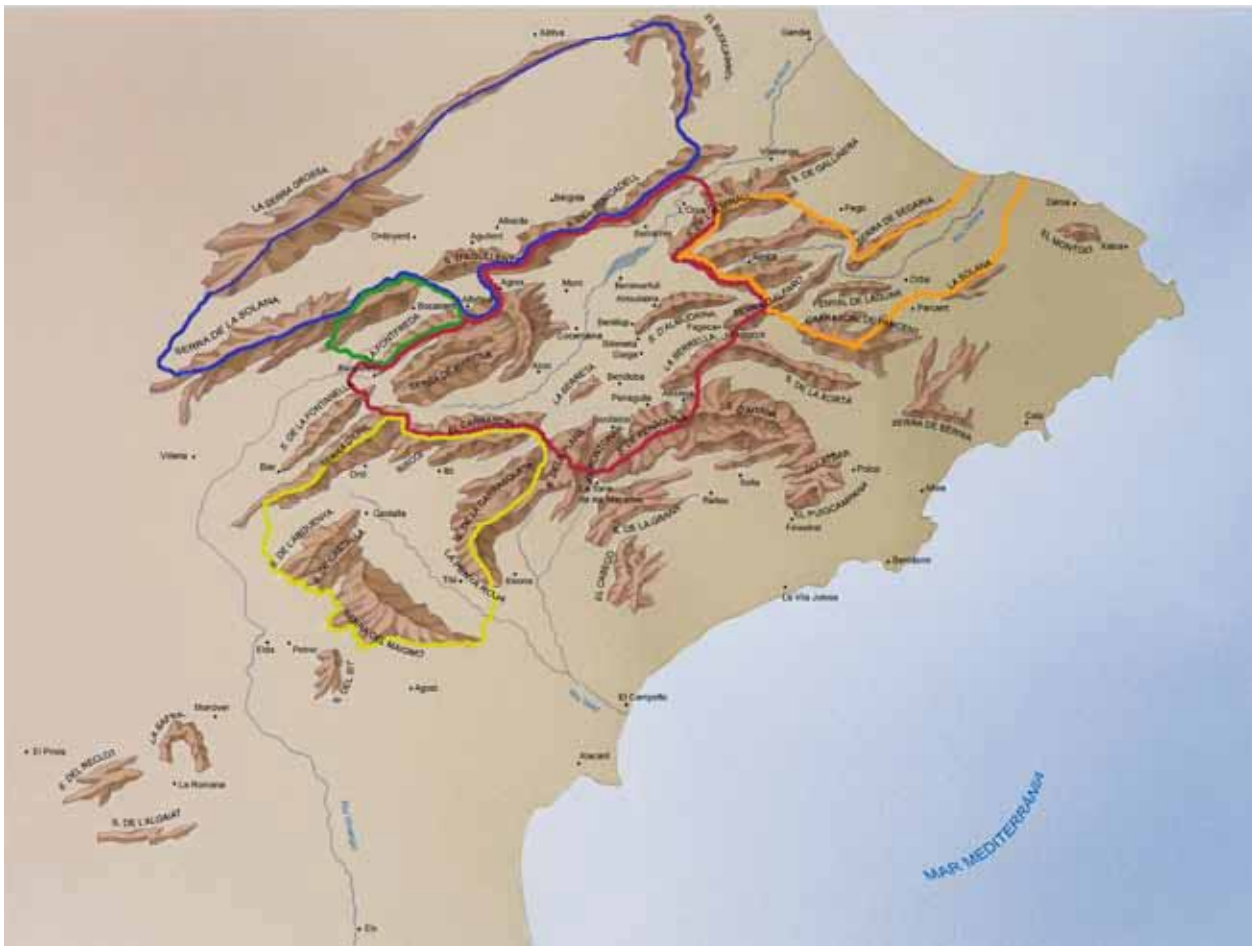

I queixalets també!

Encontre amb l'infant diabòlic.
Encontre amb la llavanera misteriosa.
Acte de desobediència.
Malgrat l'avís de l'infant diabòlic, encara va al llavador.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

El jugador de Petrer

El pacte amb el dimoni.
L'ús de l'objecte màgic.
El dimoni, derrotat.
Invocació al dimoni.
Ha jugat i ha perdut: està arruïnat.

1. .....
2. .....
3. .....
4. .....
5. .....

2. Tenint l'esquema davant, seríeu capaços de contar, de viva veu i davant d'un públic, qualsevol de les tres breus narracions suggerides?

3. A continuació et donem una llista de *pors*: dotze éssers terribles, que comporten un greu perill per a qui s'hi enfronte. Apareixen en diverses rondalles d'Enric Valor (el títol està a la dreta). Per grups, repartiu-vos el treball: consulteu la rondalla corresponent, descriviu cada por i situeu-la en la il·lustració següent.

El drac de set caps > *La mare dels peixos*
Les portes portejadores > *El castell d'Entorn i no Entorn*
El gegant del Romaní > *El gegant del Romaní*
Els vents > *El xiquet que va nàixer de peus*
El gegant negre > *Esclafamuntanyes*
La fornera geganta > *El castell d'Entorn i no Entorn*
La por del llavador > *I queixalets també!*
L'infant diabòlic > *I queixalets també!*
El dimoni fumador > *El dimoni fumador*
El dimoni Capralenc > *El jugador de Petrer*
La bruixa Safranera > *El rei Astoret*
El senyor del Benicadell > *La mestra i el manyà*

4. Per grups, feu un dibuix de cada por descrita, penseu per a cadascuna uns versos rimant en redolí. Després, ordeneu-ho en forma d'auca.

5. Escriviu una rondalla. Podeu fer-ho en grups.
a. Primerament, creeu el protagonista:
Ha de tindre diverses qualitats, però també un defecte. El defecte s'ha de fer evident cometent una falta. Haureu de posar-li un objectiu perquè puga redimir la falta o corregir el defecte.
b. En les proves i aventures que passarà, haurà de fer un viatge pel territori que teniu en la il·lustració.
c. Haurà d'enfrontar-se amb algunes de les deu pors que hi heu localitzat.

SOPA DE LLETRES
Enfilant bé les lletres, trobaràs vint noms de personatges (animals, humans...) que intervenen en les *Rondalles* d'Enric Valor.

E	S	I	F	O	R	J	A	Q	O	T	P	L	N	I	S
H	S	B	A	Z	E	T	I	D	E	N	T	A	T	G	E
D	A	C	I	P	R	D	S	L	C	A	R	E	B	O	L
U	I	G	L	L	R	Q	L	B	R	U	I	X	A	D	L
J	N	E	L	A	E	O	G	E	A	X	B	Q	U	I	A
Z	Ç	A	C	I	F	U	N	D	O	P	L	N	Y	Ç	F
L	A	Q	A	R	R	A	N	C	A	P	I	N	S	D	F
Q	E	X	B	O	R	T	M	E	M	F	O	R	N	E	R
E	R	R	E	F	A	Ç	O	U	P	L	A	E	G	T	H
A	F	P	A	S	S	A	P	O	N	T	S	T	E	R	N
B	E	S	I	O	Y	S	I	B	A	T	R	A	M	Z	E
R	A	S	T	E	N	T	M	A	Ç	N	A	Y	A	T	O
O	B	I	D	I	M	O	N	I	O	A	E	N	N	P	R
J	U	G	A	D	O	R	A	E	S	G	I	E	Y	R	E
L	T	A	I	R	N	E	I	S	S	E	V	L	A	E	S
P	O	L	L	A	S	T	R	E	A	G	A	L	R	S	S

MOTS ENCREUATS

HORITZONTALS
1. Plural. T
2. Allà on tenen la casa la rabosa, el teixó, el conill. Infinitiu.
3. Serra que separa el Regne de la Terra Blanca del Regne de Benillup.
4. Dígraf. Va darrere del llamp. Velleta. Pronom apostrofat.
5. Pot ser de timó, de romer, de camamilla, etc. (al revés). Dígraf (al revés). Allí el mig pollastre s'hi va trobar un dineret.
6. Margarida Blanca en va trencar una, xafant-la amb una pedra, i dins va trobar tot un tresor. Cal ajustar-lo al cavall, en la boca, per a poder-lo muntar i fer-lo obeir amb les regnes. Conjunt d'edificis amb casa, estables, corrals, graners envoltats de les terres pròpies de conreu i de pastura. Plural. V.
7. Per a arribar on vols anar, a peu o a cavall. Serra on tenia el seu castell la reina Tomanina, d'on va eixir la valenta Teresa cap al castell d'Entorn i no Entorn. Tots els vents tornaven a veure-la en la Covalta, i ella els donava sopar abans que es gitaren.
8. Animalet més treballador que sabut. N'hi havia un de set caps al portet de l'Aigüeta Amarga, entre el Carrascal i l'Alt de Biscoi. Ho ha de ser un gegant.
9. Una altra manera de dir més treballador que sabut. E. En les rondalles, els bons guanyen sempre i els malvats no guanyen... No el van veure així al pollastre de festes: no se'l van menjar mai. Una de nom Salina, va ajudar Margarida Blanca contra la bruixa Safranera.
10. L'arbre vora del qual, baixant per la costera cap al misteriós llavador de Penàguila, es va trobar el famós xic de *I queixalets també!* El llop sempre ho és per culpa de l'astuta raboseta. El follet tenia les cames curtes i el cap...
11. Pronom apostrofat. Al mateix nivell de. Muntanya de poca alçària, de forma allargada, aplanada i arredonida. I.
12. Enfront del Maigmó, tanca la Foia de Castalla i, al capdamunt, tenien la casa unes famoses velletes.
13. Traure aigua submergint un poal o un altre recipient per a omplir-lo. T.
14. La consonant que més bufa. Cap.
15. En o cap a. Entre suficient i notable.

VERTICALS
1. Un nuc tan fort i estret que escanya la u. R.
2. Cap. En o cap a. El primer número.
3. Valent i fort. La demana l'heroi al rei, si vol casar-se amb la princesa. Només pegant-ne un, don Joan de la Panarra (fill de Finestrat), en va matar més de cent.
4. Segur. La de les rondalles sol ser feliç. Terres que no es cultiven (al revés). P
5. Homenet. Allà esperaven uns bous famolencs, que no hi podien pasturar perquè les herbes hi creixien amargues (al revés). El faig cavaller (al revés). En quin lloc? (al revés).
6. Solen ser un problema quan no hi ha pont i més encara si s'hi amaga una serp grossa com la cuixa (al revés). Pronom apostrofat. Ciutat molt sabatera on va viure Enric Valor, a la vora de Petrer, la del famós jugador. Dóna pas a l'últim. Dígraf. Actua (al revés). Preposició.
7. Al llenyater de Fortaleny li agradava moltíssim. La serra on Esclafamuntanyes i els seus van trobar el castell de la Torre Vella. R
8. La més alta d'aquelles serres. C. Dígraf. Guionet.

9. Encantat per una fada (al revés). Dígraf. En tenen les serps, els dracs, gats i gossos. Element principal de tot tresor.
10. Tots ho feien quan sentien dir a Joanet «panarra» en compte de panera (al revés). Enfront de la Penya-roja, tanca la Foia de Castalla.
11. L. Per a ficar dins d'un guant de la felicitat, o dins d'un guant normal i corrent (al revés). En fa un l'aigua, caient al buit, entre les penyes. R. Mata baixa i arredonida (al revés).
12. Solen ser-ho els reis, els savis, els bruixots, fins i tot poden ser-ho els malvats, però mai l'heroi (al revés). RT. Clotada entre muntanyes.
13. R. E. Ot de grandot.
14. D.
15. En o cap a.

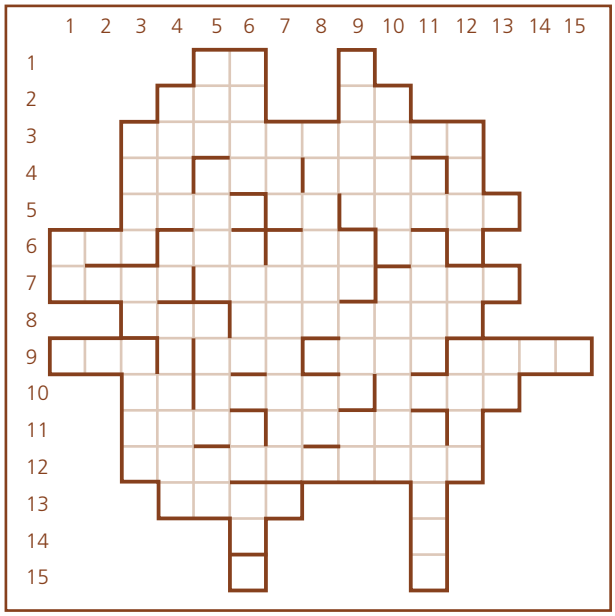

ELS NOUS TEMPS

Aquell món descrit per Enric Valor, que al llarg de segles havia evolucionat lentament, que es mantenia encara aparentment estable, passaria per commocions que el canviarien en molt pocs anys. Poques vegades la història ha evolucionat d'una manera tan ràpida i alhora tan profunda.
Enric Valor havia conegut aquell món antic, durant la seua infància, i el va veure esfondrar-se des de la seua primera joventut. Allò l'afectà profundament, com a tota la seua generació, i aquell gran daltabaix històric va ser un dels principals impulsos que el van moure a escriure: deixar memòria de quin va ser el seu món i de com va desaparéixer.
Llegim com explicava ell mateix l'inici d'aquells canvis.

Text 26
ENTREVISTA A ENRIC VALOR
Per Rosa Serrano

Semblances i dissemblances de dues famílies: els Valor i els Vives.
Segons les meues notícies familiars, els Valor són alcoians. De segles, sembla. La seua gran casa pairal s'alçava en el carrer Sant Nicolau. L'escut d'armes de Valor era una pedra grandíssima que es conservava en el terra de l'hort de flors que la casa pairal tenia al darrere. Tot això s'ha perdut i sobretot s'ha oblidat.
Els Valor, contràriament als Vives de Dénia que ajudaren a la proclamació de l'arxiduc Carles com a rei d'Espanya, es veu que se'n passaren a la causa dels Borbons, i durant unes quantes generacions foren nomenats corregidors de la governació d'Alcoi. El meu pare em deia que el corregiment passava de pares a fills. Em pense que el meu besavi Josep Valor i Puigmoltó ja no fou corregidor i naturalment el meu avi tampoc.
En aquella època hi havia, en el sud del País Valencià almenys, un tràfec d'hereus cap ací i cap allà cercant on casar-se amb bones senyoretes. En realitat, tots els pobles solien tenir la seua petita cort. El meu avi Roc Vives féu com el meu avi Valor: anar a Castalla per a assistir a aquells balls preciosos i també a aquelles caceries, i allí va conèixer la meua àvia, Dolors Amorós Soler, amb la qual es va casar. No recorde com es féu la relació del jove Vives amb la que fou la seua muller, però sí que tinc dades certes sobre el cas de l'avi Valor, que es veu que va galantejar amb èxit la meua àvia Àngela i se'n va tornar a Alcoi, des d'on va escriure una carta demanant-la als seus pares.

Com és possible que pertanyent a una classe tan benestant després ja no pogués estudiar a la Universitat?
Érem una classe en davallada. Hi va ajudar el fet de suprimir-se la figura de l'hereu, que ho heretava tot, i la conseqüent divisió de les herències que es repartien entre tots els fills. Però per a nosaltres el detonant fou la Guerra Europea. Ja t'he dit que la meua família eren rendistes i anaven gastant les rendes i venent les propietats i els masos. D'altres famílies, per diverses circumstàncies, les varen mantenir millor.

Quins [...] records conserva d'aleshores? Quins fantasmes neguitejaven també la seua infantesa?
Jo vaig començar a patir molt enjorn. Perquè era, no sé..., molt conscient. De molt petit ja em feia càrrec dels problemes de casa, en una espècie d'espionatge. Va ser la guerra, la primera, l'europea, la que ens va trastornar. No essent ja hereus, el nostre no era un

patrimoni sòlid: un mas mitjà i dos de menors. L'any setze, crec que va ser, els alemanys van declarar el bloqueig. El vi es venia tot a França, fora del que es destinava al consum del país. De totes maneres, des d'Alacant eixia el vi en massa per mitjà de vaixells, vi ben elaborat, bo, de molt grau i de cos. A França el mesclaven —el *coupage* que es deia— amb els seus vins pàl·lids i feien tota classe de combinacions. En saben molt de fer vins, els francesos. Són uns genis, però els alemanys varen dir: «S'ha acabat!» Des de Dénia es solien veure, de vegades, els submarins. Van començar a afonar els nostres bucs i van dir: «No arribarà ni un litre de vi a França.» I van arruïnar tots els vinaters. El meu pare va començar a vendre terres: en primer lloc unes bones hortes que tenia a l'altra banda del riu, en la partida d'Almarra. En aquella època, almenys en la ruralia, els bancs no funcionaven, però sí els prestamistes. Pagarés, interessos tenebrosos, amenaces d'embargament. Vam vendre un maset molt bonic on fèiem un milenar de cànters de vi, que estava prop de la carretera d'Alacant. Després un altre de vinya i bon oliverar en el Racó de l'Espartosa, un lloc molt pintoresc al peu de la serra de Castalla... A conseqüència d'allò vam passar una temporada a Elda i d'allí vam anar a viure a Alacant.

Rosa Serrano
Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor, pp. 29-36
[selecció de fragments]

TREBALLEM EL TEXT

1. A quina classe social pertanyia Enric Valor?

2. Quin va ser el detonant de la ruïna de la seua família?

3. A qui més va afectar?

El mas de Planisses va ser propietat de la família Valor

Bancals de Planisses, amb el Maigmó al fons

EL BLOQUEIG ALEMANY

A continuació teniu alguns texts que expliquen, des de diversos punts de vista, un dels aspectes d'aquella terrible Primera Guerra Mundial (1914-1918) que més directament va afectar la societat valenciana: el bloqueig marítim contra el comerç de França. Ens centrarem en alguns dels còmplices que, entre nosaltres, van prestar la col·laboració necessària al bloqueig.

L'HOME MÉS MISTERIÓS DEL MÓN

Text 27

Joan March havia sobrevingut un dels socis més importants de la Cía Isleña Marítima. Era la naviliera que cobria els serveis marítims regulars amb la península, Alger i Marsella, per concessió estatal. [...] Els serveis d'informació francesos alertaven de la influència en la companyia marítima del cònsol alemany a l'illa, Alfred Muller. L'agent diplomàtic havia establert abans de la guerra bones relacions amb March [...]. Des que esclatà la guerra havia intentat aconseguir que els vaixells de la Isleña deixessin de transportar mercaderies a destinació als ports francesos. A canvi, es comprometé que, un cop acabessin les hostilitats, Alemanya reembossaria les pèrdues que ocasionés aquesta política d'exclusió. A la vegada, oferí les màximes garanties de seguretat

pels vaixells de la companyia, això volia dir que no serien blanc dels submergibles de guerra del seu país ni dels seus aliats.
Les embarcacions espanyoles, tot i que Espanya s'havia declarat neutral, podien eventualment, com succeí en repetides ocasions, ser atacades pels aterridors submergibles alemanys o austríacs.
Els submarins dels imperis centrals havien burlat el bloqueig de la Marina Britànica a Gibraltar i s'havien convertit en un malson pels vaixells de guerra dels aliats i una amenaça per als vaixells d'altres països neutrals que comerciaven amb els països enemics d'Alemanya, a la Mediterrània occidental.

Pere Ferrer
Joan March. L'home més misteriós del món, pp. 46-47

TREBALLEM EL TEXT

1. Parla de dos fases clarament diferenciades, pel que fa al bloqueig en els ports francesos. Quines?

2. Com havien pogut els alemanys trencar el predomini anglés en la Mediterrània?

3. Quins greus problemes podien tindre els submarins alemanys en la Mediterrània?

Submarí alemany de la Primera Guerra Mundial

Text 28

El subministrament als submarins de les potències centrals, per part dels homes de March, fou un episodi que estimulà la imaginació del poble i que donà peu a relats que, a partir d'uns fets reals, es fantasiejaren, i amb el pas del temps, s'han incorporat a la història popular.
Jordi Martí Rosselló, més conegut pel pseudònim del *Mascle Ros*, i director de la revista *Foch y Fum,* fou l'autor de dos relats que publicà a la seva revista que es convertiren en llegenda. Es titulaven: *El Patrón del Sr. Z o el convenio del Submarino* i *Descubrimiento de la martingala o la astucia del Sr. K.*
El Sr. Z (era Joan Marc) enviava un dels seus patrons amb un falutx carregat d'arròs, mongetes i altres productes alimentaris a destinació a un port peninsular. Li marcava la ruta que havia de seguir per no ser interceptat pels submarins alemanys. Però sorprenentment, a cada viatge un submarí s'apropiava de la seva càrrega.
Un dia el patró decidí canviar el rumb i arribà a bon port. El patró retornà joiós a l'illa i s'apressà a comunicar-ho al Sr. Z. Si en les anteriors ocasions el Sr. Z s'havia mostrat comprensiu i gens molest, aquesta vegada es va enrabiar. Li digué que amb la seva conducta havia desobeït les seves ordres i això ell no ho podia consentir. L'acomiadà sense cap mirament.
El nou patró, que conegué la injustícia que el Sr. Z havia fet al seu predecessor, decidí venjar-lo. En el primer viatge va seguir una ruta distinta a aquella que li havia traçat el Sr. Z i arribà a port sense haver estat interceptat amb cap nau de guerra alemanya. En el mateix moll va trobar comprador per a la mercaderia que transportava i se'n va embutxacar els doblers que li pagà. Quan retornà a Palma advertí al Sr. Z que s'havia creuat amb un submarí alemany, el capità del qual l'havia obligat que els seus mariners transbordessin tota la mercaderia a la coberta del seu submergible. El Sr. Z li digué que no hi donés més voltes. «Guarda't, bon home, d'un ja està fet!» Li repetí que ell, com a patró, tot just estava obligat a fer sempre el que se li manava. Al segon viatge, el patró repetí el mateix estratagema, però aquesta vegada el Sr. Z no es deixà enganyar. Havia estat informat que els submarins no veieren ni de lluny els vaixells de March. L'acomiadà i l'amenaçà de mort, però no pogué lliurar-lo a la justícia, com hauria desitjat. S'exposava a passar de denunciant a inculpat per contraban de guerra.

Pere Ferrer
Joan March, L'home més misteriós del món, pp. 67-68

TREBALLEM EL TEXT

1. Per què creus que Jordi Martí Rosselló va haver de publicar els escrits contra Joan March, no acusant-lo directament, sinó com a texts de ficció, i sense anomenar-lo pel seu nom?

2. Exposa resumidament el dispositiu que permetia l'avituallament dels submarins.

La denominació de falutx engloba almenys dos tipus de barques:
el llaüt (un sol arbre amb dues veles)
i la barca de mitjana (dos arbres amb tres veles)

UN DE BEGUR

Òbviament, encara que fóra el principal, amb l'avituallament no s'acabaven els problemes dels submarinistes alemanys en la Mediterrània. L'escriptor Josep Pla, en la narració «Un de Begur» va parlar d'altres actuacions dels agents alemanys al nostre territori. Vegem-ne uns fragments.

Text 29A

A l'hivern, de tant en tant, solia comparèixer un home de Begur a qui deien el Miner, que era manc i tenia un aspecte esquiu i reservat. Tenia, amb el meu pare, llargues conversacions, sempre amb una veu sorda i baixa.
De jove s'havia dedicat reiteradament a la pesca amb explosius, i un dia, al farelló de Fitor, per voler matar massa llobarros, aguantà una dècima de segon de massa l'explosiu amb la mà i l'artefacte li seccionà el canell com si l'hi haguessin tallat amb una destral.

Josep Pla
«Un de Begur», dins *Contraban i altres narracions*, pp. 20-21

TREBALLEM EL TEXT
1. Per què li deien el Miner?

2. Localitza Begur en el mapa. Per què creus que aquella zona litoral podia tindre un interés especial per als submarins alemanys?

Text 29B

—A l'època de la guerra del 14...
—Digueu, Miner, digueu... —féu el meu pare. [...]
—Li deia, doncs, que a l'època de la guerra del 14 em vingueren a trobar dos senyors alemanys. Feia molts anys que els coneixia, perquè havien traficat en qüestions de Suro i eren molt simpàtics. Em digueren: «Miner, hauríem de parlar...» «No sabia pas que haguéssim de parlar —que jo vaig dir-los—, però vostès diran.» «Teniu compromís aquest vespre?» «No, senyors.» «Convindria que parléssim amb una certa calma i sense que ningú ens fes nosa.» «Aquest país es presta molt per a parlar amb calma —vaig contestar—. A la nit no es troba ni una ànima.» [...]
A l'hora indicada vaig sentir uns passos a la carretera. Portaven bones sabates. Vaig acostar-m'hi. Vaig dir: «Bona nit tinguin...», en veu baixa. Eren ells. Però la meva primera sorpresa fou constatar que, en lloc de dos, eren tres. Vaig donar una ullada al nou vingut. Era un home jove, ros com els altres, però més alt i més flac. Fumava la pipa i vaig notar que em mirava amb molta insistència, de dalt a baix. Els altres, que notaren la meva estranyesa, em digueren que era un íntim amic d'ells, persona de tota confiança. Quan el foraster constatà que parlaven d'ell, m'allargà la mà, sense dir, però, ni una paraula. Encaixàrem.
—Vostès diran... —vaig dir per començar.
—Si voleu, caminarem una estona. Tenim temps.

Josep Pla
«Un de Begur», dins *Contraban i altres narracions*, pp. 22-23

TREBALLEM EL TEXT
1. Com podríem qualificar els dos alemanys coneguts del Miner?

2. Entre qui els havien reclutat? Per què?

Text 29C

—Bé, digué el jove que portava la veu cantant, en

el moment d'iniciar la marxa carretera enllà—. Fa molts anys que ens coneixem. Us considerem un gran coneixedor del país. Ens podríeu ésser, si ens entenguéssim, d'utilitat. Creiem que no hi ha pas gaire gent que conegui la costa com vós...
—De Portvendres a Garraf, pam a pam...
—Perfectament. Ara us voldria fer una pregunta. ¿Estaríeu disposat a guanyar una bona setmanada sense treballar gaire?
—Què s'entén per una bona setmanada?
—Vint duros la setmana.
—No hi ha res a dir. És una bona setmanada. I què hauria de fer per vint duros la setmana? De cuiner? Vaig observar que els dos alemanys coneguts somreien per sota el nas. El foraster —malgrat semblar que no entenia ni una paraula— també somrigué, sens dubte per imitar-los.
—Us hauríeu d'embarcar... Escolteu bé: us hauríeu d'embarcar en un submarí...
—En un submarí, què...?
—En un submarí alemany...
—I on és aquest submarí alemany?
—No us preocupeu. Això és absolutament secundari.
—¿I què hi podria fer, jo, pobre de mi!, en un submarí?

Josep Pla
«Un de Begur», dins *Contraban i altres narracions*, pp. 23-24

TREBALLEM EL TEXT
1. Què creieu que podia fer el Miner en un submarí?

2. Per què havien triat precisament el Miner?

LA FIL·LOXERA

A primeries de segle, el sector vinater no va patir sols el gravíssim bloqueig alemany. A aquella guerra, que amb la nova arma dels submarins va semblar als contemporanis un malson de ciència ficció, s'hi va unir una plaga de dimensions bíbliques: la fil·loxera, un insecte que arrasava les vinyes d'Europa des de mitjan segle XIX i que, en lenta progressió, va anar arribant a terres valencianes, després d'haver-ho fet a Andalusia, Portugal i Catalunya.

Text 30

fil·loxera: Insecte de l'ordre dels *homòpters* que parasita en massa els ceps, dels quals succiona la saba fins que en provoca la mort. [...] Els efectes de la fil·loxera són diferents sobre els ceps americans i sobre els europeus. Els primers no en són gaire afectats, però en els segons els ous de l'hivern donen lloc a un pugó, que habita al damunt de les arrels petites, i el cep es debilita i a l'últim mor. L'atac de la fil·loxera es manifesta a rodals, que es destaquen enmig del color verd de la vinya; la mort del cep comença pel centre del rodal. Per a lluitar contra la fil·loxera hom empra **portaempelts** americans, resistents a l'atac. Originària de l'Amèrica del Nord, la fil·loxera fou transportada a Europa, d'una manera accidental (el 1863 a Anglaterra i el 1865 al continent), i constituí una arrasadora plaga de les vinyes europees.

GEC, vol. 11, p. 127

Text 31
EL DESASTRE DE L'ANY 10

Tots hem sentit parlar de l'any deu per referir-se a una situació desastrosa. Però sovint desconeixem el seu significat original, el qual es remunta a la greu crisi econòmica i social que va afectar grans territoris, entre ells la nostra comarca, el 1910, justament un segle abans de l'actual.
L'Edat d'Or de la vinya en la Vall d'Albaida es va assolir el 1889 amb una extensió màxima de 12.495 hectàrees en el Partit Judicial d'Albaida i de 7.899 més en el d'Ontinyent. El cultiu tenia en aquells moments una forta demanda des dels països de l'Europa Occidental, especialment de França, la qual havia vist reduïda la seua producció a meitat del segle XIX per l'atac de l'oídium i en els anys 80 per la fil·loxera. De forma que les nostres vinyes es beneficiaren pel retard en atacar-nos les plagues i els beneficis de vendre aiguardent, panses i vi a un bon preu feren possible un gran creixement de la població, importants canvis urbanístics en els nostres pobles i la renovació dels antics mitjans de comunicació, tot destacant a partir de 1893 el pas del ferrocarril cap a València.
Però l'insecte voraç anomenat *Philoxera vastatrix*, a partir de 1906, es va estendre des de Benigànim i d'altres focus com ara Gata de Gorgos i Xiva, cap a la major part del territori valencià. Va caldre arrancar les vinyes velles autòctones de peu europeu i substituir-les per peus americans, immunes a la larva fil·loxèrica que viu paràsita en el tronc i en les arrels. Els viveristes de la nova planta americana es consolidaren a Ontinyent, Agullent i Aielo de Malferit, els quals encara són hui en dia els principals productors de barbats de tot l'Estat.

Daniel Alfonso Medrano
Calendari de festes, tradicions i gastronomia de la Vall d'Albaida, IEVA

TREBALLEM ELS TEXTS 30-31

1. On penses que va arribar abans la fil·loxera? A la Vall d'Albaida o a la Foia de Castalla?

2. Per què es necessitaven ceps americans?

3. Per què creus que es feien servir només com a portaempelts?

Ceps arrenglerats en una vinya, abans de tallar-los els sarments

BUSCA I CONSULTA

Aclariu els conceptes següents: *arrel*, *rabassa*, *cep*, *sarment* i *pàmpol*; *empelt* i *portaempelts*.

TEMPS DE BATUDA

Llegim ara uns fragments dels inicis de la novel·la d'Enric Valor, *Temps de batuda*, protagonitzada per Frederic Genovard.

Text 32A

Entre uns treballs i altres, el pare tenia temps d'eixir amb mi a fer les petites caçades en la rodalia; en la tornada m'explicava coses dels ocells, dels seus costums, la manera de caçar cada mena d'aquests animalets. De tard en tard anava ell a tirar a la Casa de l'Arcàngel, i una volta l'hi vaig acompanyar. Però ell no era caçador de deveres ni hi tenia forta vocació tampoc, ni temps. Tanmateix, de la cacera, li agradava la seua poesia aspra, el seu encant misteriós per a l'home identificat amb el camp, i la salut que el seu exercici proporcionava.

Dissortadament, no durà gaire aquesta vida una mica arcàdica.

Aquella temporada mateixa en la Casa dels Rojals, com a símptomes premonitoris, es presentaven dificultats, les del temps de la Guerra Europea del 14; amenaces de bloqueig alemany, crisi econòmica i política, continuació de les agitacions socials revolucionàries que havien esclatat a l'estiu... i la fil·loxera. Un matí el pare es va emportar Vicento l'estatger a un bancal de vinya allunyat de la casa, al darrere de l'alteró on es trobava l'era. A la mitja hora, van tornar-ne i duien un pa d'arrels de cep. Mon pare va pujar al nostre estatge i va cridar:

—Blanca, vine.

La mare era per dins, al **guisador**, amb la cuinera. Va eixir.

—Mira —va dir el meu pare, de peus—, ¿veus aquestes blancoretes en les arrels primes?

Va traure la seua lupa potent de la butxaca. Ma mare va acomodar-se-la. Jo havia parat de jugar.

—Sí, les veig, com si es bellugassen.

—Papà, vull mirar.

—Mira, fill.

Vaig mirar també. Sí, es veien clarament els microscòpics insectes en la seua forma de **radicícoles**. No ho vaig entendre; no entenia per què el meu pare se'n preocupava tant.

—Això és la fil·loxera, Blanca —va concloure seriosament—. I t'ho dic —afegí molt trist—: aquests petits insectes ens faran eixir de Cassana.

Temps de batuda, 1983, pp. 30-31

DOCUMENTA'T

guisador: cuina; en l'arquitectura tradicional, cuina separada de la llar.

radicícola: que viu sobre les arrels.

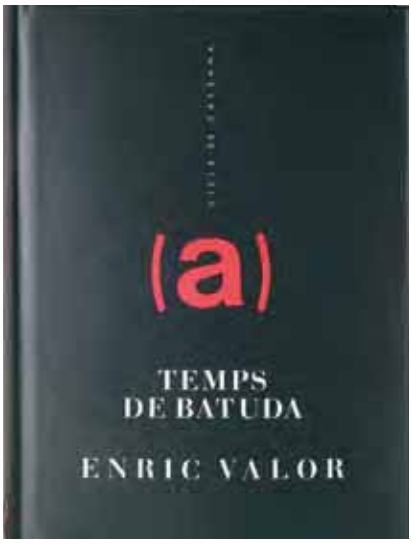

Text 32B

Amb les collites altres que el vi, anàvem defensant-nos, però molt precàriament; a vegades el pare havia de manllevar diners per pagar els jornals, o **malvendre en època de collita**, quan els preus són per terra. Així anava erosionant-se fortament la nostra hisenda. La renda del vi disminuïa cada any per dues causes: la fil·loxera i les **dificultats del mercat**. Acabada la Guerra Gran, les vinyes de la Casa dels Rojals estaven ja ben «foradades», és a dir, amb redols que solien començar per les parts centrals, on els ceps s'**acepellaven** i darrerament morien. Els cercles de destrucció —ceps trists, **acopats**, de pàmpols groguillons, de sarments curts— anaven fent-se amples, i pràcticament tots els bancals n'estaven atacats.
Un cànter de vi, en la darrera part de la guerra, fins pogué arribar a valdre menys que un cànter d'aigua; després s'anaren recuperant els preus a poc a poc.

Temps de batuda, 1983, pp. 32-33

DOCUMENTA'T
acepellar-se: fer-se el cep baix i ample.
acopat: tancar-se, no obrir-se.

Text 32C

S'estudiava el bancal o el camp on ja s'havia arrancat la vinya morta; el pare prenia la decisió i es traçava la primera filada, per dins vora la **soca** del marge o per fora vora la **carena**, seguint una línia recta. L'estatger a una punta de la corda i mon pare a l'altra, la tenien fortament estirada tocant terra; la lligaven a dues estaques, un bracer duia manats de canyetes de tres pams, que anava estacant on paraven els flocs vermells. Jo ho presenciava sovint; el sol ens abatia; algun dia de ponent ens torrava braços i galtes. A mi em semblava altíssim el cel d'aquells dies. I, a voltes, era jo qui estacava també canyetes, sobretot si la terra era molla
—Es farà malalt —se'n preocupava la mare al saber-ho.
—Ho fa perquè vol. I em pense que li prova —feia el pare.
Jo menjava com un tro, més que en altres estius. I és que prenia amb gran deler aquella tasca; m'agradava aidar un poc a crear aquell exèrcit de salvació que, en compte de soldats, presentava o presentaria milers de ceps en autèntica formació militar.

Temps de batuda, 1983, p. 34

DOCUMENTA'T
soca (d'un marge): la part de baix.
carena (d'un marge): la vora de dalt.

Els marges són característics dels nostres paisatges treballats

Text 32D

Tot l'esforç de les plantacions va ser debades. Abans de fer collita apreciable, embargaren el mas de Santa Llúcia, vora riu, i hipotecàrem la Casa dels Rojals. Hipotecar era malvendre rere una temporada de dolorós *suspense*. Jo, és clar, tot açò ho veia i ho sentia profundament i anava traient conseqüències. En dos anys, els meus pares prengueren la decisió que calia: liquidar tota la hisenda: cobrar, pagar i que quedàs el que quedàs. Abans de 1925 es consumà la dolorosa liquidació. Els qui tenien diners i el capitalista mateix que havia donat els de la hipoteca de la Casa dels Rojals, ell de la vila de Tivarri, compraren els dos masos que quedaven a preu de **camises d'ofegat**, com era de preveure. Però als meus pares i també un poc a mi, fora del disgust de perdre la Casa dels Rojals, se'ns va llevar una llosa de damunt. Tanmateix, em va succeir quelcom semblant al que els esdevé als qui abandona la dona volguda, que perden també el dret i el grat dels records del seu amor, en realitat tota la felicitat passada.

Temps de batuda, 1983, p. 38

DOCUMENTA'T
camises d'ofegat: béns de propietaris arruïnats, venuts a molt baix preu.

Text 32E

Aquell títol de llicenciat en filosofia i lletres que adornava el menjador, va prendre una importància insospitada, ¡al cap de tants anys! El pare va fer un viatge una mica misteriós cap a les comarques del sud, i visità Elda, un centre industrial llavors en expansió, pròsper amb la seua indústria del calcer, ja en terra de parla castellana una mica barrejada. Va llogar-hi un local no gaire gran de dos pisos i un pati trist al darrere; era molt a propòsit per al seu designi: posar-hi un col·legi.

Temps de batuda, 1983, pp. 38-39

Text 32F

—Els mobles, s'hauran de vendre quasi tots, que allà no ens caben —els vaig sentir dir.
Mon pare havia llogat un pis petit en la **nova ciutat**, justet per als quatre [...].
Tot previst i arreglat, el dia 11 d'octubre del 1924 es va vendre tot allò que no necessitàvem per a la nova casa de l'emigració. Es desfeia l'últim refugi de la tradició familiar. I allò no va ser una venda, sinó una subhasta, un **encant**. I sens dubte un acte humiliant i sorollós, al qual van acudir només dones: unes, curioses; d'altres, malèvoles, commiseratives o purament interessades en les gangues. Es tractava, és clar, de veïnes de la vila —la major part de classe llauradora benestant, i, unes quantes, jornaleres que tenien ocasió de despendre amb profit curts cabals durament guanyats en les veremes de França—. Els mobles nous sense estrenar eren un luxe que sols els propietaris podien permetre's i no excessivament.
A través d'aquella gran porta de roure que donava al carrer Major, entre l'avergonyiment silenciós dels pares i l'astorament d'**Ermínia** i meu, van sortir taules, tauletes, el **tinell**, armaris, cortines, cadires, butaques, perxes, espills, cornucòpies, algun llit, alguns quadros de poca qualitat i fins alguna valuosa consola venuda per unes miserables pessetes; en realitat, tot un ordre de vida i un cúmul de records íntims que es perdien per sempre més.
Em vaig meravellar del dolor que tot allò em produïa, com si fibres desconegudes d'allò més recòndit de l'ésser s'esquinçassen per estar invisiblement lligades a aquells objectes entre els quals havia nascut i m'havia criat. Jo vagava en aquell desvari de dites impertinents de moltes compradores davant els pares, callats i dignes fins el darrer moment.

Temps de batuda, 1983, pp. 39-40

DOCUMENTA'T
Ermínia: germana del protagonista.
encant: mercat d'articles vells, de segona mà
tinell: moble de luxe per a exposar la vaixella

Carrer Major de Castalla

Carrer Major de Castalla i casa de la família Valor i Vives

TREBALLEM ELS TEXTS 32A-32F

1. Per què vendre es considera «malvendre en època de collita»?

2. Quina circumstància podia obligar els propietaris a vendre ràpidament, sense esperar una ocasió millor?

3. Quina era la causa de les «dificultats del mercat»? Quina gravetat van assolir?

4. Podríeu justificar el significat de l'expressió «camises d'ofegat»?

5. Adona't que la hipoteca no la fa un banc sinó un «capitalista». Quin nom rebien els *capitalistes* que demanaven un alt interés pels diners que deixaven en hipoteca?

6. De qui era el títol de llicenciat en Filosofia i Lletres?

7. Quina utilitat podia tindre en aquella situació?

8. Quina era «la nova ciutat»? Per què i per a qui era *nova*?

9. Per què la família de Frederic Genovard, ja arruïnada, havia d'emprendre el camí de l'emigració?

10. Quines van ser les dos causes de la ruïna familiar?

PER A ACABAR

1. Redacteu un assaig o feu un debat sobre els paral·lelismes entre el personatge de ficció Frederic Genovard, protagonista de *Temps de batuda*, i l'autor de la novel·la, Enric Valor.

2. Les novel·les d'Enric Valor que integren la trilogia *Cicle de Cassana* són:
- ***Sense la terra promesa* (el temps de la Primera Guerra Mundial, 1914-1918).**
- ***Temps de batuda* (el començament de la Guerra Civil, juliol del 1936).**
- ***Enllà de l'horitzó* (el desenvolupament de la Guerra Civil, 1936-1939).**

Què vos poden suggerir els títols?

Batxillerat

ELS CONEIXEMENTS PREVIS

1. Qui era Enric Valor?

2. En quina època històrica el situaries?

3. Sabries esmentar alguna obra seua?

4. Amb quines ciutats valencianes el relacionaries (per naixement o residència)?

ACTIVITAT SUGGERIDA
Consulteu en Internet i recolliu la informació sobre Enric Valor que vos semble més interessant. Preneu-ne nota i exposeu-ho a classe.

VIDA I OBRA D'ENRIC VALOR

Text 1A
ENTREVISTA A ENRIC VALOR
Per Rosa Serrano

És veritat que al voltant dels deu anys va intentar escriure ja la seua primera novel·la?
Als nous anys jo ja hi tenia il·lusió, però, és clar, no tenia ni la menor idea del que era escriure i, per tant, entre els nou i deu anys, el meu pare em diu: «Et compraré una màquina.» Se'n va anar a Alacant i, en un d'aquells viatges **tartanescos** que feien llavors (riu), va tornar amb una màquina Yost nord-americana. Jo vaig veure la màquina i vaig dir: «Aquesta és l'ocasió. Faré una novel·la.» Només això! Calcula! Després ja vaig recapacitar i el meu pare mateix em va dir: «Doncs mira, fas una descripció, o un petit conte o un succeït.» Però jo vaig començar *El secret del castell*... En vaig escriure tres capítols. Recorde que hi vaig posar uns personatges en un poble que vaig llegir en el mapa d'Espanya que es deia Treviño, i al final el personatge va fer un viatge a Itàlia i ja no el vaig saber fer tornar a Treviño.

a. Què deu voler dir *tartanesc*?
b. Com podríem saber l'època a què fa referència el text?
c. Dateu-la. Per a fer-ho consulteu el text 2.
d. Hi ha alguna relació entre la datació i el *viatge tartanesc*?

És cert que la seua primera narració publicada ho va ser en castellà, el 1926?
Em dedicava ja, després de moltes temptatives, a fer narracions bastant llargues. La primera que vaig publicar va ser *L'experiment de Strolowickz*. Fou quan vaig entrar a treballar, entre els setze i els dèsset anys, en la Secció Jurídica de la Unió Nacional de Fabricants de Calcer, a Elda. El secretari era un advocat d'Asp, don Antonio Giménez Puerto. Quan vaig acabar el conte de *L'experiment*, li'l vaig portar, i ell em digué: «Pero yo no se leer el valenciano, aunque esto parece bonito. Yo conozco una revista de Elche... Yo lo recomendaré si lo pasa al castellano.» Devia ser per l'any vint-i-vuit. I me'l van publicar, a Elx. Per aquella època vaig escriure també *L'aventura de Franz Lietzen*. Aquesta me la publicaren en *El Camí*. *L'experiment*, el presentí en un concurs d'aquest periòdic —l'original en català— i guanyí el premi: vint duros i la seua publicació.

e. En quina llengua podia trobar més facilitats per a publicar el jove Enric Valor?
f. Què devia ser *El Camí*?

Com va entrar a col·laborar en la revista *El Tio Cuc*, d'Alacant?
Don Josep Coloma i Pellicer era el director d'aquella **publicació satiricopolítica**, que tirava vint mil exemplars setmanals. Jo tenia vora dènou anys i ell cinquanta-quatre. Un dia m'hi vaig presentar i li vaig dir que era de Castalla i que volia ajudar-lo i fins i tot millorar, si li semblava, l'ortografia del periòdic que es feia en **la castellana**. Quan al final el vaig convèncer, el primer dissabte la gent protestava i deia que la revista no es podia llegir. La venda va baixar molts milers. El següent dissabte es va continuar publicant

en bona ortografia. I com que durant uns mesos prèviament havia publicat jo en *El Tio Cuc* mateix, un curset de valencià correcte, la venda es va normalitzar a poc a poc.
El director, que ho feia quasi tot, era un republicà clàssic i molt bona persona. Tenia un talent extraordinari. Quan ja havíem arreglat allò de l'ortografia i tot (que per poc no l'arruïne!) li vaig dir: «Ara és el moment de constituir l'Agrupació Nacionalista». Jo havia proposat «nacionalista», però ell havia preferit per més comprensiu aleshores «regionalista», com la Lliga de Cambó. Quan arribà el moment, anàrem a l'Associació de la Premsa, molt ben preparats. Coloma féu un discurs, el president un altre, jo el tercer. I l'endemà jo estava molt tou perquè el *Diario de Alicante* deia: «Sendos discursos de gran categoría del Sr. Coloma, del doctor Devesa y del primer secretario de la Agrupación, Sr. Valor.»
Amb totes les activitats de l'Agrupació Regionalista Alacantina i amb la meua col·laboració en *El Tio Cuc*, Coloma em va ensenyar molt de periodisme pràctic. Fins i tot em va fer redactar algunes «pujades» d'*El Tio Cuc* i el *Cuquet* en el globus, amb temibles comentaris polítics. Aquestes «pujades» eren, com si diguéssem, els editorials, i allà el director donava les seues batalles contra la dreta.
També vaig escriure algun article seriós, sobre la llengua, que començava a sofrir la transformació. Tota Alacant parlava un magnífic valencià, però ja començava, en certa classe social, la **transformació lingüística**. Això m'indignava i em féu escriure, en el setmanari, un article molt apassionat «per aquella Alacant que no volem que muira».

g. A banda de la passió per la llengua i la literatura, quina altra vocació sentia el jove Enric Valor?
h. Què entens per *publicació satiricopolítica*?
i. En quina llengua s'escrivia *El Tio Cuc*? En quina ortografia?
j. A què es refereix quan parla de la «transformació lingüística»?

TREBALLEM EL TEXT
1. Abans de publicar en forma de llibre, on va començar a fer-ho el jove Enric Valor?

2. Què hi publicava?

3. Quina reforma va promoure Enric Valor en *El Tio Cuc*? En què va consistir?

EL TIO CUC
10 SENTIMS
el tio cuc en el globo

Text 1B
ENTREVISTA A ENRIC VALOR
Per Rosa Serrano

Com va viure l'esclat de la Guerra Civil d'Espanya?
En realitat em va ocórrer com a Frederic Genovard, el meu personatge del *Cicle de Cassana*. Potser no tan poèticament com li esdevé a ell en *Temps de batuda*. Estiuejant em va agafar a Castalla el colp d'estat del general Franco.
El febrer de 1937 em van mobilitzar i vaig anar al Regiment 10, en el quarter de Benalua d'Alacant. Després m'enviaren a Gandia d'**instructor** com a suboficial provisional.

a. Què és *Temps de batuda*?
b. Què és el *Cicle de Cassana*? (Vegeu text 2.)
c. Què fa un instructor?

Però va estar en el front de Terol?
Vaig romandre en l'exèrcit republicà fins al 31 de març de 1939, en què ens n'anàrem a casa derrotats. Vaig complir fidelment en tot allò que em manaren i vaig passar per moltes experiències, sobretot en la defensa de la costa; però no vaig estar mai en primera línia de foc, per bé que, tanmateix, la meua llarga permanència en files em va permetre conèixer

detalladament el tema de la guerra com per a poder escriure la meua extensa novel·la *Enllà de l'horitzó*.

d. Saps, o pots deduir, què era el front de Terol?

TREBALLEM EL TEXT
1. Quin important fet històric va viure directament Enric Valor?

2. Aquell fet va influir en la seua obra? Com?

Text 1C
ENTREVISTA A ENRIC VALOR
Per Rosa Serrano

Parlem, doncs, de literatura. I de la seua literatura.
Vaig començar a escriure per l'amor a la literatura. L'amor a la narrativa i especialment a les novel·les no se m'havia refredat a través de tan diverses circumstàncies com havien afectat la meua vida. Em vaig fer novel·lista llegint i admirant els grans narradors que havia transitat. Després, com era normal, em va pegar per conèixer millor la teoria literària. L'estudiava en la gran biblioteca de l'**Ateneu**. Respecte els diversos sistemes estètics i tècnics tenia, no sols una gran curiositat, sinó una certa preocupació. I és en una de tantes converses magnífiques amb Joan Fuster, quan aquest em diu: «Enric, mira, vols que et done un consell? No et preocupes tant ni de ser modern ni de fer coses estranyes. Sigues sincer amb tu mateix en narrar, i l'estètica o la tècnica que utilitzes serà actual, perquè tu ets un home d'ara.» Li ho vaig agrair moltíssim.

a. Què és un ateneu?
b. Sabent que Enric Valor va viure a Castalla (fins a 1926), Elda (1926-1932), Alacant (1932-1934) i, després d'una breu estada a Catarroja, a València (des del 1934), a quin «Ateneu» penses que es refereix?

Així, doncs, quan començà a dedicar-se més professionalment a la literatura ja coneixia Joan Fuster?
Sí, sí. Va ser quan acudia a la **tertúlia** del senyor Adlert, de tan bon record per a mi.
La tertúlia va ser una cosa magnífica: es tractava del nostre idioma i de la nostra literatura i resultava una activitat estimulant al davant de la fortíssima **dictadura** que havíem començat a suportar. Aquelles reunions setmanals presentaven també un altre atractiu, i era el seu regust romàntic d'una més o menys acusada **clandestinitat**.
Ens reuníem a casa de Miquel Adlert Noguerol, que era jutge comarcal de Meliana. Hi acudia també, sempre, el seu íntim amic Xavier Casp.
Miquel Adlert va publicar en la dècada de 1950 dues novel·les: *I la pau* i *El salze en la sendera*, aquesta molt curta, i un aplec de contes titulat *Cor al nu*.
La seua prosa és molt rica i correcta. Xavier Casp és ben conegut com a excel·lent poeta, intel·lectualista i postsimbolista, segons la crítica, i també va fer un llibre de bona prosa titulat *Proses en carn*.
En aquelles tertúlies vaig sentir parlar sobre diversos temes literaris que els estudiosos coneixien molt millor que jo. I entre aquests els de la rondallística, de la qual va parlar molt extensament Manuel Sanchis Guarner en diverses reunions quan venia de Mallorca. Allí vam connectar després del llarg parèntesi de la Guerra Civil, amb un reforçament de la bona amistat que ja teníem d'abans.
El gran excursionista Emili Beüt, bon coneixedor del bell territori valencià, també solia acudir a la tertúlia; algunes vegades, poc, també la visitava Carles Salvador, però tenia una personalitat molt forta i, de vegades, xocava amb ells. Després s'hi incorporaren Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés... Això era en el 46 més o menys. Jo n'estic molt agraït, perquè a partir d'aquí vaig començar a posar en pràctica la meua innata vocació: escriure prosa seriosament. Aquelles notícies crítiques sobre la importància i el valor de la literatura oral i tradicional dels pobles, em va convèncer i il·lusionar per a literaturitzar un volumet de rondalles recorrent a les que ja havia sentit contar d'infant. Llavors, per iniciativa i consells de Sanchis i, davant la conformitat de Casp i Adlert, vaig provar de redactar tres volumets de rondalles d'unes 60 pàgines cadascun, que l'editorial Torre va tenir la gentilesa de publicar-me a partir de 1950 amb un tiratge de tres-cents o quatre-cents exemplars.

Rosa Serrano
Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor, pp. 47-98
[selecció de fragments]

DOCUMENTA'T
Xavier Casp i Miquel Adlert eren propietaris de l'editorial Torre.

c. Què és una dictadura?
d. A quina dictadura es referix? Quan havia començat?
e. Què és una tertúlia literària?
f. Per què aquella a què assistia Enric Valor tenia el «regust romàntic d'una més o menys acusada clandestinitat»?

g. Per què era important que Xavier Casp i Miquel Adlert (més que no els altres assistents a les tertúlies) manifestaren la seua «conformitat» amb el fet que Enric Valor escriguera rondalles?

TREBALLEM EL TEXT
1. De quin medi literari formava part Enric Valor als anys 40?

2. Amb quins escriptors i intel·lectuals valencians hi va coincidir?

3. Qui d'ells el va influir més directament, segons el mateix Enric Valor? En què?

TREBALLEM ELS TEXTS 1A-1B-1C
1. Quin període de temps abraça l'entrevista?

2. Hi ha referències a fets o realitats posteriors? Quines?

BUSCA I CONSULTA
Busqueu en Internet informació relacionada amb els texts 1A, 1B i 1C. Preneu-ne nota i exposeu-ho a classe. Si els texts 1A, 1B i 1C són una entrevista, on Enric Valor ens parla d'ell mateix en primera persona, amb tota mena de detalls, anècdotes, digressions, el text 2 té unes característiques molts diferents. Comproveu-ho.

Text 2

Valor, Enric (Castalla, 1911 - València, 2000). Novel·lista i gramàtic. Va fer estudis de professorat mercantil. En traslladar-se a Alacant va començar a publicar col·laboracions a *El Tio Cuc*, *El Luchador*, *El Camí*, *El País Valencià* i *La República de les Lletres*, entre d'altres més. La seva primera novel·la, *L'ambició d'Aleix* (1960), la va publicar [...] amb un retard de deu anys a causa de la censura, però no serà fins a la dècada dels vuitanta que la seva obra narrativa començarà a veure la llum. En 1980, va publicar la primera de les novel·les del «cicle de Cassana», *Sense la terra promesa*, a la qual seguirien *La idea de l'emigrant* i *Temps de batuda*, la segona novel·la del cicle que no es completaria fins al 1991 que es publicà la trilogia sencera amb la inèdita *Enllà de l'horitzó* [...]. A més de la seva producció literària, l'autor destaca com a gramàtic. Entre les seves obres cal esmentar: *Curso de lengua valenciana* (1966), *Millorem el llenguatge* (1971), *Curso medio de gramática catalana referida especialmente al País Valenciano* (1973) o *La flexió verbal* (1983). També s'ha dedicat a recollir rondalles populars com en *Rondalles gironines i valencianes* (1951) [...] o *Meravelles i picardies* (1964), arreplegades en la col·lecció *Rondalles valencianes* que han publicat diverses editorials [...].

Nou diccionari 62 de la literatura catalana
Edicions 62, 2000, p. 755

TREBALLEM EL TEXT
1. De quina mena de text es tracta?

2. Quines publicacions periòdiques on va col·laborar Enric Valor hi apareixen que no trobem en l'entrevista (text 1)?

3. Si ens fixem com s'hi tracta la narrativa d'Enric Valor, quina diferència trobes entre els texts 1 i 2?

4. Comparant l'extensió de text i la quantitat d'informació, què podríem dir dels texts 1 i 2?

Enric Valor va nàixer a Castalla el 22 d'agost del 1911

El carrer Major de Castalla, on Enric Valor va viure els quinze primers anys de la seua vida

LES NORMES DE CASTELLÓ

Enric Valor, des de molt jove es va sentir atret per la literatura, no sols com a lector sinó com a aspirant a escriptor, i ho volia ser en la pròpia llengua, una llengua que en aquell temps passava per unes circumstàncies ben peculiars. Vegem-ho.

Text 3

El que calia era que els escriptors valencians arribaren a unes solucions consensuades, per mínimes que fossen. Tal com afirmava el manifest de ***Taula***, «Per arribar a la unificació ortogràfica no veiem més que un camí. No és el de les **autoritats**, que ja està vist que ningú reconeix, ni el de la imposició, sinó el de l'acord.»
D'aquesta manera, el 21 de desembre del 1932 se signaria a Castelló, si bé simbòlicament, la «Declaració i Normes Ortogràfiques», que tot seguit van ser donades a conéixer amb el *Vocabulari ortogràfic valencià*, elaborat per Carles Salvador i publicat per l'editorial L'Estel a València el 1933. No cal dir que la transcendència i la significació d'aquella data era màxima per al futur del valencià. A partir d'aquell moment s'iniciava un nou camí ple d'esperança forjat sobre la base del consens entre els escriptors valencians que, per primera vegada, abandonaven **estèrils personalismes**, s'havien posat d'acord a considerar que allò més important era caminar tots junts en una mateixa direcció, usar una mateixa normativa ortogràfica per a, d'aquesta manera, impulsar l'ús de la llengua d'una manera més efectiva [...].

Josep Daniel Climent
Les Normes de Castelló, pp. 55-56

DOCUMENTA'T
***Taula*:** nom abreujat de *Taula de Lletres Valencianes* (1927-1930), revista cultural que va impulsar l'acord ortogràfic de Castelló.

TREBALLEM EL TEXT

1. Què es va aconseguir en l'acord de Castelló?
a. Substituir un sistema ortogràfic antic, de validesa general, per un altre de més modern també vàlid per a tots.
b. Substituir una diversitat de sistemes o solucions ortogràfiques per un sistema únic, vàlid per a tots.
c. Un sistema ortogràfic més diversificat per a tots els usuaris de la llengua escrita.
d. Unificar l'ortografia del valencià.

2. Quina creus que era la situació del valencià abans de les Normes de Castelló?
a. No s'escrivia gens perquè no tenia ortografia.
b. S'escrivia amb una diversitat de solucions ortogràfiques.
c. La diversitat d'ortografies dificultava l'ús del valencià escrit.

3. A quina mena d'«autoritats» es referia el manifest de *Taula*? Polítiques, religioses, intel·lectuals?

4. Què deu voler dir que els escriptors valencians «abandonaven estèrils personalismes»?

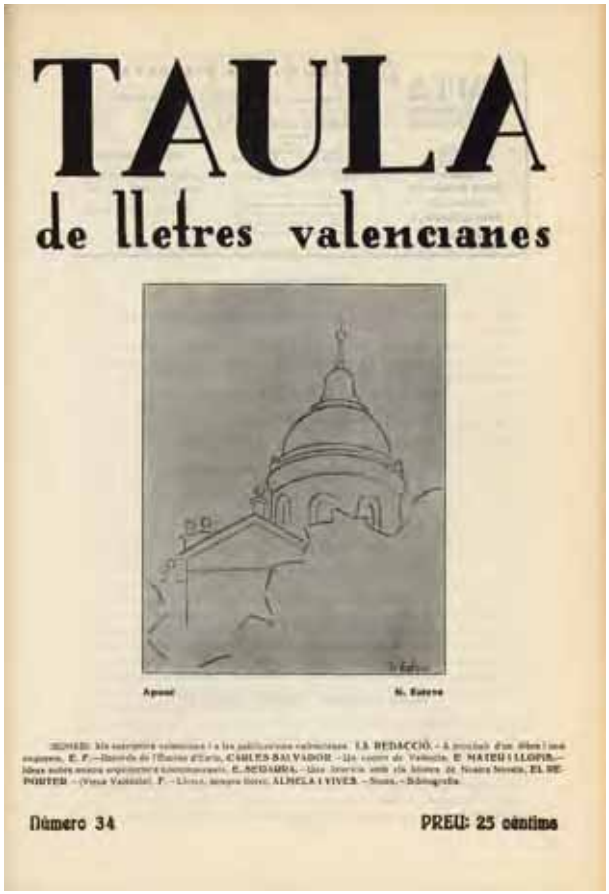

TAULA

de lletres valencianes

Número 34

PREU: 25 céntims

Text 4

L'any 1932 hom arribava, gràcies a l'Acord ortogràfic de Castelló de la Plana, a l'assumpció per part dels escriptors i entitats culturals d'un codi ortogràfic únic, que no era altre que la normativa de l'Institut d'Estudis Catalans, amb alguna lleu adaptació. Hom acabava per fi amb l'anarquia ortogràfica i hom acceptava implícitament la pertinença de la variant valenciana a la llengua catalana general. I no sols hi hagué temps d'arribar a l'acord; encara Carles Salvador, mentre el context polític ho va permetre, s'esforçà per difondre la normativa ortogràfica i gramatical des de les revistes *El Camí*, (1933), *Acció* i *Timó* (1934-1935) i des dels cursos orals que establí al Centro de Cultura Valenciana l'any 1936, continuats l'any següent des de la Càtedra de Llengua Valenciana de l'Institut d'Idiomes de la Universitat, que se li va oferir aquell mateix any 1937. Tota aquesta tasca docent l'esperonà a escriure uns opuscles gramaticals [...] *Vocabulari Ortogràfic Valencià. Precedit d'una Declaració i Normes Ortogràfiques* (1933), *Ortografia Valenciana* (1934), *Morfologia Valenciana* (1935) [...].

Ferran Carbó i Vicent Simbor
La recuperació literària en la postguerra valenciana (1939-1972), pp. 15-16

TREBALLEM EL TEXT

1. Qui va ser el gran divulgador de les Normes de Castelló?

2. Amb quins mitjans les va divulgar?

3. L'ortografia fixada amb les Normes de Castelló, en quins altres territoris era vigent?

4. Per què l'acord de Castelló, segons el text, reconeixia implícitament que valencians, andorrans, mallorquins, menorquins, eivissencs i catalans compartien una mateixa llengua?

5. Per què creus que Carles Salvador va «difondre la normativa ortogràfica» sols «mentre el context polític ho va permetre»?

6. Quina edat tenia Enric Valor quan es van aprovar les Normes de Castelló?

7. Quina de les iniciatives d'Enric Valor, a què ell mateix fa referència en l'entrevista (text 1), té relació amb les Normes de Castelló?

EL CAMÍ

SETMANARI VALENCIANISTA

III Setmana Cultural Valenciana

El món com va

Franco Torno

Text 5

[...] aquest setmanari es va publicar a Alacant entre 1914 i 1936 [...]. Ara bé, pel que fa a la llengua, aquesta revista presentava unes característiques molt semblants a la resta de publicacions populistes valencianes, amb una llengua molt dialectalitzada i amb una abundant presència de castellanismes. No hem d'oblidar que aquestes revistes es dirigien a un públic analfabet en la seua pròpia llengua, i tenien uns objectius bàsicament polítics, de defensa de les classes més populars de la societat. La situació, pel que fa a l'orientació lingüística i valencianista d'*El Tio Cuc*, va començar a canviar amb la incorporació d'Enric Valor a la reduïda nòmina de col·laboradors el 1932: a partir d'ara apareixeran articles en què parla de «L'Estatut Valencià» (núm. 492) o propugna, senzillament, un major arrelament de la ciutat amb el seu entorn, «L'home de les nostres terres» (núm. 542) [...].
Des del nostre punt de vista, la iniciativa que més ens interessa és la de normalització de l'ortografia d'*El Tio Cuc*, d'acord amb les Normes de Castelló, que es va produir a partir del número 563 (17 de febrer de 1934), gràcies a la insistència d'Enric Valor i al coratge de l'editor, Josep Coloma. [...] a partir d'aquell moment, el setmanari passava de ser l'«orgue ofisial de la chusma y de la chent de tró» a ser el «defensor de la xusma i de la gent de tro».

Josep Daniel Climent
Les Normes de Castelló, pp. 393-396

TREBALLEM EL TEXT

1. De quin setmanari parla el text?

2. Quan hi va començar a col·laborar Enric Valor?

3. Quan va començar a editar-se segons el text de *Les Normes de Castelló*?

4. Quant de temps havia passat entre l'inici de la normalització ortogràfica del setmanari i l'aprovació de les Normes?

5. Comenta els canvis fets en la frase «orgue ofisial de la chusma y de la chent de tró».

6. Què creus que vol dir *gent de tro*?

El setmanari *El Tio Cuc* d'Alacant venia 20.000 exemplars de cada número. Als anys trenta la ciutat era majoritàriament valencianoparlant.

LA CULTURA VALENCIANA DURANT EL FRANQUISME (1939-1975)

Text 6

El panorama a què s'havia d'enfrontar la resistència valencianista a partir del 1939 era realment desolador. Des de l'aixecament feixista fins a la derrota de la República, el procés de desmantellament de la nostra cultura havia anat consumant-se inexorablement. La revolta de juliol ja va provocar la suspensió de revistes i setmanaris i la desfeta d'alguns organismes culturals. La guerra, amb les seues prioritats i la seua evolució, va limitar força les actuacions valencianistes i al capdavall s'engolí la infraestructura que s'havia creat. Després, la implantació de la dictadura va arredonir aquest procés de liquidació [...].

Santi Cortés
València sota el règim franquista (1939-1951), p. 217

TREBALLEM EL TEXT

1. Quan diu «a partir de 1939», a quina etapa històrica fa referència?

2. La guerra i la posterior dictadura van tindre una repercussió positiva o negativa sobre la cultura valenciana o valencianista?

3. Quins elements dels que formaven la «infraestructura» cultural que la guerra s'engolí s'anomenen en el mateix text 6?

4. Repassant els texts anteriors (1-5), podries establir una llista de publicacions periòdiques que formaven part d'aquella infraestructura cultural anterior a la guerra?

Text 7

[...] tot allò relacionat amb el valencianisme democràtic va ser anul·lat o destruït. El 30 de març [de 1939] fou dissolt l'Ateneu Popular Valencià «por incumplimiento de fines» [...]. El 26 d'abril el *Boletín Oficial del Estado* inseria l'ordre de reduir a dos («Luis Vives» i «San Vicente Ferrer») els centres de batxillerat a la ciutat de València, així que els projectes republicans de creació dels instituts «Vicent Peris» i «Lo Palleter», aquest amb una càtedra de Gramàtica Valenciana, foren avortats. Unes setmanes després, el 7 de juny, la Comissió Gestora de l'Ajuntament [de València] derogava les mesures adoptades per les autoritats del Consell Municipal i per tant els acords de cooficialitat i de promoció de l'ús de la nostra llengua aprovats anteriorment. Abans, el governador civil havia obligat els llibreters a destruir les publicacions marxistes i republicanes [...]. I per a les noves publicacions van crear mesures estrictes de control i un ambient de complicacions i arbitrarietats que entrebancava el procés d'edició [...].

Santi Cortés
València sota el règim franquista (1939-1951), pp. 217-218

Text 8

Les dificultats i entrebancs per a publicar qualsevol fullet o llibre que estigués escrit en català, no eren fàcilment franquejables [...] Xavier Casp va comentar algun dels esculls que van haver d'esquivar per a poder publicar el seu primer llibre, *Volar...* (1943) «No es podia fer res. L'experiència fou llarga i amb molts inconvenients. El mateix títol *Volar...* va ser una imposició de la censura. El seu títol originari era *Nuesa* [...] Vam estar obligats a posar un xicotet pròleg en castellà, d'aquesta manera la primera pàgina restava en castellà. Aquest pròleg el posàrem enganxat, així el podíem llevar després. També vam haver de buscar un impressor que volguera passar el llibre com si fos escrit en castellà» [...] quan arribà el permís de publicació fou amb aquests termes: «Autorizada a reserva de cambiar el título por su traducción castellana y que la obra vaya precedida de un adecuado prólogo en español».

Josep Ballester
Temps de quarantena, p. 62

Text 9

Manuel Segarra Ribés va fer una farsa de titelles titulada *La filla del Rei Barbut* basada en el llibre *Tombatossals* de Josep Pasqual Tirado. Tant la farsa com l'obra que la inspirava van suggerir el 1941 a Matilde Salvador la idea de compondre una òpera còmica. Però, quan tot estava a punt per a l'estrena, la censura la va prohibir. La història de la desautorització la conta Matilde Salvador en una carta que reprodueix Ricard Blasco:
«Quan ja estava tot enllestit, la censura digué *no*. Sense cap raonament escrit. Però al pianista Leopold Querol, bon amic, interessat per la representació, i aleshores persona molt influent als medis "oficials", li digueren (no oficialment, però sí oficiosament), que la prohibició era per ser una òpera, en valencià, per ser una dona i jove. Tot Castelló es va indignar i el batle de la ciutat Josep Maria Casado, acompanyat per Manuel Ballesteros Gaibrois, anaren tots plegats a Madrid per gestionar el permís, acompanyats per Leolpold Querol. L'aconseguiren per a una sola

representació, amb la condició que hi hagués un pròleg de l'espectacle en castellà i per suposat el programa fos redactat en castellà també.»

Josep Ballester
Temps de quarantena, p. 64

TREBALLEM ELS TEXTS

1. En el text 7 trobem més referències a la infraestructura cultural valencianista desapareguda després de la guerra. Pren-ne nota.

2. En el text 8 hi ha exemplificada una afirmació que es fa en el text 6. Quina?

3. El cas referit en el text 9, quines diferències o similituds presenta respecte del text 8?

Text 10

No val la pena oblidar que l'any 1939 tot just en feia set que hom havia assolit d'arribar a un acord ortogràfic entre les entitats culturals i els escriptors valencians, de manera que no hi havia hagut gaire temps, i encara menys en una època tan difícil, a pesar dels esforços gramaticals divulgatius d'un Carles Salvador, d'un Manuel Sanchis Guarner o d'un Josep Giner, per a fer arrelar en el teixit social la normativització ortogràfica i gramatical. Però, així i tot, la decisiva etapa de preguerra havia donat uns fruits sòlids i, en la postguerra, ja ningú entre els escriptors i els editors no discutí la unitat ortogràfica i gramatical. Aquest èxit des de València estant, ben cert, no era poca cosa.
Quedava, això sí, i amb força per a llarga vida, com s'ha pogut comprovar, el problema onomàstic.

Ferran Carbó i Vicent Simbor
La recuperació literària en la postguerra valenciana (1939-1972), p. 28

DOCUMENTA'T

onomàstic: relatiu o pertanyent als nom propis.

TREBALLEM EL TEXT

1. Quins intel·lectuals valencians anomena com a divulgadors de la normativa gramatical i ortogràfica de la llengua?

2. Per què creus que no anomena entre ells Enric Valor?

a. Perquè, abans del 1939, encara no actuava com a divulgador de la normativa ortogràfica.
b. Perquè els autors no estan prou informats o, simplement, se n'han oblidat.
c. Perquè encara no era prou important, a causa de la seua joventut.

3. Quina gran limitació van patir, en la seua tasca, els divulgadors de la normativa?

4. Si compares el text 10 amb els anteriors (6-9), digues quina afirmació et sembla verdadera o falsa:

a. El 10 tracta d'una època diferent.
b. Els cinc texts tracten d'una mateixa època.
c. Tots parlen de guanys.
d. Només s'hi parla de pèrdues.
e. En uns casos s'hi parla de pèrdues i en altres de guanys.

5. De quina època o èpoques es parla en els texts 6-10?

6. Fent servir la informació que trobes en els cinc texts (6-10), fes en tres o quatre línies un balanç del que va perdurar, després de la guerra i del seu desenllaç, i del que va desaparéixer.

L'OBRA D'ENRIC VALOR DURANT EL FRANQUISME

Per a seguir la trajectòria d'Enric Valor entre els anys 1939 i 1975, consulteu el text 2, que tornem a reproduir a continuació:

Valor, Enric (Castalla, 1911 - València, 2000). Novel·lista i gramàtic. Va fer estudis de professorat mercantil. En traslladar-se a Alacant va començar a publicar col·laboracions a *El Tio Cuc*, *El Luchador*, *El Camí*, *El País Valencià* i la *República de les Lletres*, entre d'altres més. La seva primera novel·la, *L'ambició d'Aleix* (1960), la va publicar [...] amb un retard de deu anys a causa de la censura, però no serà fins a la dècada dels vuitanta que la seva obra narrativa començarà a veure la llum. En 1980, va publicar la primera de les novel·les del «cicle de Cassana», *Sense la terra promesa*, a la qual seguirien *La idea de l'emigrant* i *Temps de batuda*, la segona novel·la del cicle que no es completaria fins al 1991 que es publicà la trilogia sencera amb la inèdita *Enllà de l'horitzó* [...]. A més de la seva producció literària, l'autor destaca com a gramàtic. Entre les seves obres cal esmentar: *Curso de lengua valenciana* (1966), *Millorem el llenguatge* (1971), *Curso medio de gramática catalana referida especialmente al País Valenciano* (1973) o *La flexió verbal* (1983). També s'ha dedicat a recollir rondalles populars com en *Rondalles gironines i valencianes* (1951) [...] o *Meravelles i picardies* (1964), arreplegades en la col·lecció *Rondalles valencianes* que han publicat diverses editorials [...].

Nou diccionari 62 de la literatura catalana
Edicions 62, 2000, p. 755

TREBALLEM EL TEXT

1. Si considerem en l'obra d'Enric Valor tres apartats: estudis i divulgació de la llengua, la novel·la i les rondalles, quins creus que són fonamentals, pel volum de producció, i quin és secundari en l'etapa 1939-1975?

2. Pel que fa al període 1939-1975, els redactors de l'article han omés un possible quart apartat, que havia sigut molt important en l'etapa de preguerra. Quin?

Els redactors de diccionaris sovint han de sacrificar informació en benefici de la necessària brevetat dels articles, limitant-se a donar notícia sols dels aspectes més importants. En els texts següents podrem completar l'esquema sobre la dedicació intel·lectual d'Enric Valor entre els anys 1939-1975.

Text 11

Paco Soriano treballà molt, fins i tot des de la seua important impremta *Successor de Vives Mora* [...], per mitjà de la publicació d'un suplement setmanal a *Levante* en la nostra llengua i la campanya de normalització lingüística que m'encarregà a mi. Aquesta campanya es féu possible publicant molts articles a *Jornada*. [...] Jo, concretament, vaig fer una llarga sèrie d'estudis o lliçons durant molt de temps —uns anys— intitulada *Parlem bé*. Aquestes lliçons, més avant, foren la base de *Millorem el llenguatge*. A *Levante* em publicaren fins i tot un *Curs mitjà de gramàtica valenciana*. [...] Aquest esforç es donà, pràcticament, en bona part de la dècada de 1960.

Rosa Serrano
Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor, pp. 109-110
[selecció de fragments]

TREBALLEM EL TEXT

1. En el text 11, qui parla?

2. En quines publicacions diu que col·laborava?

3. Quan ho data?

4. Quina sembla la constant temàtica de les col·laboracions?

5. Creus que el text 2, d'alguna manera, es fa ressò d'esta producció intel·lectual d'Enric Valor?

Gorg, totalment en valencià, es va editar entre els anys 1969 i 1972, fins que va ser expedientada i prohibida. Enric Valor hi va tindre una intervenció important.

LES RONDALLES VALENCIANES

Amb l'estudi i divulgació de la llengua, en format de llibre o d'article periodístic, la **recreació literària** de rondalles és, entre l'any 1939 i el 1975, l'altre gran àmbit d'activitat intel·lectual d'Enric Valor. Amb una bona acollida per part dels lectors des que en va publicar el primer recull (1950), les *Rondalles* esdevindrien el seu gran èxit de públic. Al grapat inicial que formaven el primer aplec, Valor aniria afegint-ne en successives aportacions, sens dubte encoratjat per l'èxit, fins a sumar-ne trenta-sis en l'edició de l'*Obra literària completa*, volums I i II, editats respectivament els anys 1975 i 1976, quan ja donaria per tancada aquella part de la seua obra.
Llegim a continuació un fragment del prefaci amb què va encapçalar aquella edició definitiva:

Text 12

A l'intricat muntanyam meridional valencià, persistia no fa massa temps (hi deu persistir encara, per bé que més aïlladament) aqueix hàbit universal i local alhora de contar contes fabulosos o rondalles. Igual s'esdevenia i s'esdevé per altres indrets del País Valencià [...].
Aquest hàbit [...] es donava més en les esmentades contrades per ser exclusivament un món agrícola, llenyataire i ramader, amb unes pràctiques de vida i treball familiars, estables i fortament arrelades en l'ànima popular, és a dir, un ambient propici per a la preservació del folklore. [...]
Per haver nascut i haver-me criat en aquelles terres altes, és clar que he conegut força aquestes típiques i acostumades escenes. Fora, en la nit crua, la pluja freda, la neu callada o els rudes vents que assotaven portes i finestres; dins, la llar exuberant d'**ascles** i **rabasses** oloroses i de flames alegres i bellugadisses; la família i a voltes algun amic, vora el foc, sentint tots aquella dolcesa de trobar-se a recés de les inclemències com en el claustre matern. Llavors sorgia l'inici de la rondalla amb algun dels començos estereotipats: «Això va anar i era...», «Diuen que era una volta...». I seguia el relat de les picardies o de les meravelles, moltes vegades referides a segles remots, a temps anguniosament perduts en les pregoneses del passat, cosa que el feia més atractiu i misteriós. Rondalla rere rondalla, hi desfilaven llenyaters, senyors, criats, captaires, pagesos, reis, patges, princeses, cavallers, gegants i fades... beneits o garneus, valents o covards, cruels o compassius; però que sempre es captenien, obraven i parlaven, si fa no

fa, segons els modes i maneres coneguts i estimats del món humà que ens voltava. Eren uns personatges fabulosos... fets a la nostra imatge i semblança.
Fou llavors que vaig adquirir, si no tots els esquemes, assumptes o arguments rondallístics que després he aprofitat, sí el gust de contar-los i de reflectir-hi, segons com m'ha estat possible, el sabor i l'agre del terrer. Un vocabulari adient i abundant, una profusió de modismes populars fills d'una elaboració de segles, em van ser transmesos ensems, tal vegada per sempre.

Enric Valor
Prefaci (a les *Rondalles*) dins *Obra literària completa* I, pp. 21-22

Rabassa: part de la soca colgada a terra, d'on naixen les arrels

Pi asclat

BUSCA I CONSULTA
Fent servir el diccionari, aclariu el significat de *ascla* i el seu derivat *asclar*, relacionant-lo amb els conceptes o significats de *serrar*, *tallar* i *veta de la fusta*.

TREBALLEM EL TEXT
1. Després de llegir el text 12, sabries justificar l'expressió *recreacions literàries* que hem fet servir adés aplicada a les rondalles?

2. Per què creus que Enric Valor es devia decidir a posar per escrit aquelles velles narracions orals?

Text 13

Enric Valor va publicar 36 rondalles entre 1950 i 1976.
Van ser els pitjors anys en la història de la nostra llengua: prohibida o silenciada en tota manifestació culta, es desarrelava a les grans ciutats valencianes, on se n'interrompia la transmissió de pares a fills i s'estenia el monolingüisme en castellà.
En aquell temps advers, quan tot convidava a desistir, Valor va escriure de moment per a molt pocs lectors. Sens dubte, confiat en un futur millor, va fer una feina callada i tenaç, pensada per als valencians que encara havien de nàixer, rebent ell ben poc a canvi, llevat de la satisfacció íntima de la seua dignitat.
El seu esforç només s'explica per una convicció en la utilitat de la pròpia obra: en les generacions futures de valencians i valencianes adults —nosaltres— que el llegiríem en les rondalles i les transmetríem als nostres infants.
Les Rondalles de Valor són alhora un salvament apassionat de la llengua i de la tradició cultural nostres, un recorregut admirat sobre la terra pròpia, el llegat d'un home savi, seré, amable i optimista malgrat els temps difícils.

Paraules de presentació
a l'audiovisual interactiu *Sendes i carenes, el món d'Enric Valor*, Escola Valenciana

TREBALLEM EL TEXT

1. Durant els anys que Enric Valor escrivia les *Rondalles valencianes*, quina era la situació de la llengua? Quins dos fets o circumstàncies la definien?

2. El text parla de l'esperança en un temps futur millor. En què podia consistir aquell futur desitjat?

DEBAT

Aquelles expectatives d'un futur millor per a la llengua i la cultura dels valencians s'han complit?

Joc interactiu sobre les rondalles d'Enric Valor

L'AMBICIÓ D'ALEIX

Text 14

[...] el sol tocava la carena de la serra, i mitja hora després la llum seria escassa enmig com eren de la pineda; davant seu hi havia aquella molla catifa d'herba tova, límpida, d'un verd intens que s'enfosquia a poc a poc sota el cel net de la vesprada... Aleix, però, sentia vergonya d'induir Pauleta a ser amada com una vulgar pastora, per molt virgilià que allò fos i per moltes lleis còsmiques fatals que hi poguessen intervenir... Podien també ser sorpresos pel pastor del ramat del qual els havien arribat dins la vesprada serena les gotes cristal·lines dels picarols. Encara que no era gens probable.
«Pauleta mereix la suavitat i el secret del **tàlem** d'una reina», es deia.
Ella va intuir aquest darrer pensament prejudiciós, la indecisió que posava en el cor d'aquell home, la lluita entre l'amor d'ell i la seua ultradelicadesa.
—Aleix —va dir amb veu insinuant—, jo no sóc la deessa que tu creus. Sóc només una dona.
I li va donar els llavis febrosos.
S'abraçaren estretament, amb desfermada cobejança.
L'Aleix era trastocat zelosament per la saviesa amorosa de Pauleta. Per fi, no fou indigne de la passió d'ells aquell tàlem pagà d'alta verdina, on descobriren —la veritat és que tots dos per primera vegada— el secret de la plena felicitat.
Lentament tornaren a les hortes.

DOCUMENTA'T

tàlem: llit nupcial.

Text 15

[...] el sol tocava la carena de la serra, i mitja hora després la llum seria ja escassa enmig com eren de la pineda; davant seu hi havia aquella molla catifa d'herba tova, límpida, d'un verd intens que s'enfosquia sota el cel net de la vesprada... Aleix, però, sentí vergonya d'induir Pauleta a ser amada com una vulgar pastora, per molt virgilià que allò fos i per moltes lleis còsmiques fatals que hi poguessin intervenir... Podien també ser sorpresos per aquell ramader que devia haver-hi allà on queien, de tant en tant, dins la vesprada serena, les gotes cristal·lines dels picarols. Pauleta mereixia la suavitat i el secret del tàlem d'una reina.
L'abraçà estretament, adolorant-la; la besà una i cent vegades més amb desolada cobejança.
En la davallada, a Aleix se li enfosquia la veu; els seus polsos colpejaven. Sobtadament, sentia còlera, perquè sabia que, necessàriament, absurdament, eren ells tals i eren tals les circumstàncies, que els calia esperar. El cremava el sol i el vent i aquella ineludible espera que li sorgia en el camí de la felicitat. A mitjan baixada, s'eixamplava la senda; pogué ja donar el braç a l'estimada, i ella li acaricià els cabells com a un minyó bell, enutjat per algun desengany d'infantesa.
Pauleta va voler aconhortar-lo i li prometé que estaria sempre disposada a qualsevulga decisió.
Lentament, tornaren a les hortes.

TREBALLEM ELS TEXTS 14-15
Comparant els dos texts, què hi observes?

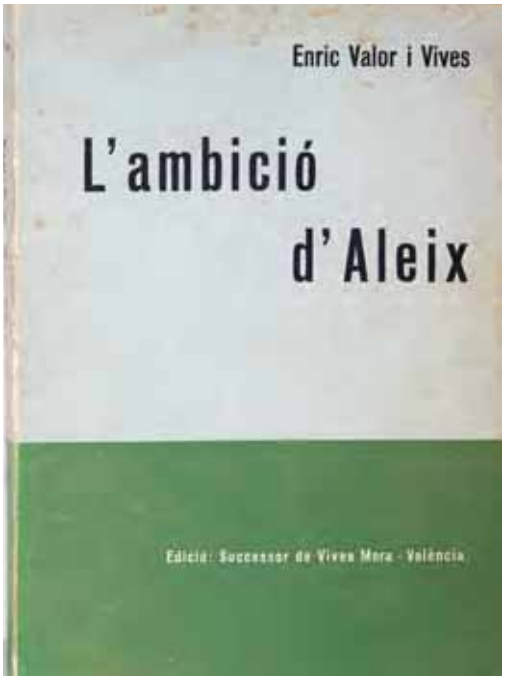

Primera edició de *L'ambició d'Aleix* (1960)

Text 16

L'editorial de *Successor de Vives Mora*, nom de la impremta de Paco Soriano, va compondre la novel·la [*L'ambició d'Aleix*] com es feia encara als anys cinquantes amb **linotip** amb plom. Pesava prou més de mil quilos. Aleshores enviaven les **galerades** a Madrid. I passaren anys i anys. Des d'ací fèiem gestions fallides, però no tornaven a l'editorial les galerades autoritzades. Finalment, el 1959, em sembla que a la darreria, el senyor López que dirigia la impremta, em va cridar que anaven a **tirar a la caldera** aquella ingent quantitat de plom en línies. Era massa! Els vaig dir si podien esperar un poc més. Vaig intentar una nova gestió. Sense resultat també. I entràrem en el 1960. Atenció: havia arribat una carta de la censura. Vaig anar a la impremta. El senyor López em mostrà un sobre obert; em va traure la carta —un paper quadrat en blanc— amb una nota molt lacònica que deia: «Se publicará sin adulterio.» [...].
Vaig fer el canvi del text posant la renúncia dels amants a consumar l'adulteri [...].
Conseqüència: la crítica que li van dedicar a ***Serra d'Or*** deia que havia creat jo un bon suspens amorós i que, inexplicablement, havia retrocedit davant del pecat. La versió íntegra de la novel·la fou publicada per Fernando Torres - Editor el 1982.

Rosa Serrano
Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor, pp. 103-104

DOCUMENTA'T
galerades: proves d'impremta, primera impressió que es fa d'un text abans d'imprimir tota l'edició.
linotip: màquina que componia el text en caràcters de plom.
tirar a la caldera: fondre el text compost en caràcters de plom per aprofitar el metall.
***Serra d'Or*:** revista cultural.

BUSCA I CONSULTA
Busca en Internet què era i com era una linotip.

TREBALLEM EL TEXT
1. Qui s'expressa en primera persona?

2. Quines observacions podries fer ara als texts 14 i 15?

Les vistes del mas de l'Arbre, en les altures d'Aitana

El mas de l'Arbre, a la serra d'Aitana, va inspirar L'ambició d'Aleix

DEBAT
El fet que Enric Valor es dedicara preferentment a escriure rondalles abans del 1975 i novel·les després, pot tindre alguna explicació que no siga ni la casualitat ni les preferències personals?

LES NOVEL·LES D'ENRIC VALOR

1. Consulta el text 2 i digues quin és el període en què Enric Valor es dedica preferentment a escriure novel·les?

2. Pren nota dels títols i de l'any de la primera edició.

3. Agrupa les que formen la trilogia. Quin nom rep el conjunt?

4. Quina va escriure abans del 1975?

5. En el text 2 trobem a faltar les dates de publicació, en primera edició, d'un parell de novel·les. Podries datar-les consultant en Internet?

L'OPCIÓ DEL REALISME

Text 17

A partir del XIX, almenys, tots els països cultes disposen d'una nòmina de novel·listes que han tractat d'elaborar una imatge de la seua societat. Amb un Balzac a la mà, un francès pot repassar la memòria d'una època determinada del seu poble. Com ho pot fer un rus amb Gogol, o un anglès amb Dickens [...]. Els valencians, ai las!, no comptem amb aquesta finestra oberta pels novel·listes. No podem abocar-nos, ni en castellà ni en català, al passat de la societat del nostre Vuit-cents ni, fins i tot, a la societat del present nostre. Alguna rara excepció —les primeres novel·les de Blasco Ibáñez sobretot— no invaliden la regla general. [...]
Aquesta situació deficitària ha començat a corregir-se en els últims anys amb les noves promocions d'escriptors valencians [...]. La prosa, tan poc conreada entre nosaltres, està entrant ja en una etapa de normalització, i amb ella la nostra memòria. Al capdavall, «la literatura és un esforç contra l'oblit.» Aquesta afirmació de Josep Pla resulta especialment justa aplicada a les diferents formes de la narrativa, començant per la poesia èpica. Què va ser, per exemple, Homer per als grecs, sinó un constructor de la seua memòria col·lectiva? La nostra novel·la —la nostra cultura en general— només serà una realitat si som capaços de fer aquest «esforç contra l'oblit».

Josep Iborra
Pròleg a *Sense la terra promesa*, 1980

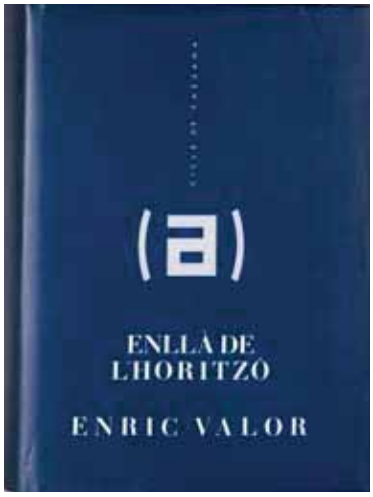

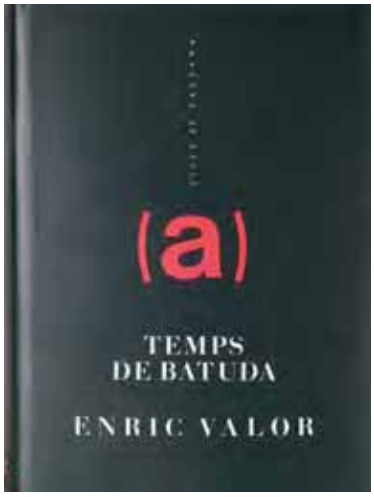

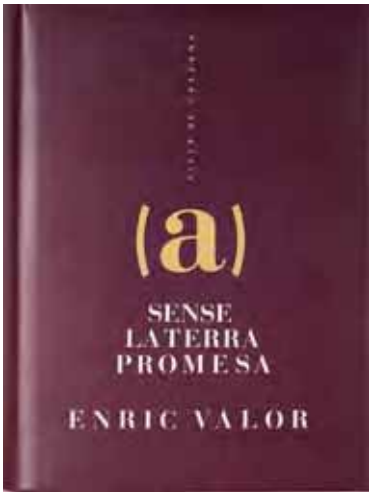

TREBALLEM EL TEXT
1. Històricament, quan apareix el realisme en la literatura europea?

2. Què proporciona als lectors la narrativa realista?

3. Els valencians hem tingut narrativa realista? (Molta, poca, gens, alguna excepció).

4. Per què un dèficit en literatura realista afecta la memòria col·lectiva d'un poble?

5. La memòria col·lectiva d'un poble es construïx només amb visions realistes de la pròpia societat?

Text 18

Sense la terra promesa és la crònica de la societat rural de Cassana —nom d'un poble imaginari del sud del País— a principis del segle XX. Però el ruralisme de Valor no amaga els conflictes i tensions de classe, sinó que els posa en primer pla i en fa el punt de mira de la novel·la.
L'autor ens conta la història d'una vila tancada entre muntanyes i encara feudal, quan la «qüestió social» —per dir-ho en termes d'aquell temps— comença a desbaratar els seus tradicionals esquemes. Sobre el fons de la primera Guerra Europea, el conflicte marroquí i la crisi econòmica, la gent de Cassana pren posicions —posicions de classe naturalment— que porten a la revolta i a la reacció. En funció d'aquest encarament entre explotadors i explotats es mouen els seus personatges. No tots, però, reaccionen de la mateixa manera davant la seua respectiva situació de classe. Explotadors i explotats adopten comportaments diferents d'acord amb les seues circumstàncies personals i la consciència, confusa o contradictòria, de la realitat social en què viuen. Valor presenta així un variat panorama social que inclou tots els racons de la vila i dels seus voltants: la casa senyorial i l'habitacle humil, la botiga i el mas, el Casino dels rics i la Casa del Poble, la taverna inhòspita i l'església...

Josep Iborra
Pròleg a *Sense la terra promesa*, 1980

TREBALLEM EL TEXT
1. Amb quines altres novel·les d'Enric Valor s'agrupa *Sense la terra promesa* per a formar una trilogia?

2. Com s'anomena la trilogia? D'on li ve el nom?

3. Llegint les paraules de Josep Iborra sobre *Sense la terra promesa*, quin qualificatiu podem aplicar a la novel·la?

4. Com podem definir la imatge que dóna Enric Valor de la pròpia societat amb només un parell de característiques principals?

5. Si no trobes la resposta per a la pregunta anterior, considera:
a. La narració se situa en una època indefinida, intemporal, o en una època històrica concreta i precisa?
b. Presenta una societat harmònica, sense conflictes, o amb contradiccions?
c. Els conflictes, si n'hi ha, a quin tipus de causes es deuen?
d. Presenta una societat estable o subjecta a canvis?

Després de la sega, en la batuda, se separava el gra de la palla

En les novel·les d'Enric Valor, hi tenen una presència molt important les condicions i les tensions del treball al camp.

El rutló o el trill, tirats per les mules, eren les principals eines de la batuda

Text 19

[...] el realisme literari és en realitat diversos realismes. Perquè *quin* és el realisme? El model de relat seguit per Sthendal, o per Balzac, o per Maupassant, o per Champfleury, o per Flaubert, o per Gogol, o per Turgueniev [...]. Al capdavall només ens queda la possibilitat de recórrer a una característica essencial, aglutinant: l'objectiu, que almenys la majoria signarien, d'assolir un retrat fidel, verídic, de la realitat.
Per això, com afirma Henri Mitterand, el realisme «clàssic» es caracteritza primer de tot per una atenció de principi al psiquisme (tractament realista dels sentiments, dels caràcters, de la normalitat i de l'anormalitat psíquiques), a les estructures econòmiques, socials i institucionals i al funcionament de la societat i, amb atreviment progressiu, al cos i a les seues pulsions [...].
Podríem, doncs, descriure un codi de narració realista d'acord amb una elaboració determinada d'algun dels seus components. Pel que fa al nivell de la història, l'univers diegètic o marc espaciotemporal rep una cura especial, car la història del relat s'ha d'allotjar en una època i un lloc o medi descrits amb minuciositat (les famoses descripcions, exhaustives, amb afany notarial); i els personatges, per tal de revestir-se de representativitat i versemblança són decisivament units a aquestes coordenades espaciotemporals i, en conseqüència, als condicionaments socials i polítics.

Vicent Simbor Roig
«Enric Valor, narrador a contrapèl»
dins *Enric Valor, un home de poble*, p. 35

TREBALLEM EL TEXT

1. Quins escriptors s'esmenten en el text com a possibles models del realisme?

2. Què tenien en comú?

3. El realisme genèric, quins tres vessants de la realitat pot tractar?

4. Quin vessant o component realista remarca Josep Iborra (text 18) en *Sense la terra promesa*?

Acabada la batuda, es mesurava el gra a l'era.
La barcella (la més gran en la il·lustració) era la unitat de capacitat.
L'almut i el mig almut es feien servir per a quantitats inferiors de gra.

Provem d'aplicar tot allò que hem observat sobre el realisme a un fragment de *Sense la terra promesa*.

Text 20

Davant mateix del casinet republicà, hi havia la rellotgeria de què els conservadors, mofant-se'n deien «de la Il·lustració». En realitat era molt més: ben bé podia dir-se «del socialisme pacífic». El rellotger, un home gras, no gaire alt, fort, de bigot roig i espès com un raspall, d'ulls una mica sortits calçats d'ulleres de presbícia, simpàtic i garlaire, era un enamorat de la democràcia i de les teories socialistes. [...] Es gastava un dineral en periòdics (pràcticament no tenia altre «vici»): en *El Heraldo de Madrid*, *El Socialista* i el full de comarques *Conciencia Social*. I, sense fer pols ni remolí (allò havia començat amb les primeres notícies de la Guerra Europea), s'havia creat ja la tradició que, a l'hivern i a les primaveres especialment, al solet del matí que tocava la frontera de la rellotgeria, ell, dret, des de la seua porta, llegia en castellà, i n'explicava el sentit precís en popular valencià, les notícies més rellevants i els comentaris més substanciosos a una colla d'oïdors, en els dies feiners. Es tractava d'illetrats curiosos, molts d'ells jornalers sense feina que esperaven allà que algú anàs a llogar-los. Els diumenges hi havia massa tabola i la lectura en la placeta era totalment impossible. Allò va acabar per molestar algunes autoritats, i un dia fou cridat a l'Ajuntament, i un altre a la caserna de la guàrdia civil. Però sense conseqüències.

Sense la terra promesa, 1991, p. 545

TREBALLEM EL TEXT

1. Quin criteri creus que ha seguit Enric Valor a l'hora d'incloure en la novel·la el personatge del rellotger lector de diaris?

2. Analitzem tota la informació sobre la societat objecte de la novel·la que posa en moviment el personatge.

3. El rellotger, com la població de Cassana, són representatius d'una realitat més àmplia. Fes la prova: si preguntes a persones d'una certa edat, potser t'informaran d'on es llogaven els jornalers al teu poble o ciutat (plaça, carrer, mercat, casino, tavernes...). Fins i tot és possible, amb una mica de sort, que algú encara recorde, o haja sentit dir, qui i on llegia el diari en veu alta a un públic d'*illetrats curiosos*.

L'ÈPOCA HISTÒRICA

En quin temps se situa l'acció de la novel·la *Sense la terra promesa*?

BUSCA I CONSULTA
En Internet recull informació sobre:
- La Primera Guerra Mundial (també dita Europea o Guerra Gran), especialment de la navegació submarina en aquella època.
- La fil·loxera

TEMPS DE BATUDA
Els capítols inicials de *Temps de batuda* se situen en la mateixa època que el text 20. Frederic Genovard, el protagonista, narra en primera persona la seua infància, marcada per les desventures familiars. Te'n presentem diversos fragments, que permeten una lectura coherent, des del text 21 al 26. Llegiu-los tots seguits i, deprés, feu les activitats proposades, consultant-los o rellegint-los si cal.

Rengles de ceps en una vinya

Text 21

Quina bella feina, la verema! De dia, els carros anaven descarregant tones i tones de raïm per la gran finestra del **cup**, mentre que els trepitjadors ballaven aquella dansa cansada acompanyant-se de **consuetes**. Era l'octubrada, ventosa i reblida de fruits, amb vespes, olor de most i de pomes madures, amb crits alegres dels veremants. Les aromes del celler envaïen el nostre **estatge** durant el dia. Per les clares finestres guaitava jo els cels de primeries de la tardor, de blavors desmaiades, a voltes carregats de núvols lívids i unflats; pels camins blans veia els carros de raïm que venien dels **trossos** o dels altres masos nostres, un —la Casa de l'Arcàngel— bastant allunyat. El meu pare concentrava tota l'elaboració

i criança del vi als cellers del mas dels Rojals, ben endreçats, ben preparats, amb cups suficients i capaces **trascoladores**, d'enrajolats paviments de grans rastres de tonells ben **avinats** i **curiosos**.

Temps de batuda, 1983 pp. 29-30

DOCUMENTA'T

cup: recipient o bassa damunt el qual es xafa el raïm, cau el most i es transforma en vi.
consueta: acompanyament d'un treball monòton amb una cançó.
estatge: residència.
tros: camp.
trascoladora: recipient que es fa servir per a buidar el cup quan el most s'ha fet vi.
avinat: impregnat de vi.
curiós: net, ordenat.

Text 22

Entre uns treballs i altres, el pare tenia temps d'eixir amb mi a fer les petites caçades en la rodalia; en la tornada m'explicava coses dels ocells, dels seus costums, la manera de caçar cada mena d'aquests animalets. De tard en tard anava ell a tirar a la Casa de l'Arcàngel, i una volta l'hi vaig acompanyar. Però ell no era caçador de deveres ni hi tenia forta vocació tampoc, ni temps. Tanmateix, de la cacera, li agradava la seua poesia aspra, el seu encant misteriós per a l'home identificat amb el camp, i la salut que el seu exercici proporcionava.
Dissortadament, no durà gaire aquesta vida una mica arcàdica.
Aquella temporada mateixa en la Casa dels Rojals, com a símptomes premonitoris, es presentaven dificultats, les del temps de la Guerra Europea del 14; amenaces de **bloqueig alemany**, crisi econòmica i política, continuació de les agitacions socials revolucionàries que havien esclatat a l'estiu... i la fil·loxera. Un matí el pare es va emportar Vicento l'**estatger** a un bancal de **vinya** allunyat de la casa, al darrere de l'alteró on es trobava l'era. A la mitja hora, van tornar-ne i duien un pa d'arrels de **cep**. Mon pare va pujar al nostre estatge i va cridar:
—Blanca, vine.
La mare era per dins, al **guisador**, amb la cuinera. Va eixir.
—Mira —va dir el meu pare, de peus—, ¿veus aquestes blancoretes en les arrels primes?
Va traure la seua lupa potent de la butxaca. Ma mare va acomodar-se-la. Jo havia parat de jugar.
—Sí, les veig, com si es bellugassen.
—Papà, vull mirar.
—Mira, fill.
Vaig mirar també. Sí, es veien clarament els microscòpics insectes en la seua forma de **radicícoles**. No ho vaig entendre; no entenia per què el meu pare se'n preocupava tant.
—Això és la fil·loxera, Blanca —va concloure seriosament—. I t'ho dic —afegí molt trist—: aquests petits insectes ens faran eixir de Cassana.

Temps de batuda, 1983, pp. 30-31

DOCUMENTA'T

bloqueig: operació per la qual les forces navals d'un estat intercepten les comunicacions amb el territori d'un altre estat.
estatger: el que viu en un mas i s'encarrega de tindre'n compte i treballar la terra.
vinya: camp plantat de ceps.
cep: planta de la vinya.
guisador: cuina; en l'arquitectura tradicional, cuina separada de la llar.
radicícola: que viu sobre les arrels.

Submarí alemany de la Primera Guerra Mundial

Text 23

Amb les collites altres que el vi, anàvem defensant-nos, però molt precàriament; a vegades el pare havia de manllevar diners per pagar els jornals, o **malvendre en època de collita**, quan els preus són per terra. Així anava erosionant-se fortament la nostra hisenda. La renda del vi disminuïa cada any per dues causes: la fil·loxera i les **dificultats del mercat**. Acabada la Guerra Gran, les vinyes de la Casa dels Rojals estaven ja ben «foradades», és a dir, amb redols que solien començar per les parts centrals, on els ceps s'**acepellaven** i darrerament morien. Els cercles de destrucció —ceps trists, **acopats**, de **pàmpols**

groguillons, de **sarments** curts— anaven fent-se amples, i pràcticament tots els bancals n'estaven atacats.
Un cànter de vi, en la darrera part de la guerra, fins pogué arribar a valdre menys que un cànter d'aigua; després s'anaren recuperant els preus a poc a poc.

Temps de batuda, 1983, pp. 32-33

DOCUMENTA'T
acepellar-se: fer-se el cep baix i ample.
acopat: tancar-se, no obrir-se.
pàmpol: fulla ampla, com la dels ceps o de les figueres.
sarment: rames llargues i primes dels ceps.

Text 24

Tot l'esforç de les **plantacions** va ser debades. Abans de fer **collita apreciable**, embargaren el mas de Santa Llúcia, vora riu, i hipotecàrem la Casa dels Rojals. Hipotecar era malvendre rere una temporada de dolorós *suspense*. Jo, és clar, tot açò ho veia i ho sentia profundament i anava traient conseqüències. En dos anys, els meus pares prengueren la decisió que calia: liquidar tota la hisenda: cobrar, pagar i que quedàs el que quedàs. Abans de 1925 es consumà la dolorosa liquidació. Els qui tenien diners i **el capitalista mateix que havia donat els de la hipoteca** de la Casa dels Rojals, ell de la vila de Tivarri, compraren els dos masos que quedaven a preu de **camises d'ofegat**, com era de preveure. Però als meus pares i també un poc a mi, fora del disgust de perdre la Casa dels Rojals, se'ns va llevar una llosa de damunt. Tanmateix, em va succeir quelcom semblant al que els esdevé als qui abandona la dona volguda, que perden també el dret i el grat dels records del seu amor, en realitat tota la felicitat passada.

Temps de batuda, 1983, p. 38

DOCUMENTA'T
plantacions: les vinyes atacades per la fil·loxera calia replantar-les de nou amb ceps americans, immunes a la malaltia. Estes noves plantacions exigien grans inversions i, lògicament, tardaven uns anys a donar *collita apreciable*.

Text 25

Aquell **títol de llicenciat en filosofia i lletres** que adornava el menjador, va prendre una importància insospitada, ¡al cap de tants anys! El pare va fer un viatge una mica misteriós cap a les comarques del sud, i visità Elda, un centre industrial llavors en expansió, pròsper amb la seua indústria del calcer, ja en terra de parla castellana una mica barrejada. Va llogar-hi un local no gaire gran de dos pisos i un pati trist al darrere; era molt a propòsit per al seu designi: posar-hi un col·legi.

Temps de batuda, 1983, pp. 38-39

Text 26

—Els mobles, s'hauran de vendre quasi tots, que allà no ens caben —els vaig sentir dir.
Mon pare havia llogat un pis petit en **la nova ciutat**, justet per als **quatre** [...].
Tot previst i arreglat, el dia 11 d'octubre del 1924 es va vendre tot allò que no necessitàvem per a la nova casa de l'**emigració**. Es desfeia l'últim refugi de la tradició familiar. I allò no va ser una venda, sinó una subhasta, un **encant**. I sens dubte un acte humiliant i sorollós, al qual van acudir només dones: unes, curioses; d'altres, malèvoles, commiseratives o purament interessades en les gangues. Es tractava, és clar, de veïnes de la vila —la major part de classe llauradora benestant, i, unes quantes, jornaleres que tenien ocasió de despendre amb profit curts cabals durament guanyats en les veremes de França—. Els mobles nous sense estrenar eren un luxe que sols els propietaris podien permetre's i no excessivament.
A través d'aquella gran porta de roure que donava al carrer Major, entre l'avergonyiment silenciós dels pares i l'astorament d'**Ermínia** i meu, van sortir taules, tauletes, el **tinell**, armaris, cortines, cadires, butaques, perxes, espills, cornucòpies, algun llit, alguns quadros de poca qualitat i fins alguna valuosa consola venuda per unes miserables pessetes; en realitat, tot un ordre de vida i un cúmul de records íntims que es perdien per sempre més.
Em vaig meravellar del dolor que tot allò em produïa, com si fibres desconegudes d'allò més recòndit de l'ésser s'esquinçassen per estar invisiblement lligades a aquells objectes entre els quals havia nascut i m'havia criat. Jo vagava en aquell desvari de dites impertinents de moltes compradores davant els pares, callats i dignes fins el darrer moment.

Temps de batuda, 1983, pp. 39-40

DOCUMENTA'T
Ermínia: germana del protagonista.
encant: mercat d'articles vells, de segona mà
tinell: moble de luxe per a exposar la vaixella.

TREBALLEM ELS TEXTS 21-26

1. A quins estats devia bloquejar el govern alemany el comerç marítim entre els anys 1914-1918?

2. Sobre quin important sector econòmic de Cassana es veu que va tindre conseqüències gravíssimes el bloqueig alemany?

3. De quina gran potència europea cal suposar que depenia l'exportació de Cassana?

4. Per què vendre es considera «malvendre en època de collita»?

5. Quina circumstància podia obligar els propietaris a vendre ràpidament, sense esperar una ocasió millor?

6. Quina era la causa de les «dificultats del mercat»? Quina gravetat van assolir?

7. Podríeu definir el significat de l'expressió «camises d'ofegat»?

8. Adona't que la hipoteca no la fa un banc sinó un «capitalista». Quin nom rebien els *capitalistes* que demanaven un alt interés pels diners que deixaven en hipoteca?

9. De qui era el títol de llicenciat en Filosofia i Lletres?

10. Quina utilitat podia tindre en aquella situació?

11. Quina era «la nova ciutat»? Per què i per a qui era *nova*?

12. Per què la família de Frederic Genovard, ja arruïnada, havia d'emprendre el camí de l'emigració?

13. Quines van ser les dos causes de la ruïna familiar?

En el mas de Planisses, serra de Castalla, transcorre gran part de l'acció de *Temps de batuda*

BIOGRAFIA I FICCIÓ

Text 27

Enric Valor situa la seua narrativa en el context històric i socioeconòmic del primer terç del segle XX, condicionat, òbviament, per les estructures socials i polítiques de la segona meitat del segle XIX amb la llarga crisi de l'Antic Règim. És la davallada imparable de l'aristocràcia tradicional i l'obtenció del poder econòmic i polític per la burgesia al si d'una monarquia espanyola desprestigiada i en contínua crisi. La industrialització incipient, l'aparició del proletariat i la fervorosa lluita del camperolat per l'obtenció d'una millora inajornable però cada vegada més allunyada. És l'aparició dels ideals revolucionaris. Tota aquesta vasta visió de conjunt, Enric Valor l'ha anada aportant a través de les novel·les *Sense la terra promesa*, centrada en el període 1916-1918. *L'ambició d'Aleix*, que presenta els anys de la dictadura de Primo de Rivera entre 1923-1925, aproximadament. *La idea de l'emigrant* centrada en la primeria del segle XX fins els temps de Primo de Rivera (1921-1927). I *Temps de batuda*, pel seu compte, que relliga l'època 1916-1918 i 1920-1927 amb accés als anys 1931-1936.
Tot això mostra una interessant coincidència. El temps històric real elegit pel novel·lista es correspon amb la pròpia infantesa i joventut d'Enric Valor: 1911 (naixement) fins 1932 (servei militar) i 1936-37 (mobilització personal). Així doncs, és ben probable que *Temps de batuda* aporte molts materials autobiogràfics i un afany irrenunciable de reprendre una i altra vegada la reconstrucció del món de la seua infantesa i fadrinesa [...].

Vicent Escrivà
«Enric Valor, un narrador perenne»
Pròleg a *Sense la terra promesa*, 1991

TREBALLEM EL TEXT

1. En quin any va escriure Vicent Escrivà el pròleg a *Sense la terra promesa*?

2. Quina novel·la potser no havia escrit encara Enric Valor? Per què?

3. Creus que el pròleg acompanyava la primera edició de *Sense la terra promesa*? Per què?

La serra d'Aitana i el poble d'Alcoleja són els escenaris de *La idea de l'emigrant* (1982)

Text 28

ENTREVISTA A ENRIC VALOR
Per Rosa Serrano

Semblances i dissemblances de dues famílies: els Valor i els Vives.
Segons les meues notícies familiars, els Valor són alcoians. De segles, sembla. La seua gran **casa pairal** s'alçava en el carrer Sant Nicolau. L'escut d'armes de Valor era una pedra grandíssima que es conservava en el terra de l'hort de flors que la casa pairal tenia al darrere. Tot això s'ha perdut i sobretot s'ha oblidat. Els Valor, contràriament als Vives de Dénia que ajudaren a la proclamació de l'arxiduc Carles com a rei d'Espanya, es veu que se'n passaren a la causa dels Borbons, i durant unes quantes generacions foren nomenats corregidors de la governació d'Alcoi. El meu pare em deia que el corregiment passava de pares a fills. Em pense que el meu besavi Josep Valor i Puigmoltó ja no fou corregidor i naturalment el meu avi tampoc.
En aquella època hi havia, en el sud del País Valencià almenys, un tràfec d'hereus cap ací i cap allà cercant on casar-se amb bones senyoretes. En realitat, tots els pobles solien tenir la seua petita cort. El meu avi Roc Vives féu com el meu avi Valor: anar a Castalla per a assistir a aquells balls preciosos i també a aquelles caceries, i allí va conèixer la meua àvia, Dolors Amorós Soler, amb la qual es va casar. No recorde com es féu la relació del jove Vives amb la que fou la seua muller, però sí que tinc dades certes sobre el cas de l'avi Valor, que es veu que va galantejar amb èxit la meua àvia Àngela i se'n va tornar a Alcoi, des d'on va escriure una carta demanant-la als seus pares.

Com és possible que pertanyent a una classe tan benestant després ja no pogués estudiar a la Universitat?
Érem una classe en davallada. Hi va ajudar el fet de suprimir-se la figura de l'hereu, que ho heretava tot, i la consegüent divisió de les herències que es repartien entre tots els fills. Però per a nosaltres el detonant fou la Guerra Europea. Ja t'he dit que la meua família eren rendistes i anaven gastant les rendes i venent les propietats i els masos. D'altres famílies, per diverses circumstàncies, les varen mantenir millor.

Quins [...] records conserva d'aleshores? Quins fantasmes neguitejaven també la seua infantesa?
Jo vaig començar a patir molt enjorn. Perquè era, no sé..., molt conscient. De molt petit ja em feia càrrec dels problemes de casa, en una espècie d'espionatge. Va ser la guerra, la primera, l'europea, la que ens va trastornar. No essent ja hereus, el nostre no era un patrimoni sòlid: un mas mitjà i dos de menors.
L'any setze, crec que va ser, els alemanys van declarar el bloqueig. El vi es venia tot a França, fora del que es destinava al consum del país. De totes maneres, des d'Alacant eixia el vi en massa per mitjà de vaixells, vi ben elaborat, bo, de molt grau i de **cos**. A França el mesclaven —el *coupage* que es deia— amb els seus vins pàl·lids i feien tota classe de combinacions. En saben molt de fer vins, els francesos. Són uns genis, però els alemanys varen dir: «S'ha acabat!» Des de Dénia es solien veure, de vegades, els submarins. Van començar a afonar els nostres bucs i van dir: «No arribarà ni un litre de vi a França.» I van arruïnar tots els vinaters. El meu pare va començar a vendre terres: en primer lloc unes bones hortes que tenia a l'altra banda del riu, en la partida d'Almarra. En aquella època, almenys

en la ruralia, els bancs no funcionaven, però sí els prestamistes. Pagarés, interessos tenebrosos, amenaces d'embargament. Vam vendre un maset molt bonic on fèiem un milenar de cànters de vi, que estava prop de la carretera d'Alacant. Després un altre de vinya i bon oliverar en el Racó de l'Espartosa, un lloc molt pintoresc al peu de la serra de Castalla... A conseqüència d'allò vam passar una temporada a Elda i d'allí vam anar a viure a Alacant.

Rosa Serrano
Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor, pp. 29-36
[selecció de fragments]

TREBALLEM EL TEXT

1. Creus que Vicent Escrivà, abans d'escriure el pròleg a *Sense la terra promesa* (text 27), havia pogut llegir l'entrevista de Rosa Serrano a Enric Valor?

2. Encertava les seues suposicions quan afirmava (text 27): «El temps històric real elegit pel novel·lista es correspon amb la pròpia infantesa i joventut d'Enric Valor: 1911 (naixement) fins 1932 (servei militar) i 1936-37 (mobilització personal). Així doncs, és ben probable que *Temps de batuda* aporte molts materials autobiogràfics i un afany irrenunciable de reprendre una i altra vegada la reconstrucció del món de la seua infantesa i fadrinesa».

3. Quins paral·lelismes observes entre la ficció, viscuda per Frederic Genovard en *Temps de batuda*, i la biografia d'Enric Valor, narrada per ell mateix en l'entrevista?

La Castalla natal d'Enric Valor va servir de model per a la Cassana literària

Enric Valor

PER A ACABAR

1. Aprofitant la informació disponible en esta unitat didàctica, elaboreu un quadre cronològic que continga les principals dades sobre la vida i l'obra d'Enric Valor (llocs de residència, principals obres i publicacions on va col·laborar, fets històrics que van afectar la seua vida, etc.). Feu servir la taula que vos oferim en la pàgina següent.

2. Feu un esquema sobre l'obra d'Enric Valor: els diversos àmbits en què s'inserix, els títols (llibres o capçaleres on va publicar) que pertoquen a cada àmbit i les dates corresponents.

3. Redacta un text on exposes els principals interessos intel·lectuals, les influències i el context històric de l'obra intel·lectual d'Enric Valor.

4. Pots consultar, a banda d'esta unitat didàctica, tota mena de fonts, tant bibliogràfiques com disponibles en Internet. Si trobes informació sobre temes que t'interessen i que no s'han tractat en esta unitat didàctica, necessàriament limitada, redacta un breu article donant-ne notícia.

	Enric valor		
Any	Fets Biogràfics	Activitat intel·lectual	Fets històrics i culturals
1911			
1914			
1916			
1918			
1926			
1932			
1934			
1935			
1936			
1937			
1939			
1942			
1943			
1944			
1945			
1946			
1949			
1950			
1951			
1952			
1953			
1954			
1957			
1958			
1960			
1962			
1963			
1964			

	Enric valor		
Any	**Fets Biogràfics**	**Activitat intel·lectual**	**Fets històrics i culturals**
1965			
1966			
1968			
1969			
1970			
1975			
1976			
1977			
1978			
1980			
1981			
1982			
1983			
1984			
1985			
1986			
1987			
1988			
1989			
1990			
1991			
1992			
1993			
1995			
1996			
1998			
1999			
2000			

Bibliografia

Bibliografia

Ballester, Josep: *Temps de Quarantena*, València: Publicacions de la Universitat de València, 2006.

Bou, Enric (dir.): *Nou diccionari 62 de la literatura catalana*, Barcelona: Edicions 62, 2000.

Broch, V.; Labrado, V.; Vera, F.: *Sendes i carenes, el món d'Enric Valor*, València: Escola Valenciana, 2007. [Audivisual interactiu.]

Carbó, Ferran; Simbor, Vicent: *La recuperació literària en la postguerra valenciana (1939-1972)*, València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

Casanova, E.; Mora, R; Sanchis, J. (eds.): *Enric Valor, un home de poble*, Paiporta: Denes-IEVA, 2002.

Climent, Josep Daniel: *Les Normes de Castelló*, València: Acadèmia Valenciana de la Llengua, 2007.

Cortés, Santi: *València sota el règim franquista (1939-1951)*, València-Barcelona: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana - Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995.

Ferrer, Pere: *Joan March. L'home més misteriós del món*, Barcelona: Ediciones B, 2008.

Gran Enciclopèdia Catalana, vol. 11, Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1993.

Alfonso Medrano, Daniel: *Calendari de festes, tradicions i gastronomia de la Vall d'Albaida*, Ontinyent: Institut d'Estudis de la Vall d'Albaida, 2010.

Pérez Saldanya, Manuel (ed.): *Enric Valor. Paraula de la terra*, València: Universitat de València, 1998.

Pla, Josep: *Contraban i altres narracions*, Barcelona: Edicions 62, 1980.

Reichhof, Josef: *Mamífers*, Barcelona: Blume, 1984.

Serrano, Rosa: *Enric Valor. Converses amb un senyor escriptor*, València: Tàndem, 1995.

Valor, Enric: *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià*, València: Eliseu Climent, 1977.

– *Millorem el llenguatge*, València: Gorg, 1971.

– *Millorem el llenguatge*, València: Eliseu Climent (Papers bàsics 3i4), 1999.

– *La flexió verbal*, València, Eliseu Climent, 1983.

– *Temes de correcció lingüística*, València: Eliseu Climent, 1983.

– «Expressions peculiars de la llengua: locucions i frases fetes», dins *Pràctiques de llengua*, València: Tàndem, 1993.

– *L'ambició d'Aleix*, València: Successors de Vives Mora, 1960.

– *L'ambició d'Aleix*, València: Tàndem, 1995.

– *La idea de l'emigrant*, dins *Obra literària completa*, vol. III, València: Fernando Torres, 1982.

– *La idea de l'emigrant*, València: Gregal Llibres, 1987.

– *Sense la terra promesa*, València: Prometeo, 1980.

– *Sense la terra promesa*, València: Tàndem , 1991.

– *Temps de Batuda*, València: Fernando Torres, 1983.

– *Temps de Batuda*, València: Tàndem, 1991.

– *Enllà de l'horitzó*, València: Tàndem, 1991.

– *Meravelles i picardies. Rondalles Valencianes*, vol. I, València: L'Estel, 1964.

– *Meravelles i picardies. Rondalles Valencianes*, vol. II, València: L'Estel, 1970.

– *Rondalles valencianes*, vol. I, València: Torre, 1950.

– *Rondalles valencianes*, vol. II, València: Torre, 1951.

– *Rondalles valencianes*, vol. III, València: Torre, 1958.

– *Rondalles valencianes*, dins *Obra literària completa*, vol. I, València: Gorg, 1975.

– *Rondalles valencianes*, dins *Obra literària completa*, vol. II, València: Gorg, 1976.

– *Rondalles valencianes*, adaptació de Rosa Serrano, 8 volums, València: Tàndem-Albatros, 1993-1995.

– *Rondalles valencianes*, Picanya: Edicions del Bullent, 2009.

– *Narracions de la Foia de Castalla*, Barcelona: Barcino, 1953.

– *Narracions de la Foia de Castalla*, dins *Obra literària completa*, vol III, València: Fernando Torres, 1982.

– *Narracions intranscendents*, dins *Obra literària completa*, vol III, València: Fernando Torres, 1982.

– *Narracions perennes*, València: Gregal Llibres, 1988.

– *Un fonamentalista del Vinalopó i altres contarelles*, València: Tàndem, 1996.

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA